

Mimmoza

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BİLİM, MÜHENDİSLİK VE TEKNOLOJİDE
KADIN ARAŞTIRMALARI VE UYGULAMA MERKEZİ DERGİSİ

İTÜ

Aralık 2015 Sayı:3

TÜRKİYE'NİN
ÖNCÜ KADIN
TEMEL
BİLİMCİLERİ

İTÜ BMT - KAUM

Eğitim

İTÜ'de
Toplumsal
Cinsiyet
Çalışmaları

Araştırma

Çocuk Yaşta
Evlilik

Etkinlik

Madendeki
Cevherler

Sevgili Okurlar,

İTÜ Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Dergisi Mimoza'nın birinci yılını doldurmuş bulunmaktayız. İkinci yılımızda dergimizin üçüncü sayısında da siz sevgili okurlarımızla buluşmanın heyecamı içindeyiz.

Bu sayımızda, ülkemizin ilk kadın bilimcilerini, fizik, matematik ve kimyacılarını konu ediyoruz. Merkezimizin kuruluş özgörevine uygun olarak yine bilim, mühendislik ve teknoloji alanında bir röportajımıza da yer verdik.

22 Nisan 2016'da "III. Ulusal Üniversite Kadın Araştırmaları Merkezleri Kongresi" Merkezimiz ile Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Forumu tarafından ortaklaşa düzenlenecektir. Bu nedenle bu sayımızda Türkiye'de ve dünyada mevcut "Kadın Araştırmaları Merkezleri" ve ilgili programlar hakkında bilgi amaçlı bir yazı hazırladık.

7 Mayıs 2015 tarihinde YÖK tarafından organize edilen "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlı Üniversite Çalıştayı" sonunda üniversitelerde bu tür dersler konulması tavsiye edilmiştir. Bu sayımızda İTÜ'de verilen "Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları" dersini de tanıttık ve öğrenci görüşlerini paylaştık.

Her sayımızda olduğu gibi bu sayımızda da toplumumuzun kanayan yaralarına dikkat çekmek istedik. Dergimizin ilk sayısında "Kadına Yönelik Şiddet", ikinci sayısında "Çocuk İstismarı" ve bu sayımızda da "Çocuk Yaşta Evlilik" konusunda çalışmalara yer verdik, önemini vurgulamak istedik. En büyük arzumuz atılan bu çığlıkların duyulması için alan yaratmak, gerekli önlemlerin alınabilmesi için toplum olarak sorumluluklarımızı yerine getirmek ve uğraşımızla ilgili kuruluşların desteklerinin alınmasını sağlamaktır.

Ayrıca, sağlık ve psikolojik sorunlar üzerine yazılarımızı, sosyal sorumluluk projeleri ve kadınlardan haberlerle kültür/sanat alanında bilgilendirmelerle de karşınızdayız.

Dergimizle ilgili düşüncelerinizi bizlerle paylaşmanız veya yazı, resim ve karikatürlerinizle dergimize katkıda bulunmanız bizleri sevindirecektir.

Bir sonraki sayımızda tekrar buluşmak dileğiyle...

*Prof. Dr. Fatma Arslan
İTÜ BMT-KAUM Müdürü ve
Genel Yayın Yönetmeni*

EDİTÖR

Prof. Dr. Gülçin Özürkan Ağaçgözü

BU SAYIYA KATKIDA BULUNANLAR

Prof. Dr. Fatma Arslan
Prof. Dr. Gülçin Özürkan Ağaçgözü
Sebahat Duran Karahan
Pınar Hazinedaroğlu
Prof. Dr. Ayşe Erzan
Yrd. Doç. Dr. Ayşe Akalın
Cem Demirbaş
Öğr. Gör. Sema Sancak
Prof. Dr. İpek İlkaracan
Prof. Dr. İlhan Satman
Akdoğan Özkan
Esra İnal
Yrd. Doç. Dr. Kudret Tahsin Perek

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Fatma Arslan
Prof. Dr. Gülçin Özürkan Ağaçgözü
Sebahat Duran Karahan

ADRES

İTÜ Bilim, Mühendislik ve Teknolojide
Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi
İTÜ Maden Fakültesi A Girişi,
Ayazağa Kampüsü
34469 Maslak / İSTANBUL
Telefon: (0212) 285 71 24
E-Posta: kaum@itu.edu.tr
Web: www.kaum.itu.edu.tr
Twitter: @bmtkaum
facebook: İTÜ BMT KAUM Kadın
Araştırmaları Uygur Merkezi

Mimoza İTÜ BMT-KAUM Dergisi,
Bilim, Mühendislik ve Teknolojide
Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi'nin
bir yayınıdır.

Mimoza Dergisinde yayınlanan tüm yazı,
fotoğraf ve içeriklerin her hakkı saklıdır,
izinsiz alıntı yapılamaz.

BASIMEVİ

Şan Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti
Hamidiye Mah. Anadolu Cad. No: 50
Kağıthane - İSTANBUL
Tel : 0212 289 24 24
Fax : 0212 289 07 87
info@sanofset.com
www.sanofset.com

İÇİNDEKİLER

ARALIK 2015

03 TANITIM

İstanbul Teknik Üniversitesi, Bilim Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (İTÜ BMT-KAUM)

04 ARAŞTIRMA

- Dünya'da ve Türkiye'de Kadın Çalışmaları Lisans/Lisansüstü Programları, Bölümler ve Uyg-Ar Merkezleri
- Marie Curie, Nobel Ödüllü ilk Kadın Fizikçi ve Kimyacı
- Marie Curie'nin Öğrencisi Kimya Bilimci Remziye Hisar
- NASA'da Çalışan İlk Kadın Bilimcimiz Dilhan Eryurt
- Matematikte Bir Öncü Selma Soysal
- Gökbilimci ve Akademisyen Hatice Nüzhet Gökdoğan

20 RÖPORTAJ

Uluslararası Bilim Ödüllü Fizik Profesörü Ayşe Erzan ile "Bilim ve Kadın Üzerine"

23 EĞİTİM

İTÜ'de "Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları" Dersi

26 PSİKOLOJİ

Üniversite Öğrencileri ve Çalışanları Açısından Depresyon

32 ARAŞTIRMA

Çocuk Yaşta Evlilik

36 RÖPORTAJ

Türkiye'de Çocuk Evlilikleri

38 ARAŞTIRMA

Sosyal Bakım Hizmetlerine Kamu Yatırımının İstihdam, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yoksulluğa Etkileri: Türkiye Örneği

42 SAĞLIK

Diyabette Ayak Bakımı ve Önemi

45 DOĞA

Şifalı Taşlar

49 KÜLTÜR SANAT

- Antalya'nın Simgesi: Pergeli Dans Eden Kadın
- Film Öyküsü: 8 Saniye Senaryo Yazarı ve Başrol Oyuncusu Esra İnal Anlatıyor...

56 ARAŞTIRMA

- Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler Çocuk Gelinler
- Satı ATAKUL Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Makale Ödülü 2015

58 ETKİNLİK

- Madendeki Cevherler
- IX. Üniversitelerarası Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı İşbirliği ve İletişim Grubu Çalıştayı
- Dünya Kız Çocukları Günü Konferansı
- Sivil Konuşmalar

63 KÜLTÜR SANAT

İskenderiyeli Hypatia

64 BULMACA

Ön kapak : Marie Curie
Arka kapak: Pergeli Dans Eden Kadın
(Fotoğraf: Akdoğan Özkan)

TANITIM

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

BİLİM, MÜHENDİSLİK VE TEKNOLOJİDE

KADIN ARAŞTIRMALARI VE UYGULAMA MERKEZİ
(İTÜ BMT-KAUM)

İTÜ BMT-KAUM, bilim, mühendislik, teknoloji ve sanat dallarında kadın-erkek fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla araştırma ve incelemeler yapılmasını, bu konudaki toplumsal bilincin artırılmasını, konuyla ilgili uygulamaların izlenmesini, veri tabanı ve göstergelerin geliştirilmesini, kadın çalışmaları alanının ve kadınların toplumsal/akademik yaşama katkısının görünürlüğünün artırılmasını, üniversitede konuyla ilgili bir bilgi merkezi oluşturulmasını sağlayacak yayın/belgelerin sürekli ve güncel olarak kazandırılmasını hedeflemektedir. Merkezin kuruluşu ayrıca, kız öğrenci ve kadın akademisyen varlığının giderek arttığı üniversitemizde uygulanmakta olan lisans/lisansüstü programlarda henüz toplumsal cinsiyet duyarlılığını özümseyen kapsamlı düzenlemelere gidilmesi açısından da önem taşımaktadır. Dolayısıyla, merkez faaliyetleri, bölümlerde uygulanan programları ve araştırmaları, toplumsal cinsiyet bakışıyla tamamlamak ve zenginleştirmek amacıyla akademik destek sağlamayı da hedeflemektedir.

İTÜ bünyesinde toplumsal cinsiyet alanındaki potansiyelin en iyi şekilde değerlendirilebilmesi amacıyla YÖK Yürütme Kurulu'nun 04.11.2009 tarih ve 5510 sayılı kararıyla merkezimiz kurulmuştur. Merkezimiz, 8 Mart 2013 tarihine kadar İTÜ Taşkışla binasında faaliyet göstermiştir, bu tarihten itibaren Maslak Kampüsü Maden Fakültesi binasında (E322) faaliyetlerini sürdürmektedir.

22 Mayıs 2013 tarihinde İTÜ Kuzey Kıbrıs BMT-KAUM kurulmuş olup bilim, mühendislik, teknoloji ve sanat dallarında kadın-erkek fırsat eşitliği ile kadın sorunları konularında toplumda farkındalık oluşturmak ve bu konularda duyarlılığı arttırmaya yönelik çalışmalar yapmayı hedeflemektedir.

Yönetim Kurulu

Prof. Dr. Fatma Arslan (Müdür)
Prof. Dr. İpek İlkaracan Ajas (Müdür Yrd)
Prof. Dr. Gaye Onursal Denli
Prof. Dr. Şebnem Burnaz
Doç. Dr. Lale Tükenmez Ergene

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Kadriye Bakırcı
Prof. Dr. Ayşe Erzan
Prof. Dr. Sondan Durukanoğlu Feyiz
Prof. Dr. Sıddıka Semahat Demir
Prof. Dr. Seyhan Uygur Onbaşıoğlu
Prof. Dr. Şemsa Özar
Prof. Dr. Yıldız Ecevit
Prof. Dr. Gülçin Özürkan Ağaçgözü
Prof. Dr. Bertil Emrah Oder
Prof. Dr. Nilgün Okay
Prof. Dr. Nevin Çekirge
Prof. Dr. Serpil Sancar
Doç. Dr. Mehtap Hisarcıklılar
Yrd. Doç. Dr. Ayşe Akalın
Yrd. Doç. Dr. Çiçek Ersoy
Şeyda Çağlayan
Pınar Hazinedaroğlu
Sevgi Karaca
Gözde Çeker
Cem Demirbaş

İdari Asistan

Sebahat Duran Karahan

İTÜ Bilim, Mühendislik ve Teknolojide
Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi
İTÜ Maden Fakültesi A Girişi, Ayazağa Kampüsü
34469 Maslak / İSTANBUL
Telefon : (0212) 285 71 24
E-Posta : kaum@itu.edu.tr
Web : www.kaum.itu.edu.tr
Twitter : @bmtkaum
facebook : İTÜ BMT KAUM Kadın
Araştırmaları Uygur Merkezi

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE KADIN ÇALIŞMALARI LİSANS/LİSANSÜSTÜ PROGRAMLARI, BÖLÜMLER VE UYG-AR MERKEZLERİ

Bu çalışmada dünyada mevcut değişik şekillerde yer alan kadın araştırmalarına yönelik Yüksek Lisans/Doktora programları, bölümler ve araştırma merkezleri hakkında veriler sunulmaktadır. Rakamlar ve isimler günden güne değişse de bu oranın giderek arttığı görülmektedir. Türkiye'de 7 Mayıs 2015 tarihli YÖK toplantısında tüm üniversitelerde bu tür birimlerin kurulması ve toplumsal cinsiyet derslerinin verilmesi önerisi ortaya çıkmıştır. Merkezimizin özgörevine uygun olarak bir bilgi paylaşımı olması amacıyla ülkemizde ve dünyada mevcut toplumsal cinsiyet / kadın araştırmaları ile ilgili güncel programlar, birimler ve araştırma merkezlerinin listesi ve kaynakları aşağıda verilmiştir:

Türkiye'deki Toplumsal Cinsiyet/Kadın Çalışmaları Lisansüstü Programları:

- Akdeniz Üniversitesi/Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Anabilim Dalı
- Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü/Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı
- Ege Üniversitesi/Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı
- Hacettepe Üniversitesi/Sosyoloji Anabilim Dalı Başkanlığı/Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Yüksek Lisans Programı
- İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Bilim Dalı
- Mersin Üniversitesi Kadın Araştırmaları Anabilim Dalı
- Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

Türkiye'deki Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezleri

- Adnan Menderes Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Akdeniz Üniversitesi Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırma ve Uygulama Merkezi (KATCAM)
- Anadolu Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (AKAUM)
- Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM)
- Atatürk Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi

- Atılım Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Başkent Üniversitesi Kadın-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Bingöl Üniversitesi Kadın ve Aile Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Bülent Ecevit Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Celal Bayar Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (KAM)
- Çankaya Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Çukurova Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Dicle Üniversitesi Ceylan Enstitüler Binası Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Eğitimi Merkezi (KAEM)
- Dokuz Eylül Üniversitesi Kadın Hakları ve Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Ege Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (EKAM)
- Erciyes Üniversitesi Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESKAM)

- Gazi Üniversitesi Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Gaziantep Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (GÜKAMER)
- Giresun Üniversitesi Kadın Sorunları ve Araştırma Merkezi (GÜKAM)
- Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- İnönü Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- İstanbul Aydın Üniversitesi Türkiye Ataştırmaları Merkezi Kadın Araştırmaları Koordinatörlüğü
- İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi-Kadına Yönelik Ayrımcılık ve Şiddetin Önlenmesi Çalışma Grubu
- İstanbul Kültür Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Uygulama Araştırma Merkezi
- İstanbul Teknik Üniversitesi Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (İTÜ BMT-KAUM)
- İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KSAUM)
- İzmir Ekonomi Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (EKOKAM)
- İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Uygulamaları ve Araştırma Merkezi
- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (KSÜKAM)
- Karadeniz Teknik Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Kars Kafkas Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KSAUM)
- Kırıkkale Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Kocaeli Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM)

- Koç Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KOÇ-KAM)
- Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Mersin Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkezi (MERKAM)
- Muğla Üniversitesi Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (MÜKAMER)
- Mustafa Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (KADMER)
- Namık Kemal Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Nevşehir Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (NÜKÇAM)
- Okan Üniversitesi Kültürlerarası Diyalog Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Toplum Araştırma Merkezi
- Pamukkale Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASUAM)
- Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Forumu
- Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Süleyman Demirel Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (SAUKAM)
- Trakya Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÜKSAM)
- Uşak Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi (YUKAM)

ULUSLARARASI TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN ÇALIŞMALARI AĞLARI

Toplumsal Cinsiyet Alanında Birleşmiş Milletler Kuruluşları

- CEDAW
- UNIFEM
- United Nations Development Programme
- United Nations International Research and Training Institute for the Advancement of Women
- Women Watch

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Kadın Araştırmaları Merkezleri:

ABD'de ülke bazında üniversitelerde kurulmuş toplam 700'e yakın merkez, bölüm ve program mevcuttur. Bunların adreslerine <http://userpages.umbc.edu/~korenman/wmst/programs.html> sitesinden ulaşılabilir. Örneğin listede C harfi altındakilere bakacak olursak:

- Cabrillo College (CA) - Women's Studies
- Caldwell College (NJ) - Department of Women's Studies
- California Institute of Integral Studies - *M.A. and Ph.D. in Women's Spirituality (Philosophy and Religion)*
- California Lutheran University - Gender and Women's Studies Minor
- California Polytechnic State University - Women's and Gender Studies Department
- California State University, Bakersfield - Women and Gender Studies
- California State University, Chico - Center for Multicultural and Gender Studies
- California State University, Dominguez Hills - Women's Studies Program
- California State University, East Bay - Women's Studies Program
- California State University, Fresno - Women's Studies Program
- California State University, Fullerton - Women & Gender Studies and Queer Studies
- California State University, Long Beach - Department of Women's, Gender & Sexuality Studies
- California State University, Northridge - Gender & Women's Studies
- California State University, Sacramento - Women's Studies Program
- California State University, San Marcos - Women's Studies Program
- California State University, Stanislaus - Gender Studies
- California University of Pennsylvania (PA) - Women's Studies Program
- Calvin College (MI) - Gender Studies
- Canisius College (NY) - Women's Studies
- Cardinal Stritch University (MN) - Women's Studies
- Carleton College (MN) - Women's and Gender Studies Program
- Carlow University (PA) - Women's Studies
- Carthage College (WI) - Women and Gender Studies
- Case Western Reserve University (OH) - Women's and Gender Studies Program
- Casper College (WY) - Gender Studies
- Castleton State College (VT) - Women's and Gender Studies
- Cedar Crest College (PA) - Gender Studies
- Centre College (KY) - Gender Studies
- Central Connecticut State University - Women, Gender, & Sexuality Studies
- Central Michigan University - Women and Gender

- Studies Program
- Central Washington University - Women's and Gender Studies
- Century College (MN) - Women and Gender Studies
- Cerritos College (CA) - Department of Women's Studies
- Chaminade University (HI) - Gender Studies
- Chatham College (PA) - Women's Studies
- City College of New York - Women's Studies Program
- City University of New York - Graduate Certificate Program in Women's Studies - *Graduate Certificate in Women's Studies*
- City College of San Francisco (CA) - Department of Women's Studies
- Claremont Colleges (CA) - Intercollegiate Women's Studies Program
- Claremont Graduate University (CA) - Applied Women's Studies - *Masters in Applied Women's Studies*
- Claremont Graduate University (CA) - Women's Studies in Religion - *M.A. and Ph. D. in Women's Studies in Religion*
- Clarion University of Pennsylvania - Women and Gender Studies
- Clark Atlanta University (GA) - Africana Women's Studies - *M.A. and D.A. in the Humanities with concentration on Africana Women's Studies*
- Clark College (WA) - Women's Studies
- Clark University (MA) - Women's and Gender Studies Program
- Clemson University (SC) - Women's Studies
- Cleveland State University (OH) - Women's Studies
- Coe College (IA) - Gender Studies Program
- Colby College (ME) - Women's, Gender, and Sexuality Studies
- Colgate University (NY) - Women's Studies Program
- College of Charleston (SC) - Women's and Gender Studies Program
- College of Mount St. Joseph (OH) - Women's Studies Program
- College of New Jersey (formerly Trenton State College) - Women's and Gender Studies
- College of New Rochelle (NY) - Women's Studies
- College of Notre Dame of Maryland - Women's Studies
- College of Saint Benedict/Saint John's University (MN) - Gender and Women's Studies
- College of St. Catherine (MN) - Women's Studies
- College of St. Elizabeth (NJ) - Women's Studies
- College of St. Rose (NY) - Women's and Gender Studies
- College of St. Scholastica (MN) - Women's and Gender Studies Program
- College of Southern Nevada - Women's Studies Program
- College of Staten Island, CUNY (NY) - Women's, Gender, and Sexuality Studies
- College of the Holy Cross (MA) - Women's and

- Gender Studies Program
- College of William and Mary (VA) - Women's Studies
- College of Wooster (OH) - Women's, Gender, and Sexuality Studies
- Colorado College (CO) - Feminist and Gender Studies
- Colorado State University, Fort Collins - Center for Women's Studies and Gender Research
- Colorado State University-Pueblo - Women's Studies Program
- Columbia College Chicago (IL) - Institute for the Study of Women & Gender in the Arts and Media
- Columbia University (NY) - Institute for Research on Women and Gender - *Certificate in Feminist Scholarship*
- Community College of Allegheny County (PA) - Women's Studies
- Community College of Baltimore County (MD) - Women's Studies
- Concordia University Chicago (IL) - Women's and Gender Studies
- Connecticut College - Program in Gender and Women's Studies
- Consumnes River College (CA) - Interdisciplinary Studies: Women's Studies
- Cornell College (IA) - Women's Studies Program
- Cornell University (NY) - Feminist, Gender, and Sexuality Studies
- Curry College (MA) - Women and Gender Studies

Diğer Ülkelerdeki Kadın Araştırmaları Merkezleri

ABD dışındaki ülkelerdeki kadın araştırma merkezleri toplamı 300'e yakındır. Kanada'da 45, Avustralya'da 16, İngiltere'de 33, Almanya'da 11, Hindistan'da 6, Güney Afrika'da 5, Çin'de 2 merkez şeklinde diğer ülkelerde de çeşitli oranlarda dağılım söz konusudur. Aşağıda değişik ülkelere bazıları verilmektedir:

İngiltere

- Bangor University, Wales - Women's Studies - *M.A. in Women's Studies*
- Cambridge University - Cambridge Centre for Gender Studies
- Edge Hill University - *M.A. in Women's Writing (1500 to the Present Day)*
- Hull University - Gender Studies Programme - *MA/MSc and Ph.D. degrees in Gender Studies*
- Institute for Feminist Theory and Research
- Lancaster University - Centre for Gender and Women's Studies - *M.A. in Women's Studies, MPhil and Ph.D*
- London Metropolitan University - The Women's Library - *M.A. in Modern British Women's History*
- LSE Gender Institute - Research Institute and Graduate Programs in Gender Studies - *MSc in Gender (Developmental Studies); MSc in Gender (Gender Relations); MSc in Gender (Social Research Methods); MPhil/Ph.D Research Program in*

Gender

- Manchester University - Women's & Gender Studies Centre - *Graduate Diploma,- M.A and Ph.D. in Women's Studies, M.A. in Gender, Sexuality & Culture*
- Oxford University - *M.St. in Women's Studies*
- Oxford University - International Gender Studies Centre
- Queen's University, Belfast - Gender Studies - *Master's degree in Gender and Women's Studies*
- Roehampton University - Centre for Research in Sex, Gender and Sexuality Ruskin College - *M.A. in Women's Studies*
- Stow College, Glasgow - Women's Studies
- Swansea University, Wales - Centre for Research into Gender in Culture and Society
- University of Aberdeen - Gender Studies
- University of Bath - Centre for Women's Studies
- University of Birmingham - Gender and Sexuality Studies - *M.Phil(B) in Gender Studies*
- University of Bradford - *M.A. in Gender and Women's Studies*
- University of Dundee, Scotland - Women, Culture and Society Programme - *M.Litt and Ph.D. in Women, Culture and Society*
- University of East Anglia, Norwich - *M. A. in Gender Analysis of International Development*
- University of East London - *M.A. in Gender, Sexualities, and Ethnic Studies*
- University of Glasgow - International Centre for Gender and Women's Studies
- University of Hull - Gender Studies - *MPhil/PhD in Gender Studies, M.A. in Gender and Development*
- University of Kent at Canterbury - Centre for Gender, Sexuality, and Writing
- University of Leeds - Centre for Interdisciplinary Gender Studies - *M. A. in Gender Studies, M.A. in Gender Studies and History & Philosophy of Science, Ph.D*
- University of London - Centre for Gender & Religions Research - *M. A. in Gender Studies and Religion*
- University of Newcastle - Centre for Gender and Women's Studies - *M. A. in Gender Studies*
- University of Reading - Centre for Italian Women's Studies
- University of Strathclyde, Scotland - Strathclyde Centre in Gender Studies
- University of Sussex - Gender Studies - *MA in Gender Studies and in Gender & Media; MA in Gender and Development*
- University of Warwick - Centre for the Study of Women and Gender - *M.A. in Interdisciplinary Women's Studies; M.A. in Gender and International Development; M.A. in Gender, Literature, and Modernity; MPhil and Ph.D*
- University of York - The Centre for Women's Studies - *M.A. in Women's Studies, MSc in Women, Development and Administration, M.A. in Women's Studies by research, MPhil/DPHil in Women's Studies*

Belçika

- University of Antwerp - Women's Studies Program
- University of Ghent - Centre for Gender Studies
- Vrije Universiteit Brussel - Centrum voor Vrouwenstudies

Fransa

- American University of Paris - Gender Studies Minor
- Université de Paris VII - Centre d'Enseignement, de Documentation et de Recherches pour les Etudes Féministes (CEDREF) - *Master's degree*
- Université Paris VIII - Centre d'Études Féminines et d'Études de genre - *Master's degree and Ph.D.*
- Université de Lausanne - Centre en études genre LIEGE
- Université de Toulouse-le-Mirail - Equipe Simone

Almanya

- Fachhochschule Kiel - Institut für Frauenforschung
- Free University of Berlin - Zentraleinrichtung zur Förderung von Frauenstudien und Frauenforschung
- Heinrich Böll Foundation - GLOW: Global Center for Women's Studies and Politics
- Humboldt-Universität zu Berlin - Zentrum für Transdisziplinäre Geschlechterstudien
- Technische Universität Dortmund - Frauenstudien
- Universität Bremen - Zentrum für feministische Studien
- Universität Duisburg-Essen - Essener Kolleg für Geschlechterforschung
- Universität Hannover - Gender Studies
- Universität Trier - Centrum für Postcolonial und Gender Studies
- University of Bielefeld - Interdisziplinäres Frauenforschungszentrum
- University of Kiel - Zentrum für interdisziplinäre Frauenforschung

Japonya

- Ochanomizu University - Institute for Gender Studies

- Tokyo Christian Woman's University - Institute for Women's Studies

Çin

- Peking University - Women's Studies Center
- Tianjin Normal University - Center for Women's Studies

Hindistan

- Bharathiar University - Department of Women's Studies - *M.A., M.Phil, and Ph.D. in Women's Studies*
- Gauhati University - Department of Women's Studies - *M.A., M. Phil, and Ph.D. in Women's Studies; Certificate course in Gender Studies*
- Jadavpur University - School of Women's Studies
- Pondicherry University - Centre for Women's Studies - *M. Phil and Ph.D. in Women's Studies*
- Shivaji University - Centre for Women's Studies - *M. Phil and Ph.D. in Women's Studies*
- University of Delhi - Women's Studies Development Centre

Meksika

- El Colegio de México - Interdisciplinary Program in Women's Studies - *Maestría en Estudios de Género*
- Universidad Nacional Autónoma de México - Programa Universitario de Estudios de Género

Güney Afrika

- University of Cape Town - African Gender Institute - *Graduate Programme in Gender and Transformation*
- University of Natal - Gender Studies - *M.A. in Gender Studies*
- University of Pretoria - Institute for Women's and Gender Studies
- University of South Africa - Institute for Gender Studies
- University of the Western Cape - Department of Women and Gender - *M. Phil in Women's and Gender Studies*

Kaynaklar

- *Women's Studies Programs, Departments, & Research Centers*, <http://userpages.umbc.edu/~korenman/wmst/programs.html>
- *International Network for Gender and Women's Studies*, <http://www.gla.ac.uk/schools/socialpolitical/research/ingws/links/>
- *Gender-studies.org: Women's and Gender Studies online* <http://www.gender-studies.org/>
- *Women's Studies Centers and Programs in Eastern Europe and the former Soviet Union*, <http://mith.umd.edu/womensstudies/ReferenceRoom/Directories/WomensStudiesPrograms/international.html>
- *Kadın Çalışmaları Lisansüstü Programları ve Uygulama-Araştırma Merkezleri* <http://www.kaum.itu.edu.tr/tr/baglantaruyelikler/>

22 Nisan 2016, Cuma
0900-18:00
İTÜ Süleyman Demirel
Kültür Merkezi
Maslak, İstanbul

III. ULUSAL
ÜNİVERSİTE
KADIN
ARAŞTIRMALARI
MERKEZLERİ
KONGRESİ

IX.
ÜNİVERSİTELER
ARASI
CİNSEL TACİZ
VE SALDIRI
İŞBİRLİĞİ
VE İLETİŞİM GRUBU
ÇALIŞTAYI

MARIE CURIE

NOBEL ÖDÜLLÜ İLK KADIN FİZİKÇİ VE KİMYACI

(Marie Skłodowska) (1867-1934)

Marie Curie 7 Kasım 1867'de Varşova'da doğdu. Ailesi Polonyalı küçük arazi sahiplerindendi. Babası Wladislaw Skłodowski St. Petersburg Üniversitesi'nde eğitim görmüş kibar, engin bilgili bir fizik öğretmeni idi; annesi Bronislavva üst-orta sınıf ailelerin kızlarının gittiği özel bir okulu yönetiyordu. Marie doğduğunda babası erkek çocukların gittiği lisede matematik ve fizik profesörüydü. Ancak Polonya Rusya'nın baskısı altında olduğu için Polonyalı memurlar yerine Rusların atanması politikası sonucunda işini ve evini kaybetti. Okul çağındaki çocukların konaklayabileceği ve onlara ders verebileceği başka bir yeri zorlukla buldu.

Böylece aile yoksul sayılabilecek bir hayat sürmeye başlamasının yanı sıra başka problemlerle de karşı karşıya kaldı. En büyük kızları Sofia tifodan öldü; annesi son hamileliğinden sonra tüberküloza yakalandı. Yöneticilik görevinden ayrılp bir yıl boyunca Avusturya Alpleri ve sonra da Fransa'nın güneyinde iyileşmeye çalıştı, ancak hastalık ilerledi ve iki yıl sonra öldü. Annesinin ölümünden sonra Marie'nin de sağlığı bozulmaya

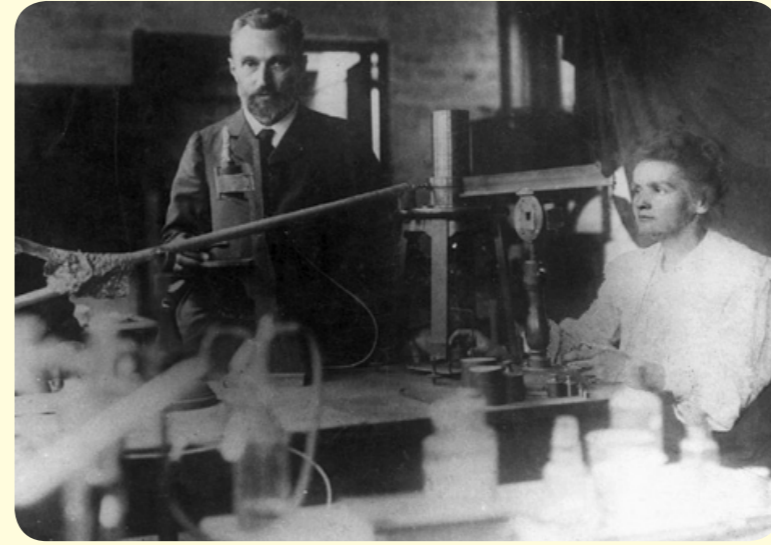
başladı ve bir çeşit sinir krizi geçirdi. On beş yaşında iyileşmesi umuduyla bir yıllığına kırsalda yaşayan akrabalarının yanına gönderildi. Fransızca dışında başka bir konu üzerine çalışması yasaklandı.

Marie Curie ablası Brenya ile birlikte öğretmen anne-babanın eğitimi ile yetişti. Gençlik yıllarında Varşova, Rus yönetimi altındaydı. Siyasi aktifliği, Varşova'dan ayrılmasını gerektirdi. İlk olarak Krakow'a giden Marie orada istediği bilimsel eğitimi alamayacağını gördü. Ailesinin parasal desteğinin az olması sebebiyle Paris Sorbonne'da tıp eğitimi alan ablası

Brenya'ya eğitiminde yardım etmeye karar verdi. Ablası da karşılığında matematik ve fizik eğitimi alması için yardım edecekti.

1896 yılında öğretmenlik diplomasını aldıktan bir yıl sonra Henri Becquerel'in duyurduğu, uranyum tuzlarının yaydığı, sonraları radyoaktivite olarak adlandırılacak ışın üzerine detaylı araştırmalara başladı. Fakat Eylül 1897'de ilk kızı Irene'nin dünyaya gelmesi, çalışmalarına ara vermesine sebep oldu. 1898 başlarında çalışmalarına hız veren Marie torumun da bu ışınları yaydığını farketti. Bu noktada eşi Pierre de kendi çalışmalarını bırakarak Marie'ye yardım etmeye başladı. daha aktif olduğunu keşfetti.

Temmuz 1898'de Curie'ler yeni radyoaktif bir element olan ve uranyumun radyoaktif bozunmasından ortaya çıkan polonyumu bulduklarını duyurdular. (İsmi Marie'nin vatanı Polonya'dan esinlenerek koydular). Ardından Eylül 1898'de Fransız kimyacı Eugene Demarçay'ın spektroskopî yöntemi ile tanımlanmasına yardım ettiği, doğal radyoaktif element Radiumu duyurdular.

Marie Curie, 1903 yılında doktora olarak Fransa'da gelişmiş bilim alanında doktora ünvanı alan ilk kadın oldu. Aynı yıl kocası ve Becquerel ile paylaştığı Nobel Fizik Ödülü'nü alarak, tarihte Nobel Ödülü alan ilk kadın oldu.

1904 yılında eşi Pierre Curie Sorbonne'da öğretmenliğe başladı. Kendisi de Sevr'deki bir kızlar okulunda fizik öğretmenliği yapmaya başladı. Aynı yılın sonlarına doğru ikinci kızları Eve doğdu. O sıralar Marie ve Pierre, radyasyondan kaynaklanan rahatsızlıklar geçirmeye başladılar. Bu dönemde, Radiumun dokuya verdiği zarar, araştırmacılar tarafından kabul edilmeye başlanmıştı. Aynı zamanda, radiumun etkisinin kötü dokulara uygulanarak tedavide kullanılabileceği fikri de doğmaya başlamıştı. Amerikalı mucit Alexander Graham Bell, kanserin tedavisi için tümöre radium verilmesini önermişti.

19 Nisan 1906'da Pierre Curie bir at arabasının çarpması so-

nucu ölünce iki çocuğu ile kalan Marie, kocasının Sorbonne'da öğretmenlik görevini sürdürdü ve 1908'de Sorbonne'daki ilk kadın profesör oldu. Ardından, 1911 yılında Radium ve Polonyum'un keşfi ve araştırılmasındaki rolünden ötürü Nobel Kimya Ödülü'ne layık görüldü. Böylece tarihte iki Nobel ödülüne sahip ilk insan oldu. Yaptığı çalışma bir elementin radyoaktif işlemlerden sonra başka bir elemente dönüşebileceğini gösteriyordu. Bu, kimya alanında yepyeni bir sayfaydı.

Bu başarılarının yanı sıra kişisel saldırılara maruz kaldı. İlk olarak tümü erkeklerden oluşan Fransız Bilim Akademisi onun üyeliğini bir oyla reddetti. Ardından, Paul Langevin ile arasında aşk ilişkisi olduğuna dair dedikodular yayılmaya başladı. Evli ve Pierre Curie'nin yakın dostu olan Paul Langevin ile Marie arasındaki bu dedikodu gazetelere Langevin skandalı olarak yansdı ve Marie'nin ikinci Nobel Ödülünü alması bile arka plana atıldı. Langevin

gazetenin baş editörünü halkın önünde yapılacak düelloya davet etti. Editörün silahını çekmemesi ile o zamanın anlayışıyla gülünçleşen olay, konunun kapanmasını sağladı.

Marie Curie, Aralık 1911'de Nobel ödülünü almak için Stockholm'e gitti. Buradaki konuşmasında, Pierre Curie'nin yardımlarını küçümsemediğini de belirterek, radyoaktivitenin atomun bir özelliği olduğu hipotezinin kendi çalışması olduğunu duyurdu. Fransa'ya geri dönen Marie Curie, çalkantılı geçen yılın etkisi ile depresyona girdi.

1914 yılında Paris Üniversitesi'nde Radium Enstitüsü kuruldu ve Marie Curie ilk müdür olarak atandı. Hayatı boyunca radiumun tıptaki önemine dikkat çekti. I. Dünya Savaşı sırasında kızı Irene ile birlikte, genç kadınlara X-ışını teknolojisini öğretti. Ayrıca fizik tedavi uzmanlarına savaş ortamında radyoloji ekipmanını nasıl kullanacaklarını gösterdiler. Bu esnada yüksek dozda radyoaktif ışına maruz kaldılar.

Marie Curie 1920'li yıllarda da bilime katkısı sürdürdü. Varşova'daki Radium Enstitüsü'nün kurulmasında önemli rol oynadı. Başkan Herber Hoover'ın kendisine verdiği 50.000 dolar ödülle Varşova'da yeni kurulan laboratuvara radium aldı.

1934 yılında Fransa'nın Savoy kentinde kan kanserinden öldü. Hastalığı, aşırı dozda radyasyona maruz kalmasına bağlandı.

SOLVAY CONFERENCE 1927

coloured by pastincolour.com

A. PICARD E. HENRIOT P. EHRENFEST EG. HERSEN TH. DE DONDER E. SCHRÖDINGER E. VERSCHAFFELT W. PAULI W. HEISENBERG R.H. FOWLER L. BRILLOUIN
 P. DEBYE M. KNUDSEN W.L. BRAGG H.A. KRAMERS P.A.M. DIRAC A.H. COMPTON L. de BROGLIE M. BORN N. BOHR
 I. LANGMUIR M. PLANCK Mme CURIE H.A. LORENTZ A. EINSTEIN P. LANGEVIN Ch.E. GUYE C.T.R. WILSON O.W. RICHARDSON
 Absents: Sir W.H. BRAGG, H. DESLANDRES et E. VAN AUBEL

Bu yüzden ona “bilim için ölen kadın” denildi. Radyoaktivite çalışmalarından dolayı, onu ve eşini onurlandırma amacıyla radyoaktivite birimine “curie” denilmektedir.

Marie ve Pierre’in büyük kızları Irène, annesiyle beraber bilimsel çalışmalara devam eder. Marie’nin öğrencilerinden biri olan Frédéric Joliot ile evlenir ve bu çift de 1935 yılında Nobel Kimya Ödülü alırlar.

Irène ve Frédéric 58 yaşında - muhtemelen radyoaktif maddelerle yoğun çalışmalarının sonucu olarak- hayata veda ederler. Irène’in kardeşi, “Marie Curie-Bir Bilim Kadının Olağanüstü Yaşam Öyküsü” kitabının yazarı Eve Curie ise ailesinin diğer üyelerinden farklı olarak, sosyal bilimleri tercih eder. Gazeteci, yazar ve piyanist Eve 2007 yılında, 102 yaşında hayata gözlerini yumar.

Ödülleri

- 1903 - Nobel Fizik Ödülü (Pierre Curie ve Becquerel ile birlikte radyoaktivitenin keşfinde oynadığı rolden dolayı Nobel Fizik Ödülü’nü aldı.)
- 1903 - İngiliz Kraliyet Birliği’nden Davy Madalyası
- 1911 - Nobel Kimya Ödülü
- 1921 - Bilime katkılarından ötürü, ‘Amerika’nın Kadınları’ adına, başkan Warren Harding’ten 1 gram Radyum

MARIE CURIE’NİN ÖĞRENCİSİ KİMYA BİLİMCİ REMZİYE HİSAR

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk kadın kimyageri ve Fransız Sorbonne Üniversitesi’nden mezun ilk Türk kadın bilimcidir. Remziye Hisar, 1902 yılında Üsküp’te doğdu. Davutpaşa’daki üç yıllık Mekteb-i İptidai’yi, bir yılda henüz dokuz yaşında iken başarıyla tamamladı. Daha sonra, İttihat ve Terakki Mektebi ve Emirgan, İnas Rüştüyesi’ne devam etti; ancak çok sevdiği Türkçe öğretmeninin İstanbul Darülmuallemi’ne transfer olması üzerine, öğrenimini bu okulda sürdürdü. 15 Temmuz 1919 tarihinde bu okulun Darülfünun’a hazırlamak üzere oluşturduğu iki sınıflık bölümünden birincilikle mezun olan Remziye Hisar, küçük sınıflardaki öğrencilere geometri ve matematik dersleri verdi. Mezun olmasının ardından Darülfünun’un kimya bölümüne kaydını yaptırdı. Kimyayı seçme nedenini bir röportajında “Fen derslerinde kanunlarda olsun, buluşlarda olsun hep yabancı isimler görmek beni kahrediyordu. Fen alanında bir tek Türk ismi görememenin ezikliğini, bu dalda başarılı olursam giderebilirim sanıyordum” cümleleriyle açıklamıştır.

Darülfünun’da kız öğrencilerin erkek öğrencilerden ayrı saatlerde ders aldığı bu dönemde, öğretmeni ve okul arkadaşlarıyla birlikte Bakü’ye gitti. Bakü’de,

kendisini birden bire bir savaşın tam ortasında buldu. Kafkasya’daki savaşlar ve Bakü’de kendilerine gereksinim olmadığını öğrenmek bile onu yıldırma ve bir erkek öğretmen okulunda öğrencilere ders vermeye başladı. Sovyet Rusya’nın Azerbaycan’ın bağımsızlığına son vermesi ile orada tanışıp evlendiği eşi Doktor Reşit Süreyya Gürsey ile birlikte İstanbul’a döndü.

İlk çocuğunu dünyaya getirmesinin ardından, Adana’da Darülmuallemi’ye müdür olarak tayin olan Remziye Hisar, çocuğunu annesine bırakarak Adana’ya gitti. Güç koşullarda çalışmasını sürdürmek zorunda kalan Hisar, eşinin tedavi için Paris’e gitmesinin ardından, bilgisini geliştirmek için Paris’e gitti.

Adını bilim dünyasında duyurmak amacı ile Sorbonne’da kimya bölümünde öğrenim görmeye başladı. Sorbonne’da o yıllarda Langevin ve Madam Curie gibi çok tanınmış isimler ders vermekteydi. Remziye Hisar’a göre onları tanımak ve derslerini izleyebilmek çektiği bütün zahmetleri unutturuyordu. Biyokimya sertifikası alan Hisar, Paris’te Maarif Vekaleti’nin verdiği bursla öğrenim gördü. Doktorasına başlayacağı dönemde bursu kesilen Hisar, yurda dönmek zorunda kaldı ve Erenköy Lisesi’ne kimya öğretmeni olarak atandı.

“Mütareke yılları, biz kadınların meslek seçiminde fazla şanslı olmadığı yıllardı. Bizim kuşağın okuma tutkusu, tarihimizin bu mücadeleciler günleri bilindiğinde anlaşılabilir ancak. Kadınların sadece öğretmenlik yapabildiği gençlik günlerime dönüp baktığımda ne çok yol aldığımızı daha iyi görüyorum. ‘Bir Kadın Sesi’ni tarihin içinden duyabilmek için, bu sesi iyi dinlemek gerekiyor. Belki bu ses, başarıya ulaşmak için hala erkeklerden daha fazla çalışması gereken hemcinslerime yol gösterici olur!..”

Remziye Hisar (en solda), 1927 Sorbonne Üniversitesi, Fransa

"Mütareke yılları, biz kadınların meslek seçiminde fazla şanslı olmadığı yıllardı. Bizim kuşağın okuma tutkusu, tarihimizin bu mücadeleciler günleri bilindiğinde anlaşılabilir ancak. Kadınların sadece öğretmenlik yapabildiği gençlik günlerime dönüp baktığımda ne çok yol aldığımızı daha iyi görüyorum. 'Bir Kadın Sesi'ni tarihin içinden duyabilmek için, bu sesi iyi dinlemek gerekiyor. Belki bu ses, başarıya ulaşmak için hala erkeklerden daha fazla çalışması gereken hemcinslerime yol gösterici olur!.."

Remziye Hisar, zorlu bir çaba sonucunda doktorasını yapmak üzere 1930 yılında yeniden Paris'e gitti. Eşinden boşanan ve Paris'e kızı ve kardeşiyle giden Remziye Hisar, kendisini çalışmaya verdi. Doktora tezini tamamlamasının ardından, Türkiye'ye dönüp, 1933 - 1936 yılları arasında İstanbul Üniversitesi'nde kimya ve fiziko kimya doçenti olarak görev yaptı. 1947 yılında İTÜ Makine ve Kimya doçentli-

ği görevine başlayan Hisar, 1959 yılında profesör olduktan sonra 1973 yılında emekliye ayrıldı.

Tipik bir Cumhuriyet kadını olan Remziye Hisar, dünyaca ünlü fizikçi Feza Gürsey ve Milletlerarası Psikoloji Cemiyeti'nin tek Türk üyesi psikiyatrist Deha Gürsey Hanım'ın annesidir. Oğlu, ünlü fizikçi Feza Gürsey annesine 1959'da Amerika'dan yazdığı mektupta "Sen nasıl Sorbonne'da büyük hocalarla temas edince yeni bir âlem keşfeden bir seyyahın heyecanını duymuşsan, ben de hakiki fiziği keşfetme heyecanını bu defa Amerika'da hissettim. İngiltere'de keşfettiğim fizik değil kültür dünyasıydı. Senin gençliğinde Sorbonne, Göttingen, Cambridge ne ise, şimdi de Princeton, Brookhaven, Berkeley öyle oldu. Onun için senin gençlik tecrübeni ben ancak bu yaşta anlıyorum." Hangi çocuğa annesiyle bilim tartışmak nasip olmuştur? Remziye Hanım'ın, biraz tarihsel dönem biraz da kadın olmanın engellerine ta-

kılarak verdiği mücadelesi onu gerçekten de çok erken yaşlarda olgunlaştırdı.

Uzun yıllar Anadolu Hisarı'ndaki babasından kalma evde yalnız yaşamıştır. Oğlu Feza Gürsey'i 1992 Nisan'ında yitirdi. Onun her bir aşaması emek, direnç ve mücadele ile dokunmuş yaşamı ise aynı yılın Haziran ayında İstanbul'da son buldu.

Bilimsel çalışmalarını yanısıra şiir yazmayı da seven Remziye Hisar 1964 yılında "Bir Kadının Sesi" adlı şiir kitabını da yayınlamıştır. 1956 yılında Fransız Hükümeti tarafından verilen "Officer de l'Academie" nişanını aldı. 1991 yılında ise Türkiye'de TÜBİTAK Bilim Ödülü'ne layık görüldü.

Hisar'ın eğitime ve bilim insanlığına verdiği önem, yaşamından ve yaptıklarından açıkça anlaşılabilir. Birlikte, hakkında söylenenlerle somutlaşmaktadır. Önceleri öğrencisi, sonradan da meslektaşı olan iki değerli hocanın onun hakkında hatırladıkları şöyledir:

*Prof. Dr. Ayşe AKSOY
İTÜ Kimya Mühendisliği
Bölümü Öğretim Üyesi*

İstanbul Teknik Üniversitesi, Kimya Mühendisliği Bölümü 1963 yılında kuruldu ve ben bu bölümün 1968 yılında verdiği ilk mezunlardım. Bölümümüzün kurulduğu tarihte Prof. Dr. Remziye Hisar'la öğrencisi olarak başlayan ilişkim vefatına kadar meslektaşı olarak sürdü.

Kendisi yalnızca çok iyi bir öğretim üyesi değil, aynı zamanda mükemmel bir insandı. Okulumuz o zamanlar Gümüşsuyu'ndaki binadaydı ve yakınında

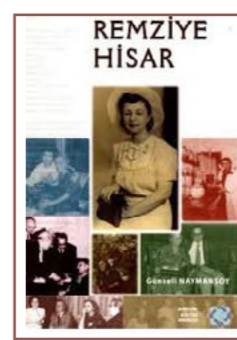
Opera Pastanesi vardı. Hocamız bir gün oradan gazoz ve küçük pastalar getirtmiş ve sınavımız sırasında moralimizi yükseltmek için hepimize ikram etmişti. Tam bir İstanbul hanımefendisiydi. Sürmeyi hiç ihmal etmediği kırmızı ruju ve küçük beresiyle zarif görünüşü hala aklımdadır. Giyim kuşamı ve davranışları ile de örnek olan bir hocamızdı.

Bizi yakından izler, hatalarımızı tespit eder, neden öyle yapmamamız gerektiğini sabırla açıklardı. Örneğin deney tüpünü çalkalarken taşırmamaya dikkat etmemizi, aksi takdirde yanımızdaki arkadaşımızın yüzüne sıçrayabileceğini önemle vurgulamıştı. Ben de ondan gördüğüm gibi kendi öğrencilerime aynı uyarıları yapmak konusunda hep dikkatli oldum.

O zamanlar "Teknik Üniversitesi Günü" olarak adlandırılan günlerde hocalarımız 10-15 kişilik gruplar halinde öğrencilerini evlerinde konuk ederdi. Bende bu program çerçevesinde hocamızın Anadolu Hisar'ında kız kardeşleriyle birlikte oturmuş oldukları eve gitmiştim. Kendimi onu tanımaktan ve öğrencisi olmaktan dolayı gerçekten şanslı sayıyorum.

*Prof. Dr. Gülden Üstün
İTÜ Kimya Mühendisliği
Bölümü Öğretim Üyesi*

Ben İstanbul Teknik Üniversitesi Kimya Mühendisliği Bölümü'nü 1972 yılında bitirdim. Prof. Dr. Remziye Hisar hocamla öğrenci ve meslektaş olarak ilişkim oldu. Kendisini çalışkan, mesleğini çok seven, çok bilgili ve çok zarif bir hanımefendi olarak anımsıyorum. Laboratuvar uygulamalarımız da mutlaka bizlerin başında olur, ve soruları ile bizim bilgimizi sınırdı. Teorik bilgi ile donanmadan uygulamalara gelemezdik. Yürüttüğümüz her deneyde her işlemin neden yapıldığını böylece öğrendik. Kendisi bana kimyayı sevdiyen kitap kullanma ve araştırma bilincini aşıl原因an ilk hocalarımdan biridir. 1969 yılında anorganik kalitatif Analize Giriş kitabı çıkmıştı. Başarılı bir öğrencisi olduğum için kitabımı imzalayarak bana da vermişti. O günü hiç unutmam. Hoca kitabı verirken "Bak bu gün çok önemli, çünkü in-

san bugün aya ayak bastı." demişti. Bu açıklaması beni çok etkilemiş olmalı ki her önemli gün de öğrencilerimin staj defterini imzalarken kendisini hatırlarım ve öğrencilerime günün önemini sorarım, yanıt alamadığımda üzülürüm ve onlara açıklama yaparım. Onun genel kültürümüzün gelişmesine verdiği önemi kavradım ve ben de öğrencilerimi önemli konularda aydınlatarak hocamın yaklaşımını sürdürmeye çalıştım. Bize her konuda iyi bir örnek olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim.

Kaynaklar:

- Remziye Hisar, (Biyografi), Yazan: Günseli Alansoy, Yayıncı Atatürk Kültür Merkezi, 05/2012, ISBN 9789751625014, 80 Sayfa.
- http://tr.wikipedia.org/Remziye_Hisar
- Petrol-İş Kadın Dergisi, Sayı 50, Ocak 2015.
- Fusun Oralalp, Bir "Çalığıuşu" Öyküsü... İlk Kadın Kimyacımız Remziye Hisar, Bilim ve Teknik, Ağustos 1995, sayfa 56-63.

NASA'da Çalışan İlk Kadın Bilimcimiz

DİLHAN ERYURT

NASA'da çalışan ilk kadın bilimcimiz Prof. Dr. Dilhan Eryurt, 13 Eylül 2012'de 86 yaşında yaşama gözlerini yumdu. 1961-1973 yılları arasında NASA'da çalışan Dilhan Eryurt, 1969'da ABD NASA'nın Ay'a iniş projesine katkıları nedeniyle 'Apollo Başarı Ödülü'ne layık görülmüştür.

29 Kasım 1926'da İzmir'de doğan Dilhan Eryurt, lise yıllarında matematiğe karşı özel bir ilgi duyuyordu. Bu yöndeki çalışmalarının sonucu olarak İstanbul Üniversitesi Yüksek Matematik ve Astronomi Bölümü'ne girdi. Üniversite sonrası Ankara Üniversitesi Astronomi Bölümü'nde asistan olarak çalışmaya başladı. 1953'te astrofizik çalışmaları için, ABD Michigan'da, Türkiye'ye döndükten sonra Ankara Üniversitesi Astrofizik Anabilim Dalı'nda asistan oldu.

1959'da Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın bursuyla iki yıllığına Kanada'ya giden Dilhan Eryurt, daha sonra 'National Academy of Sciences' bursunu alarak NASA'da, New York'taki Goddard Uzay Araştırmaları Enstitüsü'nde tek kadın bilimci olarak çalışmaya başladı.

Güneş üzerine yaptığı çalışmalarla güneşin parlaklığının oluşumundan bu yana gittikçe artmadığını, geçmişte çok daha parlak ve sıcak olduğunu ortaya koydu. O dönemde, Goddard Uzay Enstitüsü, içinde insan bulunmayan ilk uzay araçlarının geliştirilmesinden sorumlu kurumlardan biriydi. NASA tarafından, 1969 yılında Ay'a ilk iniş için yaptığı katkılar nedeniyle 'Apol-

Astrofizikte Öncü Bir Bilim Kadını Dilhan Eryurt

Dilhan Eryurt'un babası, Zinat Vekili miyemelerinden ve 7.8'inci dönem İsmaili millîyetçisi olan Abdül Eğin. Babasının da başta Eğin Üniversitesi'nin, sonradan İstanbul Yüksek Zinat Mektebi'ni kurma girişiminde olduğu İsmaili Eğin'in, 29 Kasım 1926'da İzmir'de doğdu. Bu tarihten kısa bir süre sonra İstanbul'a, İsmaili vilayetinde Ankara'ya yerleşti. Dilhan Eryurt, İstanbul'da Mektep Kemal İlkokulu'nda okudu. İlkokul yıllarında öğretmeniyken şöyle diyor: "O zamanlar İsmaili, Ömercan Yılmaz'ın öğretmeniyken, çok başarılı öğrencilerimiz vardı. Dilhan Eryurt, bu öğrencilerden biriydi. Dilhan Eryurt'un, babasının İsmaili millîyetçisi olduğunu belirtiyor. Dilhan Eryurt'un, babasının İsmaili millîyetçisi olduğunu belirtiyor. Dilhan Eryurt'un, babasının İsmaili millîyetçisi olduğunu belirtiyor."

1964 yılında, LAMBERTO araştırma Türkiye'ye gelen Prof. Dr. E. Krieklo, Dilhan Eryurt ve diğer öğrencileri ile birlikte.

Bilim Teknik

lo Başarı Ödülü'nü aldı. 1969-1973 arası NASA'da bilimsel araştırmalarını sürdüren Eryurt, daha sonra Kaliforniya Üniversitesi'nde yıldızların oluşumu ve gelişimi üzerine çalışmalarını sürdürdü. ODTÜ Fizik Bölümü'ne döndüğünde Astrofizik Anabilim Dalı'nı kurdu.

1977 yılında Tübitak Bilim Hizmet ve Teşvik Ödülü aldı. 1988'de altı ay kadar fizik bölümünün başkanlığını yürüttükten sonra beş yıl süreyle Fen Edebiyat Fakültesi Dekanlığı yaptı. 1993 yılında emekliye ayrıldı.

13 Eylül 2012'de yaşamını yitirdiğinde, geride bilime adanmış bir ömür bıraktı...

Kaynaklar:

- Alp Akoğlu, *Astrofizikte Öncü Bir Türk Kadını Dilhan Eryurt, Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı 360, Kasım 1997*
- İrfan Unutmaz, *Güneşin Evriminde Bir Türk Kadını: Prof. Dr. Dilhan Eryurt, Focus Dergisi*
- Prof. Dr. Dilhan Eryurt, *Türkiye Bilimler Akademisi Web sitesi, erişim tarihi: 28.12.2012*
- Gül Krieklo, *NASA'daki İlk Türk Bilim Kadını Sessizce Veda Etti, Sabah Gazetesi, 19.11.2012*

MATEMATİKTE BİR ÖNCÜ

SELMA SOYSAL

1924 yılında Zonguldak'ta doğdu. Çocuk yaşta Fransızca ve Rumca öğrendi. İlköğrenimini Zonguldak'ta, orta öğrenimini Çapa Kız Öğretmen okulunda parasız yatılı olarak sürdürdü. Sonra Kandilli Kız Lisesi'nde okudu. 1930'lu yıllarda Türkiye'de matematiğin gelişmesinde belki de en önemli rolü oynamış olan üç Türk matematikçi ile kesilmiş Selma Soysal'ın yolları. Bu matematikçiler hayatındaki önem sırasına göre Cahit Arf, Ratip Berker ve Kerim Erim'dir. 1941 yılında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik-Astronomi Bölümü'ne girmiş ve dünyaca ünlü matematikçi Cahit Arf'ın öğrencisi olmuştur. Hazırladığı "Sonsuz Boyutlu Hilbert Uzayı" doktora tezi dünya çapında ünlenmiş, Paris, Londra, Boston üniversiteleriyle Massachusetts Teknoloji Enstitüsü (MIT) in uzmanlık programlarına katılmıştır. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde 47 yıl boyunca çok sayıda bilimci insanı yetiştirmiştir. 9 Ekim 2011 de 87 yaşında vefat etmiştir.

Selma Soysal, kendi içinde bir sanayi devrimi gerçekleştirmiş olan Zonguldak'tan çıkararak İTÜ çatısı altında binlerce öğrenci yetiştirdi. Bir matematik kadını, bir bilim insanı olarak yetişmesinde her zaman gurur duyduğu İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi gibi kurumların büyük payı var. İTÜ'de matematik alanında yapılan çalışmalarda Selma'nın da katkısı var diye düşünüyorum. Selma, bir bilim kadını olarak ve çağdaş bir Türk kadını olarak ülkemizi yurt dışında gururla temsil etmiştir.

Ben bir insanın, bir hocanın, bir akademisyenin, bir üniversitenin nasıl olması gerektiğini onu izleyerek öğrendim" dedi.

Selma Soysal'ın matematik tarihimiz konusunda yayınlanan yazıları:

- Sevgili Hocalarım Ratip Berker - Cahit Arf, İTÜ Vakfı Dergisi, 1998/26.
- Tarihte Büyük Kadın Matematikçiler, Bilim ve Ütopya Dergisi Haziran 2000, Sayı 72.
- Her şey en iyisi için (Matematiğin önemi üzerine), İTÜ Vakfı Dergisi.
- Türk Matematiğinin Hanımefendisi Suzan (Kahramaner) Hoca'nın Ardından, Bilim ve Gelecek 28, Haziran 2006, s. 92-93.
- Türkiye'nin İlk Kadın Profesörünün Özerk Üniversite Anıları, Bilim ve Gelecek 28, Mart 2006, s 64-70.

Kaynaklar:

- Selma Soysal (1924-2011), Matematik Dünyası, 2011-IV, s 51.
- Beril Çiler Arhatır, Eda Arslan, Alp Eden, Selma Soysal'ın Yazılarına Dip Notlar, Matematik Dünyası, 2014-III, s 30-351.
- <http://www.aktifhaber.com/ilk-turk-kadin-matematik-profesoru-vefat-etti-503233h.htm>

Hukukçu ve siyaset adamı "Selma Soysal'ın kardeşi", Prof. Dr. Mümtaz Sosyal da; "İTÜ çatısı altında ve böylesi seçkin bir topluluk önünde ablam Selma Soysal hakkında konuşmak benim için gurur verici. Onun hakkında burada anlatılanlardan sonra neyi ne kadar anlatacağımı bilemiyorum.

GÖKBİLMİNCİ VE AKADEMİSYEN

HATİCE NÜZHET GÖKDOĞAN

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk bilim kadınlarından, "Türkiye'nin ilk kadın gökbilimcisi ve ilk kadın dekanı" ünvanını taşıyor.

Prof. Dr. Hatice Nüzhet Gökdoğan, 14 Ağustos 1910 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Babası Atatürk'ün silah arkadaşlarından Tümgeneral Mehmet Zihni Toydemir, annesi Nebiye Hanım'dır. Yatılı olarak okuduğu Erenköy Kız Lisesi'nden 1928 yılında mezun olduktan sonra devlet bursu kazanarak matematik-fizik lisansı yapmak üzere Fransa'ya gönderildi. Lyon Kız Lisesi'nde Fransızca öğrendikten sonra Erkek Lisesi kısmına geçerek matematik ağırlıklı bir öğrenim gördü. 1932'de Lyon Üniversitesi'nde matematik lisansını tamamladı. 1933 yılında Paris Üniversitesi'nde fizik öğrenimi görmeye başladı ve Paris Gözlemevi'nde staj yaptı. Yıl sonu sınavlarının ardından yurda döndü. 1936'da Yüksek Mühendis Mektebi'ne (İstanbul Teknik Üniversitesi) müderris muavini olarak atandı ve bu kurumun ilk kadın çalışanı oldu. 1946 yılına kadar matematik doçenti olarak görevini sürdürdü.

1937'de İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde doktora tezini tamamladı. Bu tez, fakülte kayıtlarında "bir" numaralı tez olarak kayıtlıdır. 1940 yılında doçent, 1948 yılında profesör ünvanını aldı. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Astronomi Enstitüsü'ne ilk Türk doçenti olarak atandı. Üniversite bahçesine gözlemevi kurulması çalışmalarına katıldı.

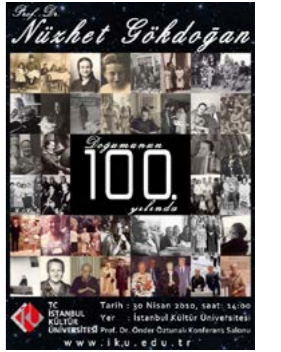
Yüksek Mühendislik Mektebi'nde iken tanıştığı Mukbil Gökdoğan (Bayındırlık Bakanlarından, si-

yasetçi) ile 1938'de evlendi. Bu evlilikten kızı Gönül (1941) (Cumhuriyet tarihinin ilk kadın keman profesörü) ve oğlu Ömer Can (1946) dünyaya geldi. 24 Nisan 2003 tarihinde hayatını kaybetti.

Türk Matematik Derneği'nin (1948), Türk Kadınlar Derneği'nin (1949) kurucuları arasında yer aldı. Çeşitli dönemlerde Türk Kadınlar Derneği'nin başkanlığını yürüttü. 1954 yılında birkaç astronom ile birlikte kurduğu Türk Astronomi Derneği'nin başkanlığını 20 yıl boyunca sürdürdü.

23 Haziran 1954'de İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi dekanlığına seçildi. Türkiye'nin ilk kadın dekanı olarak 2 yıl bu görevi sürdürdü. 1958 yılından itibaren 22 yıl Astronomi Kürsüsü başkanlığı yaptı. Aralık 1971'de Astronomi kürsüsünde Türk ve Balkan astronomların katıldığı "Keppler Sempozyumu"nu düzenledi. 1978'de ikinci kez dekan seçildi. 1980'de dekanlık ve bölüm başkanlığı görevlerini sürdürmekte iken emekli oldu. Akademik yaşamı boyunca 6 ders kitabı çevirdi; 3 ders kitabı yazdı; 13 bilimsel makalesi yayınlandı.

TÜBİTAK Ulusal Gözlemevi'nin kurulmasının fikir önderlerindedir. Bir bilim insanı olarak, insanlığa ve ülkemize ömrü yettiğince hizmet etmiştir. Geçtiğimiz nisan ayında da 100. doğum yılı nedeniyle anma programı düzenlenmiştir. Yine yakın tarihte Feryal Saygılıgil tarafından kaleme alınan Gökdoğan'ın yaşam öyküsünün yer aldığı "Kainatta Bir Nokta" kitabı çıkmıştır.

"Kainatta bir nokta. Nüzhet Gökdoğan"

Yazarı : FERYAL SAYGILIGİL
Yayınevi : İstanbul Kültür Üniversitesi
Yayın Yeri : İstanbul
ISBN NO : 9786054233298
Yayın Yılı : 2010

Kaynaklar:

- İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi, Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü web sitesi
- Bilim tarihi.org sitesi
- Matematik Dünyası Dergisi, 2003-yaz sayısı
- Türkiye'nin İlk Kadın Dekanı Yaşamını Yitirdi, Hürriyet Gazetesi, 26.04.2003

ULUSLARARASI BİLİM ÖDÜLLÜ FİZİK PROFESÖRÜ AYŞE ERZAN İLE “BİLİM VE KADIN ÜZERİNE”

Sayın Hocam siz TÜBİTAK Bilim Ödülü, L’Oreal-UNESCO Avrupa Kitası “Kadın ve Bilim” Ödülü, ve Rammal ödülleri aldınız ve aynı zamanda İTÜ BMT-KAUM Danışma Kurulu üyesisiniz. Bu sayımızda sizi okurlarımıza daha yakından tanıtmak istiyoruz; öncelikle bize kendinizden bahsedermisiniz?

Ben fizikçiyim. Doktoramı 1976’da SUNY at Stonybrook’tan aldıktan sonra Türkiye’ye döndüm ve ODTÜ Fizik Bölümü’ne girdim. Daha sonra İTÜ’de görev aldım. Bu dönemde İlerici Kadınlar Derneği ve Türkiye Barış Derneği’nde çalıştım. 12 Eylül darbesinden sonra yurt dışına çıktım ve Cenevre, Porto, Marburg, Groningen üniversitelerinde ve ICTP’de (Uluslararası Teorik Fizik Merkezi) araştırmacı ve öğretim üyesi olarak görev aldım. Fizikçiler bir anlamda şanslı; zira evrensel bir dili ve içeriği var fiziğin. 1990’da İTÜ’ye geri döndüm ve evime dönmüş olmaktan çok mutlu oldum. Önemli araştırmalarımın çoğunu İTÜ’de, ve bir çoğunu da

lisans ya da yüksek lisans öğrencileri ile yaptım. Bu araştırma ve yayınlar sayesinde Türkiye Bilimler Akademisi’ne (TÜBA), sonra sırayla TWAS (Üçüncü Dünya Bilimler Akademisi) ve Academia Europaea’ya seçildim.

Bu dönemde hem TÜBA’da, hem de TÜBA’nın üye olduğu uluslararası platformlarda insan hakları ve bilim etiği konulu çalışmalar yaptım. Hükümet TÜBA’nın özerkliğini ortadan kaldırıncaya topluca istifa eden ve üyelerin yarısını teşkil eden bilim insanları ile beraber Bilim Akademisi’ni kurduk. Şu aralar, ülkemizde tekrar baş gösteren şiddete ve savaş tehdidinde dur demek için kurulan Barış Bloku içinde çalışmalar yürütüyorum.

Bir kadın bilimci olarak “bilimde kadın gerçeği” üzerine düşündüklerinizi bizimle paylaşır mısınız?

Bir tek “bilimde kadın gerçeği” yok, birçok farklı ülkede, farklı kültürlerde kadınların bilimsel araştırma ve eğitimde sahip oldukları olanaklar, katkılarına verilen değer, farklı. Ama şunu rahatça söyleyebiliriz ki, kadınlar her buldukları fırsatta eğitim ve araştırma alanına çok yüksek düzeyde katkı yapabileceklerini göstermiş bulunuyorlar. Avrupa’da aydınlanma çağında, çoğu kez yaptıkları araştırmalar bir erkek arkadaş ya da akrabanın ismi ile yayınlanmış kadınlardan tutun, bugün çok daha gelişmiş laboratuvarlarda, pek çok ülke-

de hem temel araştırma hem de uygulamalı bilimlerde geniş imkânlarla hükmeden kadın bilimciler kadar, bu böyle.

Endüstrileşmiş Batı ülkelerinde, ABD’de, Batı Avrupa’da bundan otuz yıl önce, kadınlar (özellikle kadın profesörler) üniversitelerde çok küçük bir azınlık oluşturuyorlardı. Buna karşın, daha düşük yaşam seviyesine, genel kabule göre daha baskıcı, ataerkil toplumsal yapılara sahip olan pek çok Latin Amerika, Güney Avrupa ve Ortadoğu ülkesinde kadınlar bilim kurumlarında görece daha aktiftiler. Hele Türkiye’de profesörlerin yüzde 30’a yakını kadınlar oluşturuyordu ve birçok Batılı gözlemci için bu “anlaşılabilir bir muamma” idi.

Türkiye’de Cumhuriyet’in ilk yıllarında, en azından kentlerde, kadınların toplum yaşamına, özellikle de bilimsel etkinliklere katılmalarının aktif biçimde teşviki, zaten modern anlamda köklü bir geçmişi olmayan ve bu aşamada yeniden kurulan yüksek eğitim kurumlarında, örnek teşkil edecek şekilde birçok kadının profesör olarak atanmaları, bu alanda önemli ölçüde semeresi görülen adımlardı. Sürekli kendini yineleyen büyük bir kadın-erkek eşitsizliği baştan tesis olunmamışsa, ya da (Doğu Avrupa’da bir dönem olduğu gibi) denge radikal biçimde yeniden kurulmuşsa, bilim kurumlarında kadınlar açısından daha eşitlikçi ve sürdürülebilir bir yapının ortaya çıkması mümkün oluyor.

Buna ek olarak ülkemizde üniversitelerde kreş uygulamaları ve ironik bir biçimde, Latin Amerika ülkeleri için de geçerli olan, gelir dağılımındaki büyük eşitsizlik, orta halli öğretim üyesi ailelerin bile küçük çocuklar ve ev işleri için yardım alabilmelerine ve kadınların önemli bir kesiminin mesleklerini rekabetçi bir biçimde sürdürmelerine fırsat verdi. Bu sayede, özellikle temel bilimler, tıp, sosyal bilimler alanlarında kadınların bilime önemli katkılar yaptıkları bir manzara çıktı ortaya.

Bugün ise, Türkiye’de her alanda olduğu gibi bilimsel araştırma alanında da sanayileşmiş ülkelerle giderek daha çok entegre oluyor. Kadınları erkek egemen çalışma ortamlarında en çok hırpalayan, haksız ve agresif bir rekabetçilik akademik yaşama da sirayet ediyor. Öte yandan, genelde sosyal hakların kısılanması ile birlikte kreş hizmetlerinin yetersiz düzeyde kalması da kadınları çok kötü etkiliyor.

“Türkiye’de kadın bilimci olmak”la ilgili neler söylemek istersiniz? Ne gibi zorluklarla karşılaştınız? Okurlarımıza anlatabilir misiniz?

Ben Türkiye’de kadın bilimci olarak tersine, her vakit kabul gördüm, teşvik edildim diye düşünüyorum. Türkiye’de benim içinde bulunduğum temel bilimler alanında, bilim yapma adabını, iklimini tesis eden Feza Gürsey gibi, Mustafa İnan, Erdoğan Şuhubi, Murat Dikmen gibi öncü insanlar ve onların çalışma arkadaşları ya da öğrencileri olan Meral Serdaroğlu, Gülsen Önengüt, Yeter Göksoy, Esin İnan gibi güçlü kadınlar sayesinde, biz kadın bilimciler sadece “eşit” değil, değerli bir topluluğun dostluk ve dayanışma içinde birlikte birşeyler keşfetme ve kotarma heyecanını yaşayan üyeleri idik.

“İTÜ’de kadın bilimci” olmak konusunda ne düşünüyorsunuz? Cinsiyet ayrımcılığı olduğunu düşünüyor musunuz/ karşılaştınız mı? Ayrıca üniversite öğrenimi, akademisyenlik bu gibi sosyal problemlerin çözümünde ne gibi roller oynuyor?

İTÜ’de de bu paylaşımcı ve dayanışmacı çalışma ve yönetim anlayışı uzun müddet sürdü, ama daha sonra, “dediğim dedik,” “ben bilirim, yaparım, asarım keserim”ci yaklaşımlarla düpedüz mobbinge dönüşen ilişkiler de yaşandı. Bunları bir kadın olarak değil, farklı bireyler olarak yaşadık bence. Ben yine İTÜ’yü oldukça eşit bir oyun sahası sunan bir kurum olarak görüyorum.

Burada en büyük eksik, kadın doktora öğrencilerine verilmesi gereken destek konusunda ortaya çıkıyor. Bu gelecek kuşak kadın bilimcilerine en önemli yatırım demek. Çocukların yuva, kreş ve okul sorunlarının titizlikle halledilmesi yerine, araştırma görevlisi olmayan doktora öğrencilerinin çocuklarını kreşe almama, İTÜ okulunda indirim yapmama gibi akıl almaz engeller çıkartılıyor, bunların bir an evvel halledilmesi gerek.

Son olarak İTÜ’deki kadın öğrencilere ve okurlara neler söylemek istersiniz?

İTÜ’de öğretim üyeleri arasında hem bilimsel çalışmaları hem toplumsal duruşu ile öne çıkan çok sayıda kadın var. Kadın öğrencilerin eğitimleri boyunca kendilerinden ve hocalarından en iyisini talep etmeleri, kendilerini geleceğin kurucuları olarak görmeleri ve hiçbir zaman kuru taklitçiliğe, ezberciliğe razı olmamalarını dilerim.

Her eğitim süreci biraz araştırma, her araştırma biraz eğitimidir. Ve bunların her ikisi de olağanüstü heyecan verici süreçlerdir. Bir öğrencinin bir kavramı anladığında “vay canına” tepkisi, bir araştırmada dünyada ilk defa sizin karşılaştığınızı bildiğiniz bir sonuç, hiçbir şekilde taklit edilemez. Bu biricik anların istisna değil belirleyici olduğu, kendine güvenli, çalışma arkadaşlarına değer veren bir ortamı yaratmak ve yaşatmak için uğraşmak, kendimize saygı gereğidir. Akademik özgürlüklere saygılı, ifade özgürlüğünün eksiksiz uygulandığı, keyfi baskılardan uzak bir üniversite için öğrencisi ve öğretim üyesi ile direnmek, kadın akademisyenler için her zaman olduğundan daha hayati bir meseledir.

Prof. Dr. AYŞE ERZAN
(İTÜ Emekli Öğretim Üyesi)

1949 yılında Ankara'da dünyaya geldi. 1970'de ABD'de Bryn Mawr College'den mezun oldu; 1976 yılında State University of New York-Stony Brook'tan doktora aldı. Doktora eğitiminden sonra yurda dönerek ODTÜ Fizik bölümü ve İTÜ İstatistiksel Mekaniğin Kürsüsü'nde görev yaptı (1981 yılına kadar). Cenevre Üniversitesi (1981-1982), Porto Üniversitesi (1982-1985), Marburg Üniversitesi (1985-1987), Groningen Üniversitesi (1987-1990)'nde istatistiksel fizik alanında araştırmacı ve öğretim üyesi olarak çalıştı. 1990'da İTÜ'ye dönerek eğitim ve araştırmalarına Fizik Bölümü'nde devam etti. 1990 yılında doçentliğe, 1996'da profesörlüğe yükseldi. 2012 yılında İTÜ'den emekli olan Erzan, çalışmalarına bu kurumda devam etmektedir.

Başlıca çalışma konuları hal değişimleri, fraktaller, karmaşık sistemler ve sistem biyolojisidir. 1995 yılında Türkiye Bilimler Akademisi asosiy üyesi, 1997'de asli üyesi seçilen Erzan, 1997 yılında TÜBİTAK Bilim Ödülünü, 2003 yılında L'Oreal-UNESCO Avrupa Kitası "Kadın ve Bilim" Ödülünü, 2010 yılında Rammal Ödülü'nü almıştır. Academia Europaea ve TWAS (Kalkınmakta olan ülkeler Bilim Akademisi) üyesi ve Filistin Bilim ve Teknoloji Akademisi onur üyesidir. European Physical Journal B ve Journal of Statistical Physics'in yayın kurulunda bulunmuş olan Erzan, Uluslararası Akademiler İnsan Hakları Ağı yönetim kurulu ve Avrupa Bilim Akademileri Birliği (ALLEA) Bilim ve Etik Daimi Komitesi üyeliği yapmıştır.

Prof. Dr. Ayşe Erzan, sadece kadın araştırmacılara verilen "Laureates 2003" ödül törenindeki konuşmasında özellikle öğretmenlerine teşekkür etti. Bir bilim kadını olarak, savaşa karşı sessiz kalamayacağımı açıkladı. Ayrıca, ödül töreninde yayınlanan tanıtma filminde, Prof. Erzan yakasında "Savaşa Hayır" rozeti taşıyordu. L'oreal-UNESCO'nun ödülleriyle ilgili basın duyurusunda, Ayşe Erzan'ın "Fraktal geometri" oluşumlarıyla ilgilendiği belirtilerek şöyle deniliyor: "Fizikçiler, örneğin şimşek çakması, swanın içine suyun yürümesi ya da Petri çanağında üreyen bir bakteri kolonisi kadar birbirinden farklı sistemlerin birbirine tıpatıp benzeyen fraktal şekiller oluşturmakla kalmadıklarını, aynı zamanda bu şekillerin oluşum kurallarının matematik dilinde ifadesinin de tıpatıp birbirine benzeydiğini öğrenmiş bulunuyorlar."

İTÜ'DE 'TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI' DERSİ

Yrd. Doç. Dr. AYŞE AKALIN
İTÜ İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü

İTÜ'nün en önemli iddialarından biri Türkiye'deki pek çok alanda öncülük rolü üstlenmiş olması. Böyle bir listenin aklımıza gelen ve gelmeyen pek çok durumu içerdiğinden eminim. Ama İTÜ gerçekten pek çok mensubunun aklına dahi gelmeyecek bambaşka bir konuda da epey bir süredir öncülük yapıyor. Bir anabilim dalı olarak sosyal bilimler bölümlerine sahip olmamasına rağmen İTÜ'de tam 5 yıldır her dönem tüm okula açık "Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları" adı altında bir ders açılıyor. Öğrencilerini ağırlıklı olarak erkeklerin oluşturduğu bir okul olduğu düşünülürse, İTÜ için bu sadece Türkiye içinde değil dünya çapında da kayda değer bir durum.

devlet ve milliyetçiliğin toplumsal cinsiyetin yönetimindeki belirleyiciliği, hetero normativitenin sürdürülemezliği, cinsel kimlik ve yönelimlerin çeşitliliği arasında farklılıktan taviz vermeden eşit olarak ve beraberce yaşamının olmazsa olmazlığı, 14 haftalık kısıtlı süremize rağmen mutlaka işlediğimiz konuların başında geliyor. Bunları yaparken bir yandan da incelediğimiz örneklerimizi olabildiğince güncel vakalardan seçerek Türkiye ve dünya gündemini toplumsal cinsiyet çerçevesinden takip etmeye çalışıyoruz.

İTB 228 ve İTB 228E (aynı dersin İngilizcesi) dersleri verilmeye başladıkları ilk dönemden itibaren böyle bir gerçeklik üzerine kuruldular. Eldeki insan malzemesi bir yandan Türkiye'nin en yüksek başarı dilimden gelen ama öte yandan sosyal bilimler alanlarında uzmanlaşmayan, ağırlıklı olarak erkek ama bütün bunlardan daha önemlisi demokratik ve modern bir cumhuriyetin vatandaşları olma gayesi ile eğitim alan öğrencilerdi. Dersimiz kadın hareketinin ilk dönemleri, yani Batı'daki suffraje hareketinin örgütlendiği 19. yy'dan başlayarak bugün trans kişilere yapılan ayrımcılıklara kadar toplumsal cinsiyet teorisinin her aşama ve dönemini kapsamaktadır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi, istihdamın kadının özgürleşmesinde oynadığı kritik rol, beden ve kimlik politikalarının vazgeçilmez yeri,

Bu farklılık ve yeniliklere rağmen İTÜ'de İTB 228 dersini vermenin her zaman kolay bir deneyim olmadığını da belirtmek lazım. Öncelikle her dönem hayatın farklı yerlerinden gelerek yolları kesmiş bir grup oluyoruz. Ben, mesleki formasyonunu sadece sosyal bilimlerden almış, dahası ailesi de benzer bir mesleki profile sahip bir insanım. Çevremdeki mühendisler bir elin parmaklarını geçmez. Öğrencilerim ise Türkiye'nin farklılıklarına paralel olarak sıralardaki yerlerini alıyorlar. Aralarında ailesi birkaç kuşaktır mühendislik yapanlar olduğu gibi akrabaları arasında ilk kez ve belki de tek olarak üniversitede okuyanlar da var. Ama başka bir taraftan bakıldığında da neredeyse hepsi, belki de çoğu hocalarından farklı olarak, toplumsal cinsiyetin önemini farkında. Çünkü Anthony Giddens'in bize öğrettiği gibi toplumsal kodlar aslında "örtük" olarak, hayatın içinde yaşarken fark etmeden öğrendiğimiz şeylerdir.

Nitekim İTÜ'lü öğrenciler öyle ya da böyle kadınların giderek toplumsal cinsiyet konularında daha çok söz sahibi olmak arzusunda dahası iradesinde olduklarının, pek çok annenin zamanında çalışmaya başlayıp çocuk sahibi olunca işlerini bıraktığının, en iyi arkadaşlarının gizlice onlara eşcinsel olduğunu fısıldadığının ya da gazeteyi açtıklarında kadın cinayetlerinin artan sayılarda sürdüğü bir Türkiye'de yaşadıklarının farkındalar. Emile Durkheim'ın kavramları ile toplumsal cinsiyetin "toplumsal bir olgu" olduğunu hissederek sınıfa geliyorlar. Tüm bunların üzerine bizim sınıfta yaptığımız ise aslında onların örtük olarak bildikleri şeylerin içini hep beraber doldurmak.

Ancak bunu yaparken geliştirdiğimiz bir de yöntem var. Toplumsal gerçeklerin çıplak gözle ilk anda görünmemesi, bazı durumlarda aslında öyle bir şeyin gerçekte var olmadığı kanaatine varılmasına da sebep olabilir. Sosyal bilimler formasyonun zayıflığı bu anlamda bizim için bazen bir handicap yaratma olasılığı taşıyor. O yüzden ben her dönem ilk derste tüm öğrencilere dersin içeriği hakkında hiçbir şey bilmeseler dahi derisi akıllarından öte "gönül gözleri" ile anlamaya istekli olmaları gerektiğini anlatıyorum. "Gönül gözü" nün burada birbirinin içine geçmiş birkaç anlamı var. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bazı öğrenciler için derse ilk geldiklerinde (yeterince) görünmediği için olmayan bir şey olabileceği gibi, diğerleri için de kendi özellerinde halledildiğini düşündüklerinden "artık" olmayan bir şey olarak görülebiliyor. Çalışan ya da evde büyük bir biçimde saygı gören bir anne örneğin böyle bir algının oluşmasına sebep ola-

biliyor. O zaman da toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine düşünmek onların sorumluluğuna girmeyen bir şey olarak adlandırılmış oluyor. Meseleye "gönül gözü" ile bakma önerisi bütün bu durumların ortalaması her nasıl çıkarsa çıksın, eşitsizliğe bakmak ve onu görmenin aslında herkesi bağlayan, o yüzden de herkesin sorumluluğuna giren bir durum olduğunu biraz da hissettirerek anlatmanın bir biçimi kısacası.

İTÜ'de İTB 228 dersi vermenin bir diğer zorluğu da öğrencilerin bazen "fazla" analitik olabilmeleri. Teknik formasyonun bir öğrenci için getirileri olduğu kadar sebep olduğu bazı deformasyonlar olduğunu da kabul etmek gerek. Çözüm odaklı bir eğitim, araştırma-geliştirmenin temelini ihtiva etse de başka bir yerden bakıldığında bilmeyi bir süreç olarak görmenin önüne bir engel olarak da çıkabiliyor. Nitekim ben yıllar içinde pek çok kereler, her ne kadar iyi niyetli de olsalar, toplumsal cinsiyeti analitik olarak "çözmeye" çalışan öğrencilerime itiraz etmek durumunda kaldım. Toplumsal cinsiyet konusunu "çözümünü" "aradığınız bir durum olarak gördüğünüzde, konuya ilişkin geliştireceğiniz

"çare" de o eksik olarak tanımlanan değişkenin doğru yere konmaması noktasında kalmış olur. Oysa toplumsal cinsiyet, velev ki bir denklem olsun, dünya üzerindeki insanların toplamı sayıda ve onların beklentileri, inançları ve niyetleri kadar çok değişkene sahip sonsuz bir denklemdir. Böylesi büyük bir şeyi, o "asıl" hatayı bulup onu oradan çıkararak, adeta bir patolojiyi temizlercesine çözmeye çalışmak aslında eşyanın tabiatına aykırı. Toplumsal cinsiyet eşitliğine varmak sabit bir noktayı hedef almaktan öte, yeni bir süreç inşa etmek anlamına geliyor; hepimizin her an içinde olduğu ve o yüzden hayatımızın her aşamasında bizi tekrar tekrar bir sınava tabi tutan bir süreç. İTÜ'lü öğrencilerden meseleyi böylesi bir yerden kavramlaştırmalarını talep etmek başta önümüze bir zorluk olarak çıksa da sonuçta bunun yalnız toplumsal cinsiyet konusunda değil, toplumsal birliktelik ve demokrasi kültürünün inşası anlamında da çok önemli katkıları olduğunu her zaman hatırlamamız gerekiyor. Sonuçta biz İTB 228'de hem çok eğleniyor, hem de çok şey öğreniyoruz. Siz de gelsenize!..

Öğrencilerden yorumlar...

Bu dersi almış olmak benim bu İTÜ'de yaptığımı düşündüğüm en iyi şeylerden biriydi.. bu dersi almadan önce gender yada biyolojik cinsiyet gibi bir ayırmadan dahi haberim yoktu. Bu ders sonrasında toplumsal cinsiyet üst başlıklı bir sempozyumda Ankara ODTÜ' de bir sempozyuma katıldım. Sunduğum bildiri kabul edildi... okulun dergisinde yayınlanacak.. dolayısıyla toplumsal cinsiyet dersi benim ufkumu açan çok önemli bir dersti..

İTÜ TMDK Müzikoloji Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi

Merhaba hocam, Dersle ilgili fikirlerimi açıklayabileceğim bir fırsat olduğu için çok memnunum umarım geç kalmamışımdır :) Toplumsal cinsiyet çalışmalarını dersi, abartısız bütün derslerine eksiksiz ve severek gittiğim tek dersti öğrenim hayatım boyunca. Bende yarattığı farkındalık çok fazla. İnsan bir konuda farkındalık sahibi olunca, o bakış açısı sadece orada kalmıyor, hayata yayılıyor resmen. Bence bu ders zorunlu olmalı :) Her şey için teşekkürler. İyi çalışmalar :)

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ VE ÇALIŞANLARI AÇISINDAN DEPRESYON

CEM DEMİRBAŞ

İTÜ Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi Koordinatörü

bir beyin bozukluğudur. Beynin ön alanlarında, alın ve şakak bölgelerinde ortaya çıkan bir hastalıktır.

Depresyonun Tarihi

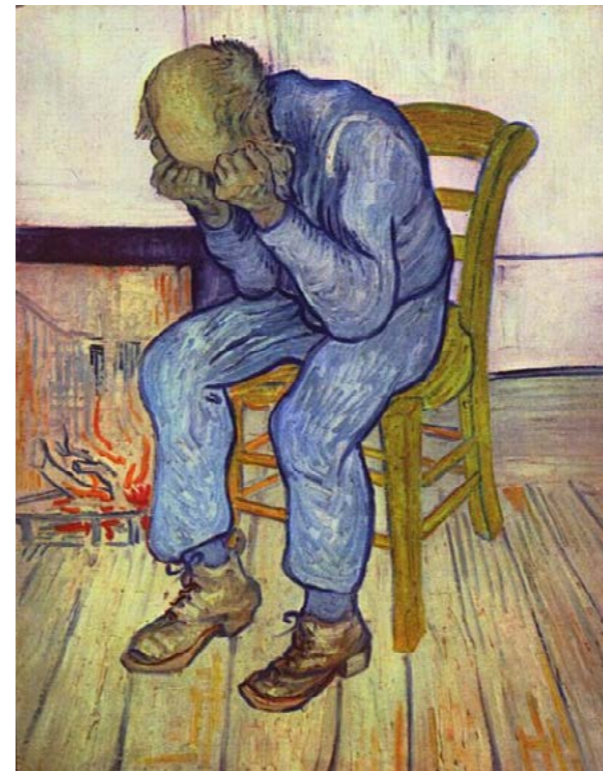
İlk kayıtların bilimsel takibi sonucu olarak, Antik çağlardan itibaren depresyon örneklerine ait belgeler, betimlemeler bulunmaktadır. Tarih öncesi dönemlerde Niobe ağlayan bir taşla ölümsüz biçimde sembolleştirilmiştir. Manisa'nın Sipil Dağı'nda yer alan Niobe'nin taş yüzü tarihte belki de ilk bildirilen "stuporlu depresyon" (Çevrede olup bitenlere tepki göstereme ve bunların farkında olmama durumu. Hastanın gözleri genellikle açıktır ve görsel uyaranları izler, refleksleri normaldir. Örneğin depresif stupor, katatonik stupor, histerik stupor) olgusudur. Altı erkek ve altı kız çocuğu ile Leto'dan daha fazla çocuğu olduğundan övünen Niobe'nin gururuna karşı duyulan kızgınlık sonucu, Apollo ve Artemis (Leto'nun çocukları) Niobe'nin 14 çocuğunu öldürür. Bu trajik olay sonucu Niobe'nin yoğun üzüntüsüne karşı tanrılar onu taşla çevirir ve ağlayan taş yüz olarak depresyonu sembolize eder.

Yunan mitolojisine göre Frigyalı Tantalus'un kızı Niobe Tebes kralı ile evlenir yedi kızı ve yedi oğlu olur. Çocuklarının sayısından dolayı sadece iki çocuk doğurmuş olan Leto'ya karşı böbürlendiği için, oğulları Apollo, kızları Artemis tarafından öldürülür. Evlat acısı ile yurduna dönen Niobe'nin, Sipil Dağı'nda taş kesildiği ve günümüzde "Ağlayan Kaya" olarak bilinen taş oluşumuna dönüştüğü rivayet edilir. Ağlayan Kaya, uluslararası kaynaklar da dahil olmak üzere literatürde bazen "Taş Suret" olarak da anılır.

Frigyalı Niobe'nin tasviri ve heykeli

Van Gogh'un 1890 yılında ölümünden birkaç ay önce psikolojik tedavi gördüğü sırada tamamladığı ve "Sonsuzluğun Eşiğinde Acı Çeken Adam" ismi verilen bu tablonun depresyon sırasında yaşanabilecek umutsuzluğu ve çaresizliği sembolize ettiği belirtilmektedir.

Dört Salgı Teorisine göre, insan bedeninde dört salgı bulunmaktadır: Kan, balgam, sarı safra ve kara safra... Sıcaklık, soğukluk, nem, kuruluk, yıldızların konumu, karakter ve psikoloji koşulları da bu görüşe göre, Dört Salgı Teorisi'yle yakından ilgilidir. Kuzey topraklarına Rönesans'ı getiren Albert Dürer de Satürn'ün etkisi altında melankoliye tutsaktır. Bedeninde kara safra fazladır ve ruh hali buna bağlıdır. (Albert Dürer'in 1514 yılında yaptığı gravürün eski ana baskısı).

Samuel'in Kutsal Kitabında yer alan Kral Saul'un öyküsünde depresif bir sendrom tanımlanmıştır. Depresyonun ona eziyet vermek için tanrı tarafından gönderilen kötü bir ruh olduğu belirtilmiştir. Eski çağlarda depresyonun oluşumunda doğa üstü, tanrısal güçlerin inancı hakim iken, Hipokrat (M.Ö. 460-357) ile depresyona yaklaşım sistemli olarak fizyolojik mekanizmalar üzerinden olmuştur. Hipokrat depresyon gibi ruhsal fenomenlerin beyinden kaynakladığını söylemiştir. Beynin balgam ve safradan etkilendiğini, balgamın etkilediği kişilerin sakin kişiler olmasına rağmen safranın etkilediği kişileri ise sakin durmadıklarını, daima şaka yaptıklarını, hileye başvurduklarını tanımlamıştır. Depresyon için melankoli (melan=siyah, cholé=safra) kelimesini kullanmıştır. Melankolinin aşırı miktarda barsak ve dalakta biriken kara safra ile oluştuğu, toksik olan bu maddenin beyni etkilediğinden bahsetmiştir. Melankolinin uzun süreli stres yaratıcı durumlarda ortaya çıktığını söylemiştir. Dört Salgı Teorisine göre, insan bedeninde dört salgı vardır: Kan, balgam, sarı safra ve kara safra... Sıcaklık, soğukluk, nem, kuruluk, yıldızların konumu, karakter ve psikoloji koşulları da bu görüşe göre, Dört Salgı Teorisiyle yakından ilgilidir.

Efesli Soranus kara safra teorisini değiştirerek, melankolinin kara öfkeden kaynaklandığını ileri sürmüştür. Melankolide saldırganlık ve bununla ilişkili intihar üzerinde durmuş ve hastalıkta görülebilecek sanrsal özellikleri tanımlamıştır. Soranus hastaların tedavisinde bugün lityum içerdiğini bildiğimiz kaynak sularını kullanmıştır. Galen (M.S. 131-201) melankoliyi korku ve depresyon, hayattan memnun olamama, insanlardan nefret olarak tanımlamış, genetik ve çevresel faktörlerin rolü üzerin-

de de durmuştur. Bu zamana kadar aslında melankoli tek başına hüüzün ve keder anlamını taşımamış, daha geniş bir akıl hastalığı anlamında kullanılmıştır. Çin'de 14.yy ile 20.yy arasındaki dönemde depresyon, yaşamsal hava dolaşımında bozulma, aşırı yas ve hastanın kontrol edemediği çaresizlik durumları olarak nitelendirilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında depresyon evreleri olan bir hastalık olarak tanımlanmıştır. Mani ve melankoli depresyonun evreleri olarak tanımlanmıştır. 20. yüzyılın başlarında depresyon bir terim olarak bazen melankoli ile eş anlamlı, bazen de onun bir semptomu olarak kullanılmıştır. Ancak Alman psikiyatrist Emil Kraepelin (1856-1926) depresyonu bir semptom olarak değil depresif durumlar başlığı içinde bir kategori olarak tanımlamıştır. Kraepelin klinik depresyonda ana patolojinin duygu durumunda çökkünlük ve fiziksel, zihinsel süreçlerde yavaşlama olduğunu belirtmiştir. Psikiyatride involüsyonel melankoli olarak bilinen ve ileri yaşlarda, kadınlarda menapoz sonrası, erkeklerde geç erişkinlik döneminde başlayan aşırı kaygı, sinirlilik ve ajitasyonların olduğu bir depresyon tipini tanımlamıştır. 20. yüzyılın ortalarında nörofizyolojik yaklaşımlar depresyon konusunda önemli katkılar sağlamıştır. Günümüzde depresyon konusunda psikolojik ve biyolojik modeller arasında bağlantı kurmaya çalışılmaktadır.

Belirtiler

Aşağıdaki "depresyon belirtileri" genel olarak uzmanların "depresyonun ilk işaretleri" olarak gösterdiği durumlardır. Depresyonun derecesine göre bu belirtilerin biri, bir kaç veya tamamı görülebilmektedir.

- Konsantrasyon sorunları
- Detayları hatırlamakta zorlanma
- Karar vermekte zorlanma
- Halsizlik ve enerji azlığı
- Suçluluk, değersizlik ve/veya beceriksizlik hisleri
- Normalden fazla veya az uyuma
- Olumsuz düşüncelerin önüne geçememe
- İştah azlığı veya aşırı iştahlı olmak
- Huzursuzluk hissi, agresif olma hali
- Aşırı alkol tüketimi
- Hayatın yaşamaya değer olmadığı düşüncesi

Tedavi Yöntemleri

Yapılan araştırmalar çoğu hastada tek başına anti-depresan ilaç kullanımından ziyade ilaç ve psikoterapinin birlikte kullanımında daha iyi sonuçlar alındığını ortaya koymuştur.

- Anti-depresan ilaçlar
- Değişik psikoterapi yöntemleri
- Grup tedavileri
- Elektro konvulsif tedavi (elektro şok tedavisi)
- Fototerapi (özel bir ışık tedavisi)

Üniversite Öğrencileri ve Çalışanları Açısından Depresyon

Üniversite yaşamı ve üniversitede öğrenci olmak, genelde ülkemizde veya diğer ülkelerde kaygı ve stres üretecek bir ortamın temelini oluşturmaktadır. Üniversite öğrencisi birey olarak kendi sorunları ve gelişme sorunları olan bir kişidir.

Çoruh (1989), yaptığı araştırmasında üniversite öğrencilerinin genelde kişisel, sosyal, mesleki ve eğitsel karmaşalar, ailevi problemler ve kararlar konusunda psikolojik yardım ve danışmaya gereksinim duyduklarını tespit etmiştir. Bu sorunların sebepleri çok çeşitli olabilir, ancak üniversite ortamı ve meslek edinme sürecindeki bu evre, gençlerin ruh sağlığını ve psikolojik yapılarını derinden etkileyebilmektedir. Araştırmalar depresyonun uyum bozuklukları ile birlikte üniversite öğrencilerinde en çok görülen psikolojik bozukluk olduğunu göstermektedir. Ev, aile ve arkadaş özlemi, yalnızlık ve sosyal tatminsizlik, aileden bağımsızlaşma ve karar verme sorumluluğunu alma, arkadaşlar, aile ve sevgili ile yaşanan çatışmaları çözümlenme, derslerin daha zorlayıcı olmasından kaynaklanan akademik güçlüklerle baş etme, uyku, yeme ve egzersiz alışkanlıklarında değişikliklerin yol açtığı yoğun fiziksel zorlanmalara uyum sağlama ve zamanı etkili kullanmadaki güçlükler, ekonomik sorunlar, barınma, ulaşım, devam eden kronik rahatsızlıklar üniversite öğrencilerinin depresyon sebeplerinden başlıcaları olarak sayılabilir. Üniversite çağının, yaşamın önemli bir parçasını oluşturduğu, ergenlik dönemi gibi bir yaşam krizinin hemen ardından başladığı düşünülür ise üniversite öğrencilerinde depresyona yakalanma riski yüksek denebilir. Üniversite öğrencileri arasında yapılan yeni araştırmalar, ilginç bir takım sonuçlar ortaya çıkardı. Yapılan bazı araştırmaların sonuçları arasında özellikle üniversitede okuyan öğrenciler arasında depresyonda olanların arkadaşlarıyla birlikte ortak bir alanda kalmalarının, birbirlerini etkileme olasılıklarını arttırdığını, depresif ruh hali olan öğrencinin diğer arkadaşını da etkileyebileceği ortaya çıktı. Karşılıklı etkileşimin ardından 6 ay gibi bir süre sonra iki tarafta da depresyon şikâyetlerinin fazlaştığı ve aynı şikâyetlerin arttığı gözlemlendi.

Depresyonun genel yaygınlık düzeyi incelendi-

ğinde, üniversite yaşam alanlarının önemli bileşenlerinden olan “Üniversite Çalışanları” da ülkesel faktörlerin de etkisinde kalarak depresyon riski açısından en az öğrenciler kadar uygunluk taşımaktadırlar. Yaşamsal sorunlar ve genel yetersizlik problemleri, üniversite çalışanları açısından da üniversitelerin yapıları, iş ve sosyal güvenceler, ekonomik zorluklar, fazla ve tanımlanmamış iş yükü gibi başlıklarla birleşerek bireyde depresyon oluşumunun zeminini hazırlamaktadır. Bu problemler, sadece depresyon olarak değil; akademik ve mesleki, aile, sosyal uyum, obsesyon, kişiler arası ilişkiler ve duyarlılık, anksiyete gibi pek çok alanda ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca yeni işe başlayanlarda tıpkı öğrencilerde olduğu gibi uyum sorunlarına dayalı olarak da depresyon, görülebilecek rahatsızlıkların başında gelmektedir. Ayrıca üniversite çalışanlarının artan mobbing (yıldırma) olaylarına bağlı olarak depresyon risklerine maruz kaldıkları, alanda yapılmış çoğu araştırmanın ortak sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Depresyon ile ilgili önleyici çalışmalar düzeyinde yapılacak uygulamaların artırılmasının ve üniversite yönetimlerinin koruyucu ruh sağlığı hizmetleri alanında yeterli desteği sağlamalarının, Dünya Sağlık Örgütü raporlarında “en riskli hastalıklar sıralamasında” depresyonun ilk on hastalık içinde bulunuyor olması referans alındığında, önemi gün geçtikçe artmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin ve çalışanlarının gereksinimleri, problemleri, kimlik gelişimleri, üniversite ortamına uyum süreçleri, mesleki tutum girişimleri, psikolojik hizmetlerden yararlanmaları ve tutumları, üniversite psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerince daha kapsamlı olarak incelenmeli ve sonuçları üniversiteye yönelik öğrenci kişilik hizmetleri açısından daha iyi raporlanmalıdır. Bu konuda üniversite yönetiminin ilgili organları, merkezlerin gelişimine destek olacak adımları atarak katkıda bulunmaları politik olarak da desteklenmelidir.

Avusturya Queensland Üniversitesi'nin, en “iyimser” ve “kötümser” ülkeleri belirlediği araştırmasının sonuçlarına bakıldığında, depresyon vakalarının en yoğun yaşandığı ülkelerin saptandığı araştırmada, Rusya ve Türkiye “ikinci derecede kötümser” ülkeler kategorisinde gösterildi.

Araştırmaya göre Rusya’da bugün depresyondan tamamen uzak, “iyimser” olanların oranı yüzde 6 civarında. Avusturyalı uzmanlara göre, dünyada bugün iyimserlerin en yoğun olarak yaşadığı ülke ise Japonya. Araştırmaya göre dünya nüfusunun bugün yüzde 4’ü (yaklaşık 300 milyon kişi) depresyonda. Tedavi için uzmanlara başvurmamayanlar da göz önünde bulundurulduğunda bu rakamın çok daha fazla olduğu tahmin ediliyor.

Üniversite Öğrencilerinde Depresyon Araştırması Sonuçları

Konuyla ilgili olarak Abant İzzet Baysal Üniversitesi (AİBÜ) öğrencileri arasında yapılan araştırmada, sınıf seviyesi yükseldikçe depresyon puanının arttığı, kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha depresif olduğu belirlendi.

AİBÜ Tıp Fakültesince, merkez kampüsteki 7101 öğrenciye uygulanan anketle ruhsal bozukluklar açısından tarama yapıldı. Prof. Dr. Cengiz Kılıç ve Yrd. Doç. Dr. Özden Arısoy’un önderliğinde psikolog ve araştırma görevlilerinden oluşan ekibin yürüttüğü “AİBÜ Öğrencilerinde Depresyon” araştırmasının “genel ve ilk sonuçlarına” göre, sınıf seviyesi yükseldikçe depresyon puanı artıyor. İki yıllık bölümdekilerin depresyon puanı en düşük, 6 yıl ve üstü gruptaki öğrencilerin ise en yüksek olduğu belirlenen araştırmada, Pamukkale Üniversitesi ve GATA’daki çalışmalarda da benzer bulgu saptandığı, ODTÜ’de ise 1. sınıflarda depresyon puanının daha yüksek olduğu dile getirildi. Ayrıca AİBÜ’de kızlar, erkeklere göre “anlamli olarak” daha depresif. Bunun, kadınlarda depresyonun erkeklerden daha fazla görüldüğü bulgusu ile uyumlu olduğu bildirildi.

Son olarak, araştırmaya göre, “stresli yaşam olayı” sayısı, okuldaki yıl sayısına bağlı olarak artıyor. Bu sayı, yaş arttıkça da artıyor. Depresyon gelişimi açısından en güçlü belirleyicinin özellikle “son 1 yıldaki yaşam olayları” olduğu belirlendi.

Kaynaklar:

- “Melancholia and depression during the 19th century: A conceptual History”. *British Journal of Psychiatry*, Vol:153, 1998, pp: 298- 304.
- “Falret’s discovery: The origin of the concept of bipolar affective illness”, *Am J Psychiatry*, Vol: 140, 1983, pp:1127-1133.
- “Tarihsel bakış içinde depresyon”, *Türkiye Klinikleri Dahili Tıp Bilimleri Psikiyatri Dergisi*, Cilt 47, 2003.
- Çoruh, M. (1989). “Üniversite Gençliğinin Uyum Sorunları”. *Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu*. Ankara: Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi.
- Özbay, G (1997). “Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”. Trabzon: K.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- <http://www.derki.com/tarihteki/durer-melankoli-ve-saturn>
- <http://depresyon.nedir.com/#ixzz3sXG9OFs9>
- [aktuelpsikoloji](http://www.isteinsan.com.tr)
- <http://www.isteinsan.com.tr>
- <http://turkrus.com/63224>
- <http://www.populermedikal.com>

DEPRESYON PUANI MÜHENDİSLİKTE EN YÜKSEK

Depresyon puanı, Mühendislik Fakültesi’nde en yüksek iken, Tıp Fakültesi’nde en düşük çıktı. Eğitim ve İktisat Fakültesi öğrencilerinin bu puanları, Fen-Edebiyat Fakültesindekilerden “anlamli olarak yüksek. AİBÜ öğrencilerinin ortalama depresyon puanı 10.83 olarak bulundu. Araştırmada ODTÜ, Hacettepe, Cumhuriyet ve Pamukkale üniversiteleri ile GATA’daki taramalarda ortalama 13 puan iken, ABD’deki üniversite öğrencilerinde bu rakamın 7.6 olduğu vurgulandı. Kızlarda depresyon puanı erkeklerden yüksek. GATA ve Kanada’daki çalışmalarda da kız öğrencilerde depresif belirtiler yüksek bulundu.

ÇOCUK YAŞTA EVLİLİK

Aile kurumunun temel yapı taşı olan evlilik dünden bugüne çeşitli boyutlardan geçmiş fakat her hukuk sisteminin en önemli konularından biri olma özelliğini korumuştur. Günümüzde medyada yankı bulan, kadın ve erkeği olumsuz yönde etkileyen ve daha çok kadınların mağduriyeti ile sonuçlanan bu evlilik türlerinden biri de ‘erken yaşta ve zoraki’ evliliklerdir. Eşlerden biri ya da ikisi birden 18 yaş altındaysa yapılan bu evliliğe “erken evlilik” denmektedir. Velinin izni dâhilinde bu yaş bazı şartlar altında ve kanunlar doğrultusunda 17’ye çekilebilmektedir.

UNICEF’in tanımına göre 18 yaşının altında yapılan evlilikler çocuk evliliği olarak adlandırılmakta ve çocuk evlilikleri, çocuk haklarının ihlali sayılmaktadır. Evlendirildikleri takdirde eğitim haklarını kaybeden çocuklar, gerek ekonomik gerek sosyal hayata katılımında dezavantajlı duruma düşmekte, dolayısıyla yoksulluk, sosyal dışlanma, aile içi şiddet gibi risklere daha açık hale gelmektedir. Türkiye’de evlilik yaşı 17’ye yükseltilemekle birlikte çocuk evliliğinde arzulan iyileşme gerçekleştirilememiştir.

Genç yaşta evlilik yapan kadınlara dair veriler erken yaşta evliliğin eğitimle yakından ilişkili olduğunu gösteriyor. Şekil 1’de görüldüğü gibi, bu yaş aralığındaki evli kadınların yüzde 37,3’ü herhangi bir okuldan mezun değildir. Yüzde 53,3’ü ise sekiz yıllık zorunlu eğitimi tamamlamış, ancak sonrasında eğitimlerine devam etmemiştir. Kısacası 15 – 19 yaşında evli olan kadınların yüzde 90’ı en fazla ilköğretim mezunudur. Düşük eğitim seviyeleri ve erken evliliğin işgücü piyasasında yansımaları olması kaçınılmazdır. 15 – 19 yaş aralığında evli 259 bin kadından sadece 34 binini işgücü piyasasındadır. Çalışan kadınların çok büyük bir çoğunluğu tarım sektöründe ve ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilmekte ve bu çalışmanın karşılığında herhangi bir nakit gelir elde etmemektedir. Bu veriler, erken yaşta evlenen kadınlar için eğitim, ekonomik hayata katılım ve evlilik kararlarının birbiriyle yakından ilintili olduğunu ortaya koymaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2014 yılında yapılan resmi evlilikler içerisinde 16-17 yaşında 34 bin 629 kız çocuğunun evlendirildiğini açıkladı. Açıklamada, 2014 yılında cinsiyete göre evlenen çocukların 34 bin 629’u kız, bin 670’i ise erkek çocuktan oluştuğu bildirildi. Evlenen çocukların toplam evlilikler içindeki oranı da kız çocuklarında yüzde 5,8 iken, erkek çocuklarda ise yüzde 0,3 olduğu belirlendi.

Ülkemizde özellikle Doğu ve Güney Doğu bölgelerinde evlilik yaşı cinsiyet gözetmeksizin 12’ye kadar düşmektedir. Töresel uygulamaların ağırlıklı olarak sosyo-kültürel hayatı yönlendirdiği bu bölgelerde, fiziksel ve psikolojik açıdan evliliğe uygun olmayan çocuklar kendi istekleri dışında aileleri tarafından evlendirilebilmektedir. Daha çocukluğunu yaşayamadan evlenen ve hatta annelik sorumluluğu ile yüzleşen kızlarımız psikolojik olarak yıpranmaktadır.

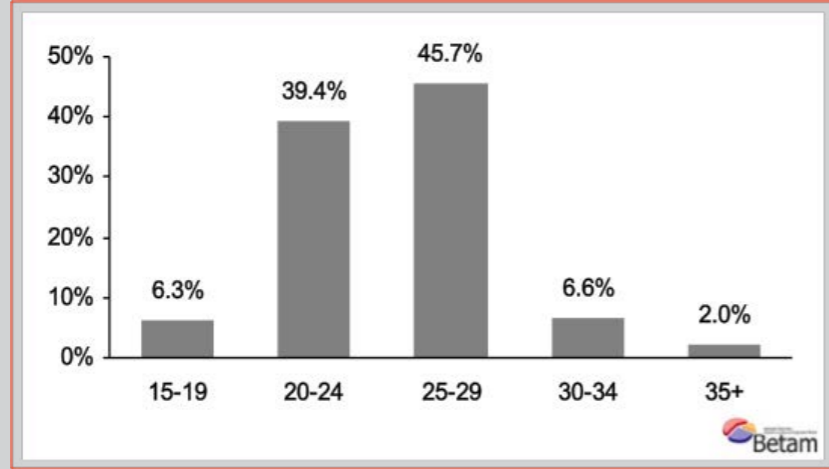
Erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin olumsuz sonuçları gün geçtikçe artmakta, bu durum sadece psikolojik değil aynı zamanda sosyolojik bir boyut kazanmaktadır. Bu da erken yaşta evlilikle mücadeleyi zorunlu ve temel kılmaktadır.

Şekil 1, Genç yaşta evlilik yapan kadınların eğitim durumu (Kaynak: TÜİK, HİA 2009) (BETAM araştırma notundan alınmıştır).

15 – 19 yaş aralığındaki evli kadınların eşlerinin yaş dağılımı Şekil 2’de verilmektedir. Eşlerin büyük çoğunluğu 20 – 29 yaş aralığındadır. Bu rakamlardan erkeklerin ancak işgücü piyasasında bir süre tecrübe edinip geçim sağlayabilir gelir seviyelerine ulaştıktan sonra evlendikleri sonucu çıkarılabilir.

Şekil 2. 15-19 yaşındaki evli kadınların eşlerinin yaşı (Kaynak: TÜİK, HİA 2009) (BETAM araştırma notundan alınmıştır).

Şekil 3’te 15 – 19 yaş aralığındaki kadınların evlilik oranları bölge düzeyinde verilmektedir. Daha koyu renkler daha yüksek evlilik oranlarına işaret etmektedir. Bu haritada şaşırtıcı olan Orta Anadolu’da gözlemlenen yüksek erken evlilik oranlarıdır. Buna karşın İstanbul’da ve Doğu Karadeniz’de erken evlilik oranlarının görece düşük oldukları söylenebilir. Kuşkusuz 15 – 19 yaş grubunda Doğu Karadeniz’deki yüksek okullaşma oranlarının etkisi yadsınmaz.

Şekil 3. 15-19 yaş aralığındaki kadınların evli olma sıklığı yoğunluk haritası (Kaynak: TÜİK, HİA 2009).

ERKEN YAŞTA EVLİLİKLERİN SOSYO-KÜLTÜREL NEDENLERİ:

- Eğitimsizlik
- Töre, aşiret gibi toplumsal faktörlerin olumsuz etkileri
- Dini bilgilerin yanlış yorumlanması
- Aile içi şiddetin etkisi
- Ekonomik faktörler
- Farklı bölgelerde devamlılığını sürdüren evlilik türleri
- Taciz ve tecavüze uğrama

Erken yaşta yapılan evliliklerde sadece birey ve ailesi sorumlu tutulmamalıdır. Erken yaşta ve zoraki evlilikler sosyolojik bir boyuta sahiptir. Bu yüzden toplumun her kesimi ve her kurumu bu konu ile ilgili bir işbirliğine girmek durumundadır. Bu yüzden Sektörler arası İşbirliklerinin oluşturulması bir ihtiyaç ve zorunluluktur.

Erken yaşta evliliklere karşı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ciddi bir mücadele içindedir. Bakanlığın evlilik gerçekleşmemişse önleyici, gerçekleşmiş ise rehabilite edici çalışmaları vardır. Bunun yanı sıra erken yaşta ve zoraki evliliklerin önlenmesine yönelik çalışmalar yürüten bir komite bulunmaktadır. Fakat tek bir bünye altında bu çalışmaların yürütülmesi yetersiz kalmaktadır.

Bu nedenle toplumda yer alan;

- Tüm Bakanlıklar
- Üniversiteler
- Sivil toplum kuruluşları
- Medya
- Özel sektör alanındaki kuruluşlar
- Uluslararası kuruluşlar
- Toplum liderleri

birlikte hareket etmek ve birbirlerinden destek alarak bu alanda çalışmalar yapmak durumundadırlar.

Günümüzde kanunlar izin vermese bile illegal yollardan çocuk istismarı gerçekleşmekte, çocuk yaştaki çocuklar aileleri tarafından evlendirilebilmektedir. Bu anlamda da yasalardaki çelişkilerin giderilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar:

- Hande Paker, Gökçe Uysal, Duygu Güner, Erken Evlilik Kadına Şiddetin Başka Bir Yüzü, BETAM Araştırma Notu 10/107, Bahçeşehir Üniversitesi, 7 Mart 2011.
- <http://kadem.org.tr/erken-yasta-ve-zorla-evliliklere-karsi-mucadele-calistay-raporu/>, Erken Yaşta ve Zorla Evliliklere Karşı Mücadele Çalıştay Raporu, 3 July 2015.
- <http://www.mynet.com/haber/guncel/2014te-34-bin-cocuk-gelin-2223786-1>, 14 Aralık 2015.

Erken evlenen kadınların çocukluk hakları, eğitim hakları ve ekonomik hayata katılım hakkı başta olmak üzere insan hakları ihlal edilmektedir. Zorla evlilik çerçevesinde değerlendirilmesi gereken bu durumla savaşmak için atılan adımları güçlendirmek için daha fazla araştırma ve veri üretilmesi, erken evliliklere yol açan etkenlerin belirlenmesi, eğitim politikalarının erken evlilikle mücadele kapsamında genişletilmesi, konunun çok daha görünür hale getirilerek farkındalığın artırılması ve kadına karşı şiddet, insan ve çocuk hakları gibi diğer sorunlarla bütüncül bir yaklaşım içinde ele alınması gerekmektedir.

TÜRKİYE'DE ÇOCUK EVLİLİKLERİ

Öğr. Gör. SEMA SANCAK

*Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Kadın Sorunları Araştırma ve
Uygulama Merkezi Müdürü*

Çocuk Evliliklerinin Nedenleri Birçok sakıncası olmasına rağmen Türkiye'de hala neden bu kadar yaygındır?

Çocuk evlilikleri sadece Türkiye'de, Doğu'ya özgü bir sorun değildir. Çocuk yaşta evlilikler sorunu, başka ülkelerde de oldukça yaygın bir sorundur.

Ataerkil aile yapısının uzantısı olarak halen devam eden "Çocuk Evlilikler" konusu Türkiye'nin en önemli toplumsal sorunlarında biridir. BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye (20 Kasım 1989) göre 18 yaş altındaki bireyler çocuk olarak kabul edilmektedir. Çocuk demek bedensel ve ruhsal yapısını tamamlamamış demektir. Henüz yetişkin olmayan bu bireyler evlendirilerek insan hakkı ihlal edilmektedir. Yasalarımıza göre çocuk evlilikler ancak şikayet edilirse suç olmaktadır. Toplum bu evlilikleri hoş gördüğü için kimse şikayet etmemekte, dolayısı ile suç olarak görülmemektedir. Toplumdaki bu algılama "çocuk gelinler" konusunun sürdürülmesine ve devam etmesine sebep olmaktadır.

Türk Medeni Kanunu'nun (22 Kasım 2001) 124. Maddesine göre; 'Olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş kadın ve erkek evlenebilir. Türk Ceza Kanunu'na (26 Eylül 2004) göre ise: "Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır." Buna göre 15 yaşın üzerinde bir çocukla yasadışı olarak evlenen birey sadece şikayet üzerine cezalandırılmaktadır. Şikâyetin olmadığı durumlarda ise 15 yaşın üstündeki çocuklarla yasa dışı evlilik yapmak cezalandırılmaktadır.

Diyarbakır'da 13 yaşında evlendirilen A... üçüncü çocuğunun doğumu için hastaneye gittiğinde 18 yaşın altında olduğu için doktor durumu hastane

polisine bildiriyor. Süreç başlıyor. Kız şikayetçi olmuyor. Ana babaya dava açılıyor. Ancak dava düşüyor. Hakim, çocuk şikayetçi değil, baba hapse girerse kadın ve çocuklar mağdur olacaklar diye beraat kararı veriyor. Bu örnekleri çoğaltabiliriz. Ne yazık ki yasalarımızın caydırıcı tarafı bulunmamaktadır.

Neden aileler kızlarını çocuk yaşta evlendirmektedir?

Bu evliliklerin çeşitli nedenleri olabilir. Toplumsal ve kültürel sebeplerin oldukça etkili olduğu görülmektedir. Toplumda bu evliliklerin yadınlanması, namusuyla yuva kurması düşüncesi, kızların yük olarak görülmesi, evde kalma korkusu, eğitime devam etmemesi, akraba evliliğinin yapılması, başlık parası gibi pek çok neden sayılabilir.

Baba, başlık parası olarak ekonomik gelir kaynağı elde ederken, evden eksilen bir kişinin var olan geçim zorluklarını bir derece azaltacağı düşüncesi ile hareket etmektedir. Malesef kız çocukları kendisine uygun görülen erkekle evlenmek zorundadır. Başka bir erkeğe aşık olması namusun yitirilmesi açısından bir risk faktörü oluşturduğundan, çocuk yaşta evliliğin bu riski ortadan kaldırdığı düşünülmektedir.

Evlenen kız çocukları nasıl etkilenmektedir?

Özellikle doğu illerinde ve Van'da geleneksel geniş aile yapısı hakimdir. Bu ailelerden birine gelin giden 12-18 yaşındaki kız çocukları birden gelinlik rolüne bürünmektedir. Çünkü erkek ailesinin beklentisi bu yöndedir. Yeni gelin ailenin sorumluluğunu almakta ve ev halkına hizmet etmek zorundadır. Kısa bir süre sonra çocuğu

olduğunda sorumlulukları daha da artmakta, kaldıramayacağı ağır yükün altında ezilmektedir. Bazen baskı altında kalarak aile içi şiddet ve cinsel istismara maruz kalabilmektedir.

Van'da yaptığımız anket çalışmalarımızda, mahalle eğitimlerimizde küçük yaşta evlenenlere rastlıyoruz. 10-11 yaşında evlenen çocuklar hikayelerini bizimle paylaşıyorlar. Çocukları ile aralarında o kadar az yaş farkı bulunduğunu görüp şaşırıyoruz. "Bu kadar küçükken neden evlendin" diye sorduğumuzda "babam verdi" diye cevap verdiklerini görmekteyiz.

Yine bir sosyolojik araştırmam sırasında derinlemesine görüşme yaptığım Van iline Hakkari'den göçen bir erkek görüşmeci, akrabasının küçük yaşta kızı evlendirileceken, köyden birinin ihbar ettiğini, jandarmaların köye geldiğini, köyden jandarmaya ateş açıldığını ve jandarmanın gittiğini ve sonrasında kızın evlendirildiğini anlatmaktadır. Bu durum bize yeterli önlemlerini alınmadığını göstermektedir.

Çocuk evliliklerin önlenmesi için neler yapılmalıdır?

Ne kadar yasalar yaparsak yapalım, devlet tarafından kararlı tutum ve davranış olmadığı sürece çocuk evlilikleri önlenemez. Zihinsel dönüşüme yönelik faaliyetler artırılarak devam edilmelidir. Bu bağlamda;

- 18 yaşını doldurmadan evlenme yasaklanmalıdır, bu durum yasallaşmalıdır.
- Resmi nikah olmadan imam nikahının kıyılmasının önüne geçilmelidir.
- 18 yaşından küçükler evlenemez. Bir suçtur sloganı kamu spotu olup devamlı gösterilmelidir. Farkındalık yaratılmalıdır.
- Eğitimin kesintisiz 12 yıl olması sağlanmalıdır.
- Doğu illerinde pansiyonlu okulların açılmasına ağırlık verilmelidir. Çünkü kızını okutmak isteyen aileler ilçede ya da ilde bir akrabanın yanına kızlarını göndermeyeceklerini belirtmektedir.
- Ülkede topyekün hareket başlatılmalı, köy muhtarlıkları ile işbirliği yapılarak köy kahvelerinde erkeklere hem dinen hem de kanunen çocuk evliliklerin sakıncaları anlatılmalıdır.
- Ülkenin her yerinde okuldan alınan kız öğrenciler hemen ilgili bakanlığa rapor edilmeli gerekli önlemler alınmalıdır.

Sonuç olarak, çocuk evlilik sorunu sadece vicdanla çözülebilecek bir sorun değildir. Zihinlerde soru işaretleri uyandırarak, sorgulanarak, siyasi iradeyi de içeren bütüncül bir mücadeleyi gerekli kılmaktadır. Kadına karşı şiddetin her türünü barındıran çocuk evliliklerin önlenmesi için devlet gereken önlemleri ivedilikle almalıdır.

Çocuk evlilik sorunu sadece vicdanla çözülebilecek bir sorun değildir. Zihinlerde soru işaretleri uyandırarak, sorgulanarak, siyasi iradeyi de içeren bütüncül bir mücadeleyi gerekli kılmaktadır.

ARAŞTIRMA RAPORU TANITIM TOPLANTISI

Sosyal Bakım Hizmetlerine Kamu Yatırımlarının İstihdam, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yoksulluğa Etkileri: Türkiye Örneği

18 EYLÜL 2015, CUMA (09:30-17:00)
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ, MAÇKA SOSYAL TESİSLERİ

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BİLİM, MÜHENDİSLİK VE TEKNOLOJİDE
KADIN ARAŞTIRMALARI VE UYGULAMALARI MERKEZİ
VE LEVY EKONOMİ ENSTİTÜSÜ İŞBİRLİĞİ,

ILO TÜRKİYE OFİSİ,
UNDP TÜRKİYE OFİSİ,
UNDP AVRUPA VE ORTA ASYA BÖLGE OFİSİ,
UN WOMEN AVRUPA VE ORTA ASYA BÖLGE OFİSİ,
VE AYDIN DOĞAN VAKFI DESTEĞİ İLE

Kayıt için kaum@itu.edu.tr adresine isim ve kurumsal kimlik
belirtilen bir mesaj atılması önemle rica olunur.

ARAŞTIRMA PROJESİ TANITIM TOPLANTISI

İstanbul Teknik Üniversitesi Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi'nin (İTÜ BMT-KAUM), 2014-2015'te New York'taki Levy Ekonomi Enstitüsü işbirliği ile, Prof. Dr. İpek İlkaracan yürütücülüğünde gerçekleştirdiği "Sosyal Bakım Hizmetlerine Kamu Yatırımlarının İstihdam, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yoksulluğa Etkileri: Türkiye Örneği" başlıklı araştırma projesinin sonuç raporu 18 Eylül 2015'te İTÜ Maçka Kampüsünde yapılan tanıtım toplantısında tanıtıldı. UNDP, ILO, UN Women ve Aydın Doğan Vakfı desteği ile gerçekleştirilen araştırma, maliye politikalarında toplumsal cinsiyet eşitlikçi uygulamaların kısa vadede ekonomi üzerindeki çoklu olumlu etkilerini bir seri simülasyonla göz önüne sermekte.

İTÜ BMT-KAUM Müdürü Prof. Dr. Fatma Arslan'ın açılışını yaptığı araştırma raporu tanıtım toplantısında, projeye destek veren partner kuruluşlar en üst düzeyde temsil edildi. Açılış konuşmaları sırasında Aydın Doğan Vakfı Yürütme Kurulu Başkanı Candan Fetvacı, ILO Türkiye Ofisi Direktör Vekili Özge Berber Ağtaş, UNDP Avrupa ve BDT İstanbul

Bölge Ofisi Direktörü Rastislav Vrbensky ve UN Women Avrupa ve Orta Asya Direktörü ve Türkiye Temsilcisi Ingibjorg Gisladottir tarafından yapıldı. Toplantıda akademisyenler, TBMM ve Bakanlık temsilcileri, STK temsilcileri, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlarının temsilcileri ve medya mensuplarından oluşan yoğun bir katılım sağlandı. Araştırma sonuçlarının İTÜ İşletme Fakültesi'nden İpek İlkaracan ve Tolga Kaya, Levy Ekonomi Enstitüsü'nden Kijong Kim'den oluşan üç kişilik araştırma ekibi tarafından sunulmasını takiben yapılan panellerde konunun uzmanları bulguları değişik yönleriyle değerlendiren tartışmaya açıldılar.

İTÜ BMT-KAUM ve Levy Ekonomi Enstitüsü'nün Türkçe ve İngilizce olarak iki dilde yayımlanan bu araştırma raporu Hürriyet Gazetesi Ekonomi Bölümünde tam sayfa olarak yer alırken, Nicole Pope Today's Zaman Gazetesi'ndeki köşesinde ele aldı. Rapor UNDP'nin 2016'da Avrupa ve Orta Asya Bölgesi için yayımlayacağı Eşitsizlikler temalı UNDP Bölgesel İnsani Kalkınma Raporu'nda ve Kapsayıcı Kalkınma temalı UNDP Türkiye İnsani Kalkınma Raporu'nda ayrı bir bölüm olarak yer alacak.

Sosyal Bakım Hizmetlerine Kamu Yatırımının İstihdam, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yoksulluğa Etkileri: Türkiye Örneği

Prof. Dr. İPEK İLKKARACAN

Sosyal bakım hizmetleri sektörü (çocuklara, yaşlılara, engellilere ve hastalara yönelik hizmetler) Türkiye’de halen az gelişmiş bir sektördür. Sosyal bakımda önemli bir alt sektör durumundaki erken çocukluk bakımı ve okul öncesi eğitim (EÇBOÖE) açısından Türkiye OECD ülkeleri arasında açık ara fark ile en az hizmet sunabilen ülke durumundadır. Yakın dönemde yapılan araştırmalar, kaliteli ve erişilebilir sosyal hizmetlerin olmayışının Türkiye’de kadın işgücü arzına ciddi kısıtlar getirdiğini ve bu durumun kadınların işgücü piyasasına bağlılığını zayıflatan başlıca etmenler arasında olduğunu göstermiştir. Bu araştırma, çok tartışılan bir konu olarak kadın emek arzı etkilerinin ötesinde, sosyal bakım sektörüne kamu yatırımlarının talep tarafındaki ekonomik gerekçelerini değerlendirmektedir. Bu bağlamda, söz konusu yatırımların istihdam yaratılması, işlerin kadınlardan yana tahsisi ve yoksulluğun azaltılması açısından taşıdığı potansiyel, son on yıl içinde Türkiye’de ekonomik büyümenin önemli bir motoru olmuş olan inşaat sektörüyle karşılaştırılmaktadır.

2013-2014 verilerine göre Türkiye’nin 6 yaşın altındaki çocukların okul öncesi eğitime katılımında OECD ortalamasını yakalaması için okul öncesi eğitim programlarında 3,27 milyon ek yere ihtiyaç duyulmaktadır ve bunun da sektöre yönelik harcamalarda (2014 fiyatlarıyla) 20,7 milyar TL’lik bir artış gerektirdiği tahmin edilmektedir. EÇBOÖE sektöründe böyle bir genişleme ise GSYH’nin yaklaşık %1,36’sı tutarında bir harcama anlamına gelmektedir.

Bu araştırma, çocuk bakım merkezleri ve okul öncesi eğitim kurumlarına yapılacak ek 20,7 milyar TL’lik bir kaynak tahsisinin beraberinde getireceği yeni istihdam fırsatlarını, ayrıca bağlantılı toplumsal cinsiyet eşitliği, gelir ve yoksulluk etkilerini değerlendirmektedir. EÇBOÖE hizmet sektöründeki böyle bir büyümenin etkilerini, son dönemlerde

Türkiye’deki büyümenin tartışmalı motorlarından biri olan, fiziksel altyapı ve toplu konut yatırımlarını da içeren inşaat sektörü ile karşılaştırmaktayız. Tahminlerimize göre, inşaat sektöründe yapılacak bu büyüklükteki bir yatırım doğrudan bu sektörde ve dolaylı olarak diğer sektörlerde 290 bin yeni iş yaratacaktır. Aynı büyüklükteki bir yatırımın EÇBOÖE sektörüne yapılması halinde ise doğrudan ve dolaylı olarak yaratılacak iş potansiyeli 719 bin, yani ilkinin 2,5 katıdır. Ayrıca, EÇBOÖE’nin yaygınlaştırılmasıyla yaratılacak yeni işlerde kadınların payı %73 olarak tahmin edilirken inşaat sektöründeki hamleyle yaratılacak işlerde kadınların payı ancak %6 kadar olabilecektir. Bununla birlikte, mutlak sayılar açısından bakıldığında EÇBOÖE’ye kaynak tahsisi erkekler açısından da önemli ölçüde iş fırsatları yaratacaktır. Bu sektörde erkekler için yaratılacak iş sayısı (195 bin) inşaat sektöründe yaratılacak işlerin (272 bin) %72’si kadardır.

EÇBOÖE aracılığı ile yaratılan doğrudan ve dolaylı yeni işlerde istihdam edileceklerin yarısından fazlası emek piyasasından dışlanmış, ev işleriyle uğraşan kadınlardır (istihdam edilecek ev kadını sayısı 394 bin olarak tahmin edilmektedir.) İnşaat sektörü aracılığı ile yaratılan doğrudan ve dolaylı yeni işlerde istihdam edilenlerin çoğunluğunu ise işsiz erkekler oluşturacaktır (237 bin işsiz erkek). Gene de mutlak sayılar açısından bakıldığında, EÇBOÖE’nin yaygınlaşmasıyla işsizlere sağlanabilecek toplam iş sayısı (işsiz erkekler için 157 bin iş ve işsiz kadınlar için 96 bin iş olmak üzere toplam 253 bin iş) aynı miktarda kaynağın inşaat sektörüne yönlendirilmesi sonucu işsizlere sağlanabilecek işlerden daha fazladır (işsiz erkekler için 237 bin ve işsiz kadınlara 5 bin olmak üzere toplam 242 bin iş).

EÇBOÖE’deki güçlü bir yaygınlaşmanın, inşaat sektöründeki bir patlamaya göre, toplamda daha fazla iş yaratması, kadınlara ve işsizlere daha fazla iş yaratmasının ötesinde, çok daha yoğun olarak

‘insana yakışır’ işleri de artıracığı belirlenmiştir. EÇBOÖE aracılığıyla yaratılacak işlerin %85’inin sosyal güvenlik kapsamında olacağı tahmin edilirken inşaat sektöründeki yeni işlerin %30,2’si bu kapsamda olabilecektir. İnşaat sektörü söz konusu olduğunda yaratılan yeni işlerde sözleşmesi olmayan, geçici işler ağırlığı oluşturacaktır (%64,1); süresiz sözleşmeli, daimi işlerin payı %24,6, sözleşmeli belirli süreli, geçici işlerin payı ise %11,3 olacaktır. Bu oranlar EÇBOÖE durumunda tam tersidir; öyle ki EÇBOÖE’nin yaygınlaşmasıyla yaratılacak doğrudan ve dolaylı yeni işlerin %84’ü süresiz sözleşmeli, daimi işler, %10,5’i süreli sözleşmeli, geçici işler, sadece %6,1’i sözleşmesi olmayan, geçici işler olacaktır.

Yoksulluk üzerindeki etkiler açısından bakıldığında ise elde edilen bulgular her iki sektördeki yaygınlaşmanın da yoksullara, başka bir deyişle hanelerin en düşük gelirli yüzde kırklık bölümüne yarar sağlayacağını göstermektedir. Bununla birlikte, EÇBOÖE’ye göre, inşaat sektöründeki bir genişleme sonucunda görece yoksulluk sınırı altındaki çalışanların bulacağı işler daha fazla olacaktır (inşaat sektöründeki genişleme sonucunda 92 bin yoksul iş bulabilecekten EÇBOÖE’deki genişleme sayesinde iş bulabilecek yoksulların sayısı 50 bindir). Bu görece yoksulluk oranında ilk durumda 0,35 puanlık bir azalmaya karşılık gelirken, ikinci durumda anlamlı bir değişiklik gerçekleşmemektedir. Ancak, talep yanlı yoksulluk etkilerinin yanı sıra, arz yanlı etkiler de bir arada değerlendirildi-

ğinde elde ettiğimiz sonuçlar, küçük çocukları olan esas çalışma çağındaki yoksul anneleri hedefleyen bir EÇBOÖE yaygınlaşmasının görece yoksulluk oranını 1,14 puan azaltma potansiyeli taşıdığını göstermektedir.

Kamu harcamalarının kısa dönemdeki finansal sürdürülebilirliği açısından bakıldığında EÇBOÖE’deki yaygınlaşma artan vergi gelirleri yoluyla maliyetin %77’sini karşılayabilecekken inşaat sektöründe bu oran %52’de kalmaktadır.

Bulgularımıza göre, erken çocukluk bakımı ve okul öncesi eğitimi için yapılacak harcamaların, kadın işgücü arzı üzerindeki etkilerine ek olarak, insana yakışır işler yaratılması, kadın işgücüne talep yaratarak toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmesi, yoksulluğun azaltılması ve mali sürdürülebilirlik bakımından talep tarafında güçlü bir ekonomik rasyonalitesi vardır. Dolayısıyla ekonomik politika ve kaynak tahsisinde bu sektöre öncelik tanınması yerinde olacaktır. Aynı argüman, yaşlılar, engelliler ve hastalara yönelik hizmetlerin yaygınlaştırılması üzere sosyal bakımın diğer alt sektörleri için de geçerlilik taşımaktadır. Sonuç itibarıyla, bu araştırma çalışması, sosyal bakım hizmetleri altyapısına yapılacak yatırım ve harcamaların mali politikalarda bir öncelik haline gelmesinin, hem toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme açısından iyi bir makro örnek, hem de kapsayıcı ve sürdürülebilir büyüme için iyi bir makroekonomi politikası teşkil ettiğini öne sürmektedir.

DİYABETTE AYAK BAKIMI VE ÖNEMİ

Prof. Dr. İLHAN SATMAN

*İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi,
İç Hastalıkları Anabilim Dalı,
Endokrinoloji ve Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı*

Dünyada ve Ülkemizde Diyabet

Diyabet (şeker hastalığı), sağlıklı beslenme ve hareketsiz yaşam gibi yaşam tarzımızdaki olumsuz değişikliklere paralel olarak sıklığı giderek artan ve iyi tedavi edilmediği takdirde akut ve kronik komplikasyonlara yol açabilen önemli bir halk sağlığı sorunudur. Uluslararası Diyabet Federasyonu'nun 14 Kasım 2015 tarihinde 'Dünya Diyabet Günü' münasebeti ile açıkladığı rakamlara göre dünyada toplam 415 milyon (%8.3) yetişkinde diyabet vardır, bu sayının önümüzdeki 25 yılda %35 oranında artacağı ve 642 milyona ulaşacağı beklenmektedir. Bir başka anlatımla, bugün için Dünya genelinde her 11 yetişkinden biri diyabetli iken 2040 yılında her 10 yetişkinden biri diyabetli olacaktır.

Ülkemizde ise 2010 yılında sonuçları açıklanan TURDEP-II çalışmasına göre yetişkin toplumumuzda diyabet sıklığı %13.7'ye ulaşmıştır. Bir başka deyişle, bugünkü nüfusumuza göre 8 milyon civarında diyabet hastası bulunmaktadır. Bu rakam 12 yıl öncesinde yapılan çalışmaya göre Türkiye'de diyabetin %90 oranında artış gösterdiğini ortaya koymuştur, bu kişilerin %45'i diyabet hastası olduğunun farkında değildir.

Diyabet esas olarak 'tip 1 diyabet', 'tip 2 diyabet', 'gebelik diyabeti' ve 'özel durumlara eşlik eden diyabet' olarak dört gruba ayrılrsa da gebelik diyabeti geçici bir durum olduğu ve özel durumlara bağlı diyabet ise çok nadir görüldüğü için pratikte iki tip diyabet ile karşılaşmaktayız. Tip 1 diyabet, genel olarak çocukluk çağı ve ilk gençlik yıllarında görülen ve bağışıklık sistemindeki bozukluk nedeniyle pankreasın insülin hormonunu yapamamasına bağlı diyabet şeklidir. Tip 2 diyabet ise gençlik yaşlarından itibaren görülmeye başlayıp yaşlandıkça sıklığı artan ve insülin hormonu pankreasta yapıldığı halde, bu hormonun etki göstereceği dokular-

daki direnç nedeniyle gelişen diyabet formudur. Tüm diyabetlilerin %90-95'ini bu tip diyabet oluşturmaktadır olup yaşam tarzı ile doğrudan ilişkili olan diyabet şeklidir.

Diyabet ile ilgili çarpıcı istatistiklere biraz daha bakalım. Diyabetlilerin %75'i gelişmekte olan ülkelerde yaşamaktadır. Üstelik, diyabetli hastaların yarısı hastalığının farkında bile değildir. Uluslararası Diyabet Federasyonu'nun paylaştığı bilgilere göre; dünya genelinde her 6 saniyede bir 1 kişi diyabet nedeniyle hayatını kaybetmektedir. Bu durum, her yıl 5 milyon kişinin diyabet nedeniyle kaybına gelmektedir. İstatistiklere göre 2013 yılında AIDS nedeniyle 1.5 milyon, tüberküloz nedeniyle 1.5 milyon ve sıtma nedeniyle 600 bin kişinin öldüğünü göz önüne aldığımızda, diyabetin ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Diyabete Bağlı Ayak Sorunları

Diyabet hastalarında engelli duruma düşmenin, aynı zamanda hastaneye yatışların ve ayağın hatta bacağın diz üstünden kesilmesinin (ampütasyon) en sık sebebi bir türlü kapanmayan ayak yaraları (ayak ülserleri)'dir. Hastanede yatan her 5 diyabetliden birinin hastaneye yatış sebebi diyabetik ayak yarası (ülseri)'dir. Tip 2 diyabet hastalarının yaklaşık %15'inde diyabetik ayak ülseri gelişir ve bunların dörtte-biri ayağın ya da bacağın kesilmesi ile sonuçlanır. Tip 1 diyabetlilerde ise özellikle diyabete bağlı böbrek yetersizliği geliştiğinde diyabetik ayak ülseri riski artmaktadır. İstatistiklere göre her 30 saniyede bir 1 kişinin ayağı, diyabetik ayak ülseri nedeniyle kesilmektedir.

Diyabet ile ilgili sağlık harcamalarının %60'ı kronik komplikasyonlara harcanmakta olup bunların da %30'u diyabetik ayak yaraları ile ilgili sorunlarına aittir. Diyabetik ayak ülseri olan hastalarda has-

tanede yatış süresi ortalama 2.5 kat uzamaktadır. Ülkemizde yakın zamanda diyabet hastalarında yapılan bir çalışmada, ayak ülseri olanların ortalama maliyeti ülseri olmayanlara göre iki kat daha fazla bulunmuştur.

İç veya dış kaynaklı bir olay nedeniyle herhangi bir doku ya da organda anatomik bütünlüğün ve işlevlerin bozulması "yara" olarak tanımlanır. Ya-

ralanan dokular, birbirini takip eden olaylar zinciri sonucunda yara iyileşmesi ile onarılır. Diyabetli hastalarda sıklıkla karşılaşılan nöropati (sinir tutulumu), damar sorunları ve diğer sistemik faktörler gibi iç etmenler ile dıştan gelen infeksiyon, nasır oluşumu veya bölgeye aşırı yük binmesi, vb. gibi etmenlere bağlı olarak bu işlevlerin sırası veya kalitesi bozulursa, yara iyileşmesi gecikir ve kronik yara oluşur (Tablo 1).

Tablo 1. Diyabetik Ayak Oluşumunda Hızlandırıcı Etmenler

İç etmenler	Dış etmenler
Periferik nöropati	Stres
Periferik arteriyel hastalık	Sigara kullanımı
Eklem hareket kısıtlılığı ve deformiteler	Tekrarlayan travmalar
Diyabet süresi	Uygun olmayan ayakkabı giyilmesi
Obezite (şişmanlık)	Sosyoekonomik sorunlar (yalnız yaşamak)
Nefropati ve retinopati	Hijyen (temizlik) kurallarına uymamak

Diyabetik ayak sorunlarının gelişmesinde en önemli risk faktörlerinden biri olan periferik sinir tutulumu (nöropati), tip 2 diyabet hastalarının %50'sinde mevcuttur ve ayak ülserlerinin %60'ından fazlasına neden olmaktadır. Nöropatinin ağırlığı arttıkça ülser sıklığı da artmaktadır. Nöropati nedeniyle duyu sinirlerinin etkilenmesi koruyucu ağrı hissinin kaybolmasına sebep olur, fark edilmeden tekrarlayan küçük travmalar (ayakkabı vurması vb) ayakta ülser gelişmesine neden olur; motor sinirlerin de etkilenmesi sonucunda ayak kaslarının birbirleri ile iletişimi bozulur, ayakta yük dağılımı değişerek yapısal bozukluklar ve nasırların oluşmasına yol açar. Diğer taraftan otonom sinirlerin etkilenmesiyle küçük kılcal damarlarımızdaki kan akımının kontrolü ve damarların genişleme kabiliyeti bozulur, kanlanma azlığına bağlı olarak ülser gelişme riski artar. Ayrıca deride terleme kaybı sonucu oluşan çatlaklardan mikropların girişi kolaylaşır. Bu yüzden tüm tip 2 diyabet hastaları tanıdan itibaren, tip 1 diyabet hastaları ise tanıdan sonraki 5. yıldan itibaren yılda bir kez kapsamlı ayak muayenesi ile periferik nöropati gelişimi açısından incelenmelidir.

Periferik damar hastalıkları da diyabetik ayak ülserlerinin gelişmesinde önemli risk faktörlerindedir. Ayak ülseri bulunan diyabet hastalarının yaklaşık yarısında periferik damar hastalığı bulguları saptanmıştır. Üstelik, diyabeti olmayan hastalarda ağırlı olabilen bu durum; duyu nöropati nedeniyle diyabet hastalarında ağrı şikayeti oluşturmayacağı için geç fark edilebilir.

Diyabetli hastalarda yaşam kalitesini ve üretkenliği düşüren, tedavi ve takip maliyeti ve ölüm riski yüksek olan ayak ülserlerinin tedavisi zor ve uzundur. Ayrıca diyabetik ayak ülseri tedavi edilip iyileşen hastalarda sıklıkla nüksler görülmektedir (iyileşen hastalarda bir yılda %34, iki yılda %45, üç yılda %61 ve 5 yılda %70 oranında yeni ülser geliştiği bildirilmiştir). Nüks riskini arttıran başlıca faktörler kan şekeri kontrolünün sağlanamaması, diyabete bağlı ağır sinir tutulumu (nöropati) ve önceden ülser veya ampütasyon öyküsünün olmasıdır.

Diyabetik ayak sorunu yaşamamak için...

Diyabete bağlı ayak yarası gelişmesini, komplikasyonlarını ve nükslerini önlemek için hastalara ve yakınlarına ayak bakımı eğitimi verilmesi, ülser gelişme riski yüksek olanların sık izlenmesi ve en azından her yıl kapsamlı ayak muayenesi yapılması gerekmektedir.

Diyabetli bireyin ayak sorunlarıyla karşılaşmaması için hasta ve diyabet ekibi tarafından dikkate alınması gereken en önemli hususlar şu şekilde sıralanabilir:

1) Düzenli izleme ve muayene: Her diyabetlinin tıbbi öyküsünde geçmişte ülser ya da ampütasyon olup olmadığı, ayak bakımı eğitimi alıp almadığı, sosyal yaşantısında desteğe ihtiyaç duyup duymadığı sorgulanmalı ve her poliklinik kontrolü sırasında

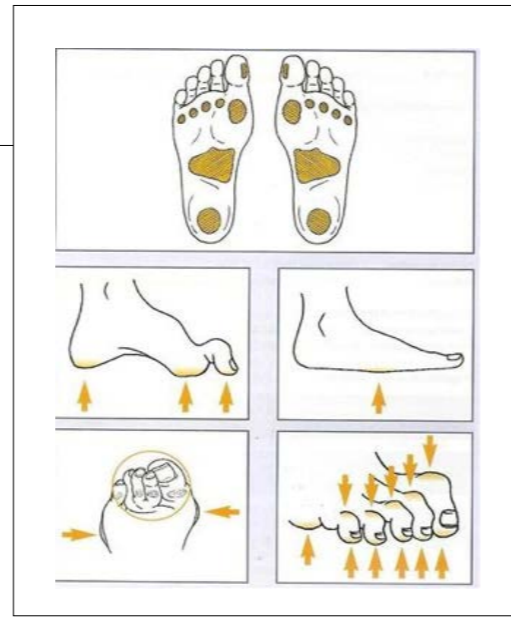

ayak muayenesi yapılması ihmal edilmemelidir. Cilt rengi, ısısı, ödemli olup olmadığı araştırılmalı; nasır oluşumu, kuruluk, parmak aralarında pişikler ya da tırnak bozuklukları varsa kaydedilmelidir. Nöropati açısından belirtiler (özellikle geceleri şiddetlenen ağrı, yanma, karıncalanma ya da hissizlik, keçelenme) sorgulanmalı, duyuşsal nöropati varlığı araştırılmaktadır. Bu yönde araştırmaya yardımcı araçların hekimin yanında olması gerekir. Bu kapsamda 10 gramlık bası yapan plastik bir tel (Semmes-Weinstein monofilament) ile basınç hissinin, 128 Hz'lik titreşim yapan bir diyapazon ile vibrasyon hissinin, toplu iğneyle ağrı hissinin ve bir pamuk parçası yardımıyla dokunma hissinin araştırılması esastır. Ayrıca Aşil tendon refleksine bakılmalı, damarsal sisteme yönelik belirti ve bulgular (nabızlar, kesikli topallama ya da istirahat ağrısı olup olmadığı) dikkatle araştırılmalıdır.

2) Riskli ayağın tanınması: Duyusal nöropati varlığı, periferik kanlanma yetersizliği bulguları, öncesinde ülser veya amputasyon öyküsü ya da ayak deformitesi (Şekil 1) bulunması göz önünde tutulması gereken durumlardır.

3) Hasta ve ailesinin eğitimi: Diyabetik ayak sorunları, eğitimle önlenilecek yegane komplikasyondur. Diyabetik ayak açısından yüksek riskli diyabetlilere ve yakınlarına diyabet eğitmeni (hekim ya da hemşire) tarafından aşağıdaki hususları kapsayan özel bir eğitim verilmelidir:

- Ayaklar hasta veya yakını tarafından hergün muayene edilmeli, düzenli yıkanmalı ve parmak araları kurulanmalıdır.
- Su sıcaklığı daima 37 C'nin altında olmalıdır.
- Ayakları ısıtmak gayesiyle çok sıcak termofor (su torbası) ya da ısıtıcı kullanımından kaçınılmalıdır.
- Asla yalın ayak dolaşılmalıdır.
- Çorapsız ayakkabı giyilmemelidir.
- Nasır gelişmiş ya da cilt kalınlaşıp kireçlenmişse hasta ya da hasta yakını bunları nasır yakısı, makas veya törpüyle tedavi etmemeli, gerekirse hekime başvurmalıdır.
- Ayakkabılar giyilmeden önce içinde herhangi bir yabancı cisim olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Bilekleri sıkmayan, lastiksiz ve pamuklu ya da merserize çoraplar giyilmelidir.

Şekil 1. Diyabetik ayak gelişmesine yol açan deformiteler ve risk bölgeleri

- Cildin kurummasını önlemek için yağlı krem ya da nemlendirici losyon kullanılmalıdır.
  - Tırnaklar uçları düz olacak biçimde kesilmelidir.
  - Ön kısmı sivri olmayan, yeteri kadar geniş ve ayağın biçimine uygun ayakkabılar tercih edilmelidir.
  - Ayakta herhangi bir kesik, çatlak ya da yara geliştiğinde derhal hekime başvurulmalıdır.
- 4) Diyabetik ayak ülseri açısından riskli deformitelerin düzeltilmesi:** Risk taşıyan kişide ülser gelişmeden önce önlem alınması önemlidir.

Ayak veya bacak amputasyonu (kesilmesi) riski yüksek kişiler

- Duyusal periferik nöropatisi olan,
- Ayak biyomekaniği bozulmuş,
- Basınç artışı bulguları (kallus altında eritem, kanama) olan,
- Kemik deformiteleri bulunan,
- Periferik arter hastalığı (ayakta nabızların zayıf alınması ve kaybolması) olan,
- Ülser veya amputasyon öyküsü olan,
- Ağır tırnak patolojisi bulunan hastalar

Bu hastalarda mültidisipliner yaklaşım, ayakların detaylı muayenesi, eğitim ve damarsal değerlendirme şarttır. Mültidisipliner ekip çalışmasının diyabetik ayak ülseri ve amputasyon riskini %50 oranında azaltılabileceği bildirilmiştir.

ŞİFALI TAŞLAR

PINAR HAZINEDAROĞLU

Evrende her madde; moleküllerindeki atomları oluşturan elektronların ve protonların hareketlerini taşımaktadır. Bedenimizde tüm organlar, dokular ve sistemler titreşimlere sahip atomlardan oluşmaktadır. Bir rahatsızlık oluşması bu titreşimlerin ritminin bozulması olarak yorumlanmaktadır. Bu gibi durumlarda bedenin fiziksel, ruhsal ve zihinsel ahengini sağlayacak enerjilere ihtiyaç duyulmaktadır. Vücut için gerekli olan enerji ilaçlarının en etkililerinin; sesler, kokular, taşlar, kristaller ve renkler olduğu düşünülmektedir.

Taşlar ve kristaller; tarih boyunca insanları renkleri, ışıklarını ve enerjileriyle cezbetmişlerdir. Taşlar içlerinden geçen ışık kırılmaya uğramadığı zaman şeffaflaşır. Eğer ışık dalgaları taş tarafından emilirse ortaya renkler çıkar.

Renk; ışığın değişik dalga boylarının göze ulaşmasıyla oluşan algılamadır. İnsanların ruhunu, sağlığını, enerjisini, performansını etkiler. Beyaz; saflık, temizlik, istikrar olarak yorumlanır. Güven hissi verir. Siyah; güç, tutku ve matem rengidir. Otokontrolü ve özgüveni artırır. Mavi; sonsuzluğun ve özgürlüğün rengidir. Sakinleştirir. Yeşil; doğanın rengidir. Huzur verir. Kırmızı; canlılık, ataklık ve kararlılık rengidir. Kan akışını hızlandırır, iştahı açar. Sarı; neşe, zekâ, incelik ve pratiklidir. Dikkati ve konsantrasyonu artırır. Mor; asalet, lüks ve itibar rengidir. Bilinçaltını etkiler. Pembe; neşe, güven ve rahatlık demektir. Turuncu; dışa dönüklük ve güveni temsil eder. İştah açar, yorgunluğu giderir. Lacivert; sonsuzluk, otorite demektir. Düşünce gücünü artırır, ciddiyet verir. Kahverengi; toprağın rengidir. Toplum içinde rahatlık ve güven verir. Gri; dengeyi ifade eder, uzlaştırıcıdır ve kasvetlidir. Doğadaki tüm malzemeler minerallerden oluşmaktadır. Kayaçların, toprağın ve vücudumuzun en değerli yapıtaşları minerallerdir.

Yeryüzünde belli başlı üç farklı kayaç türü bulunmaktadır. Volkanik, tortul ve metaforik (başka-laşım) kayaçları. Volkanik kayaçlar uzun zaman içinde katılaşmış olan magmadan ya da erimiş maddelerden oluşur. Granit ve kuvars yeryüzünün derinliklerinde uzun sürede oluşmuşlardır. Opsidiyen gibileri magmanın yeryüzünde soğumuş tabakalarında. Açık renkli olanları sık kristal yapıları sebebiyle serttirler, silisyum içerirler. Koyu renkli olanları ise demir, magnezyum, kalsiyum ve sodyum içerirler. En çok tanınan kayaç mineralleri kuvarslar ve feldispatlardır. Ham haldeki kayaçların oluklarında bulunurlar. Bu oyuklar kristal yapıları uzun süre boyunca yüksek basınç ve sıcaklık altında şekillendirir. Tortul kayalar birikmiş tortu ve canlı artıklarından ılımlı bir ortamda yüksek basınç altında oluşurlar. Çok katmanlı bu kayaların içlerinde fosiller bulunur. Örnek olarak kumtaşı ve kireçtaşı gösterilebilir. Metaforik kayalar tortul veya volkanik kayaların yüksek basınç etkisiyle mineral yapılarının değişime uğramalarıyla meydana gelir.

Yerkabuğundaki mineraller; doğal olarak oluşan, homojen, kimyasal formülü ve kristal yapısı olan, çoğunlukla katı ve inorganik maddelerdir. Bileşimlerine göre mineraller gruplara ayrılır:

- Elementler (kükürt, bakır, altın),
- Oksitler (hematit, rutil, manyetit, kromit),
- Sülfürler (kalkoprit), Sülfatlar (barit, anhidrit, jips),
- Tuzlar (kayatuzu, florit),
- Karbonatlar (kalsit, aragonit),
- Fosfatlar (apatit, monazit, turkuaz),
- Silikatlar (kuvars, feldispat, granat, trumalin, mika, kil).

Bu mineraller aynı zamanda insan vücudunda da bulunmaktadır. Vücudun kendi kendine oluşturmadığı, yaşamsal fonksiyonları için gerekli inorganik maddelerdir. Organizmanın büyümesi, gelişmesi ve canlılığını devam ettirmesini sağlar. İnsan vücudunun %99'u oksijen, karbon, hidrojen, nitrojen, kalsiyum ve fosfordan oluşur. Diğer elementler potasyum, kükürt, sodyum, magnezyum, bakır, çinko, selenyum, flor, klor, iyot, mangan, kobalt, demir, alüminyum.

Kalsiyum: Kayalarda kireç taşı, mermer ya da tebeşir formunda bulunur. Kemiklerin en önemli ögesidir. Kanın pıhtılaşması, kas kontraksiyonu, kalp kasları, hücre zarı geçirgenliği için gereklidir.

Fosfor: Doğada serbest halde bulunmaz, volkanik kayalarda bulunur. Kemik ve diş oluşumu, hücre büyümesi ve onarımı, sinir, kas ve böbrek işlevleri, besinlerin enerjiye dönüştürülmesi vücuttaki görevleridir.

Magnezyum: Gümüş beyazlığındadır. Kemik sağlığı ve sinirsel kas sisteminde görev yapar.

Sodyum ve Klor (tuz): Sodyum doğada serbest formda bulunmaz, klor ve fosforla bileşik olur. Canlılarda hücrelerin hem içinde, hem dışında, hücre arası sıvılarda, kan küreciklerinde, bağırsaklarda, deride, kaslarda, sinirlerde bulunur. Vücutta ozmotik basıncı korur, asit-baz dengesini düzenler, besinlerin hücrelere geçişini kontrol eder. Suyu organizmaya dağıtır. Kandaki katyonların %90'ını sodyum oluşturur.

Potasyum: Doğada kayaçlarda, mağaralarda bulunur. Vücutta asit-baz dengesini korur. Hemoglobinle birlikte oksijen ve karbondioksitin taşınmasını sağlar. Sinir uyarılmalarının kan liflerine iletilmelerini, kasların kontraksiyonlarını, kalp kaslarının ritmik çalışmasını sağlar.

Kükürt: Yer kürenin %0.06'sını oluşturur. Doğada çeşitli bileşikler halinde bulunur. Vücudumuzda kükürt minerali solunum sisteminin sağlıklı çalışmasına ve vücudun oksijen dengesini korumaya yarar. Beyin fonksiyonlarının çalışmasını destekler. Bağ dokusu, deri, tırnak üretimi, kan şekerinin kontrolü, safra üretimi için gereklidir.

Mineralleri oluşturan atomlar belirli bir düzeni takip eder şekilde sıralandıklarında kristal oluşur. Kristaller düzgün yüzeyli, çok köşeli ve kenarlı şekillerdir. İçyapısı düzenlidir ve moleküller kafes şeklinde dizilir. Dış yüzeyleri içyapılarının geometrisini yansıtabilir. Taşın düzenli bir biçimi yoktur ancak kristal yüzeyleri belirgindir ve bu yüzeylerin arasındaki açılar değişmez.

Değerli taşlar doğada sayısı 3000 'i bulan minerallerin çeşitli yöntemlerle işlenip çekici hale getirilmesiyle elde edilir. Ham haldeki bir taşı işlemek için üç temel yöntem vardır; kesmek, öğütmek, parlatmak. Taşlara biçim vermek bir sanat dalı olarak 15. yy'da ortaya çıkmıştır.

Kristaller teknolojik alanda da kullanılmaktadır. Saat, radyo, TV, bilgisayar gibi aletlerin yapımında kullanılması modern telekomünikasyon sistemlerinin oluşmasını sağlamıştır. Kristal

vericiler dijital bilgisayar teknolojilerine girmiştir. Kuvarstan yapılmış silisyum çipleri bilgiyi dijitalden analog hale veya tersine çevirebilmektedir. Mikrodalgafırınlar, elektronik büro aletleri, mini veya makro bilgisayarlar, elektronik otomobil ateşleme tertibatı, elektronik kasalar ve güvenerek kullandığımız pek çok cihaz bu teknolojiyle çalışmaktadır.

Sağlık için kristaller yani kristal tedavisi tüm seviyelerde dengelemeyi sağlayan nazik ve yıpratmayan bir yöntemdir. Bu tedavi yöntemleri köklerini antik çağlardan bu yana gelen deneyimlerden almaktadır. Kristaller titreşimleri, renkleri ve mineral içerikleri sayesinde, insanların enerji alanlarıyla etkileşime geçerek vücudu dengeye oturtur.

Yazar Judy Hall'ın 'Şifalı Taşlarla Hastalığa Göre Tedavi' kitabında belirttiğine göre, her taşın kendine özgü bir titreşimi, birçoğunun ise elektrik yükü bulunmaktadır, çünkü yeryüzü derinliklerinden, manyetik alandan gelmektedirler. Vücudumuzdaki hücreler de manyetik yüklüdür. Dolayısıyla taşlar toksik (sağlığa zararlı) enerjiyi emebilir, aktarabilir, dengeye sokabilir. Vücudumuzda fiziksel ve ruhsal sağlığımızı etkileyen mineraller aynı zamanda kristalleri oluşturmaktadır. Renkler ise enerji merkezi olarak bilinen çakraların dengesini kaybetmesiyle oluşan sıkıntıları giderebilirler. Kristallerin astrolojik uyumluluğu antik çağlardan beri bilinmektedir. Bazı taşlar bir gezegenle veya vücudun alakalı bölgesinde Zodyak noktasıyla hizaya getirilir ve semavi enerjisi sayesinde fiziksel düzelme olur (Hall, 2009).

Mineralleri oluşturan atomlar belirli bir düzeni takip eder şekilde sıralandıklarında kristal oluşur. Kristaller düzgün yüzeyli, çok köşeli ve kenarlı şekillerdir. İçyapısı düzenlidir ve moleküller kafes şeklinde dizilir. Dış yüzeyleri içyapılarının geometrisini yansıtabilir. Taşın düzenli bir biçimi yoktur ancak kristal yüzeyleri belirgindir ve bu yüzeylerin arasındaki açılar değişmez.

ANTALYA'NIN SİMGESİ: PERGELİ DANS EDEN KADIN

AKDOĞAN ÖZKAN

Roma dönemi eserleri açısından dünyanın en zengin müzelerinden biri kabul edilen Antalya Müzesi'nin İmparatorlar Salonu, dans eden bir kadın heykeline de ev sahipliği yapıyor. Siyah ve beyaz renkli mermerlerden İÖ 2- 3. yüzyılda yapılan bu heykel, Antalya'nın sembolü olabilecek güzellik ve görkeme sahip. Bunca zamandır Antalya'nın simgesi olarak konumlandırılmayışına, küçük kopyalarının sadece Antalya'da değil diğer müzelerde de satılmayışına şaşırduğım bir heykel bu.

Fotoğraf: Baran ÖZDEMİR

Ekileyciliğiyle ilk bakışta İlhan Koman'ın "Akdeniz" heykelini anımsatan bu sanat eseri Antalya'nın 18 km kuzeydoğusunda, Aksu ilçesinin Murtuna köyü yakınlarında yer alan, ülkemizin en önemli antik yerleşimlerinden Perge kazılarında çıkarılmış.

"Dans Eden Kadın" heykeli Helenistik dönemin en zengin ve en güzel kentlerinden biri olan Perge buntularının belki de en kıymetlisi. Onun Helenistik Dönem'e ait olması da aslında tesadüfi değil. Zira bu dönemin temel özelliklerinden biri, Grek kolonileri arasında gelişen ticaretin teşvikiyle üretimin artması, bunun da kendisini bilim, kültür ve sanat alanlarında hissettirmesi idi.

Hastalıklara göre şifalı taş önerilerinden örnekler

Akciğerler, Nefes darlığı	Karoit, Amber, Ametist, Beril, Florit, Peridot, Kuvars, Sodalit Krisakol
Böbrekler	Yeşim, Amber, Zümrüt, Beril, Hematit, Muskovit, Sitrin, Nefrit, Serpentin, Topaz
Böbrek taşları	Miknatıs Taşı, Riyolit, Yeşim. İltihap için Turmalin, Yeşim
Baş dönmesi	Aragonit, Mum Kuvars, Diopside, Lacivert Taşı, Berrak Kuvars, Beyaz Safir.
Bel sorunları	Akik, Ateş Opali, Katedral Kuvars
Bağırsıklık sistemi	Kantaşı, Smitsonit, Ametist, Ametrin, Siyah veya Yeşil Turmalin, Kahverengi Yeşim, Yeşil Kalsit, Kiasitolit, Lepidolit, Lacivert Taşı, Mavi Akik, Kırmızı Akik, Kuvars, Turkuaz
Diş ağrısı ve problemler	Florit
Diş etleri	Akik, Pirolozite
Demans	Kalkedon
Deri, saç, gözler ve diğer organların bozulmaları	Aytaşı
Deri hastalıkları	Akik, Ametist, Azurit, Kahverengi Yeşim, Yeşim, Gülpembe Kuvars, Sülfür
Diyabet	Sitrin, Zümrüt, Kırmızı Opal, Malaçit, Serpentin, Pembe Opal, Yeşim, Elmas
Depresyon	Lepidolit, Lityum Kuvars, Kunzit, Ametrin, Güneştaşı, Apatit, Akik, Vesuvianit, Oltu Taşı, Mavi Lazulin, Parlak Kuvars, Lâl, Kaplan Gözü, Starolit, Turkuaz, Dumanlı Kuvars, Spinel
Enfeksiyonlar	Kırmızı Desenli Akik, Kunzit, Galen, Opal, Ametist, Gri Kuvars, Sülfür, Yeşil Kalsit.
Şişlikler	Yakut, Florit Oltu Taşı
Eklem Rahatsızlıkları	Miknatıs Taşı, Hematit, Kalsit, Azurit, Rodonit
Kireçlenmeler	Kalsit
Gastrit	Akik
Grip	Florit, Akik
Guatr	Amber, Yeşil Kuvars, Zeolit
Hipertansiyon	Apatit
Hipertroid	Atasamit
Hipoglisemi	Yosun Akiği, Yılankavi, Pembe Opal
Kramplar	Manyetit
Kilo fazlası	Zincifre
Lösemi	Kantaşı, İskenderit
Lenf sistemi	Akik, Mavi Kalkedon, Turmalin
Mesane ve bağırsaklar	Akik
Ödem	Kırmızı Akik
Osterepoz	Amazonit, Larimar, Smitsonit
Obezite	Siyah Onix, Elmas, Turmalin, Aytaşı, Zirkon
Stres	Yeşil Kuvars

Kaynaklar:

- *Şifalı Taşlarla Hastalığa Göre Tedavi*, Yazar: Judy Hall, Çevirmen : ADNAN ONUR ACAR, 1. Baskı, Dina-zor Yayınevi, İstanbul, 2009, ISBN : 9786055946289.
- *Renklerle Tedavi*, Yazar: Sean Avery, Çeviren: Tuğrul Ökten, Birinci Baskı, Arıtan Yayınevi, İstanbul 2004, ISBN NO: 9757582212.
- *Sihirli Kristaller*, Yazar: Meryem Ebru Sezen, Ray Yayıncılık/Kişisel Gelişim Dizisi, İstanbul 2013, ISBN: 9786058608962.
- *Değerli Taşlarla Tedavi Rehberi*, Yazarlar: Pamela Chase, Jonathan Pawlik, Çeviren: Tutku Çetin, Arıtan Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul 2000, ISBN: 9799757582624.
- *Kristal Mucizesi - Kuvars Kristallerinin Gizemli Güçlerinden Yararlanmak İçin Rehber (Orjinal isim: Crystal Healing)*, Yazar: Edmund Harold, Çevirmen: Semra Ayanbaşı, 1. Baskı, Akaşa Yayın/Yayınevi Genel Dizisi, İstanbul 1994, ISBN: 3990000013964.
- *Crystal Therapy: How to Heal and Empower Your Life with Crystal Energy*, Doreen Virtue Ph.D, Judith Lukomski, Hay House, Feb 1, 2005, ISBN-10: 140190467X, ISBN-13: 978-1401904678

Bu dönemde bilimsel araştırmaların yanı sıra edebiyat, mimari, süsleme ve plastik sanatlarda son derece parlak ürünler ortaya çıkıyordu. İşte Dans Eden Kadın Heykeli bunlardan biri.

Müzenin İmparatorlar Salonu'nda sergilenen bu heykel, 1981 yılında yapılan kazılar sırasında Perge'nin güney hamamı tarafında tam 103 parça halinde bulunmuştu. Uzmanlara göre, "Dans Eden Kadın" heykeli Helenistik dönemde Rokoko üslubuyla yapılmış orijinal bir heykelin 2. yüzyılda üretilmiş bir kopyası ve bu haliyle neredeyse 2 bin yıllık bir geçmişi var.

Yüzlerce parçası titiz bir çalışmayla birleştirilip ayağa kaldırılan heykelin vücut kısmının çiplak yerleri beyaz, giysi ile örtülü yerleri ve saçları ise siyah mermerden yapılmış.

Helenistik dönemin heykeltraş alanında ulaştığı zirve noktasını yansıtan heykel son derece etkileyici bir hareketlilik içeriyor. İnsan karşısına geçip dakikalarca izlemek istiyor.

Heykelde harika bir yüz işçiliği var. Saçlar adeta bir çelenk gibi başın üzerinde toplanmış. Saçlardan alınmış iki parça saç örgüsü ise alın üzerinde düğümlemiş. Dans Eden Kadın'ın başı hafif sağa dönük. Heykel, uçan pelerini ve hareketli yapısıyla dans eden bir kadına benzediği için müze yetkilileri ve ziyaretçiler tarafından bu isimle anılıyor.

Heykelin ait olduğu Helenistik Dönem'de kadının rolünün artık evle, hane içi yeniden üretim faaliyetleriyle ve çocuk yetiştirmeyle sınırlı kalmadığını, kadın-

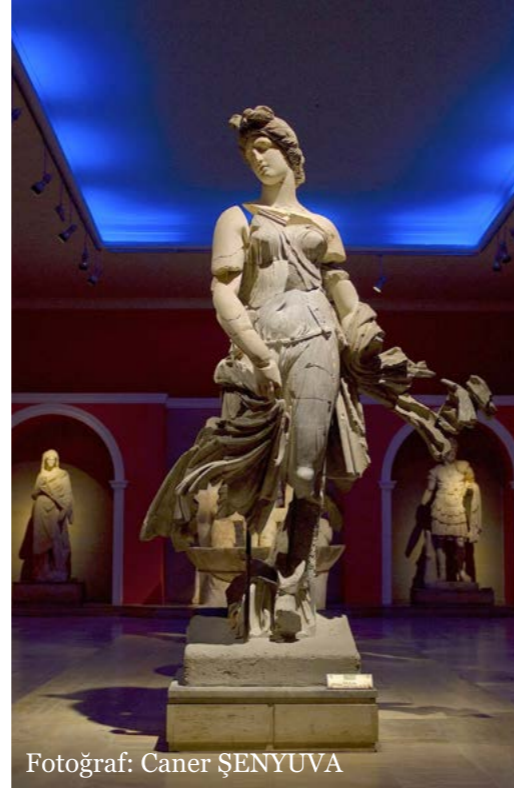
ların artık iyi eğitim aldıklarını ve kamu hayatında da görülür hale geldiklerini biliyoruz. Artık toplumda kadın sanatçılar, kadın doktorlar, kadın bürokratlar da vardır.

"Dans Eden Kadın" tam olarak kim? Belirli bir tarihi şahsiyet mi, yoksa sıradan bir insan mı, belki bugün bunu bilmiyoruz. Ama kadının toplum hayatı içinde üstlendiği rollerin çeşitlendiği bir dönemde yapılmış olan bu heykelin, kadının toplum içinde artan özgürlüğünü de simgeleyen, diyonizyak bir hareketlilik içerdiğini görüyoruz. Elbisesinin etekleri adeta bu özgürlüğün rüzgarıyla şişmiş gibi!

Anlatya Müzesi'nde ayrıca İmparator Traianus, Hadrianus, Septimius Severus, Sabina, Faustina, Iulia Domna, Iulia Soemias heykelleri ile Plancia Magna ve üç güzeller heykeli bulunuyor.

Müze 1919 yılında öğretmen Süleyman Fikri Erten'in çabalarıyla kurulmuş. Kurumun envanterinde kayıtlı eser sayısı yaklaşık 50 bin civarında. Dönüşümlü olarak 7 bin tanesi sergileniyor. 7 bin metrekairelik bir alana sahip olan müze, 12 teşhir salonu, çocuk bölümü ve açık hava galerilerinden oluşuyor.

Antalya Müzesi'ne yapacağınız bir ziyareti, burayı dünyanın en zengin Roma dönemi heykel müzelerinden biri yapan Perge Antik Kenti'ne uğrayarak taçlandırmanız yerinde olacaktır. Zira Perge, bir medeniyetler kavşağı olan Anadolu'nun en çok iz bırakmış değerlerinden biri. Perge antik kentinin o şanlı geçmişinden önemli izler taşıyan kalıntıları bugün Alanya yolunun 18.

Fotoğraf: Caner ŞENYUVA

km'sinde, Aksu (antik Kaestros) Irmağı'nın 7 km batısında görebilirsiniz.

Roma döneminde de parlak bir geçmişi olan Perge antik yerleşimi 1946-1975 arasında Prof. Dr. Arif Müfit Mansel, 1975-1987 arasında da Prof. Dr. Jale İnan, 1987'den sonra da Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu başkanlığındaki ekipler tarafından kazıldı. Kazılarda bulunan üç yüzü aşkın heykel bugün Antalya Müzesi salonlarında sergilenmekte. Bu kalıntılar arasında Roma heykeltraşlığının ana karakterini oluşturan muhteşem portre örnekleri de mevcut.

Perge, bölgenin en önemli abidelerinden biri olan Pergeli Artemis Tapınağı ile de ünlü bir kent. Adına Perge sikkelerinde, kabartmalarda ve yazıtlarda

rastlansa da söz konusu Artemis Tapınağı bugüne değin yapılan tüm gözlem ve yüzey araştırmalarına rağmen bulunabilmiş değil. Arkeologlar bölgede Perge Artemis Tapınağı'nı aramayı sürdürüyorlar.

Perge dönemin en büyük matematikçilerinden Apollonios'un da memleketi. Büyük İskender de ünlü Pers seferi sırasında İÖ 333'te bu kente gelmişti. Pergelilerin İskender'i karşılayıp Phaselis-Pamfilya yolculuğu için yanına kılavuzlar verdiğini de tarihi kaynaklardan öğreniyoruz.

"Dans Eden Kadın" tam olarak kim? Belirli bir tarihi şahsiyet mi, yoksa sıradan bir insan mı, belki bugün bunu bilmiyoruz. Ama kadının toplum hayatı içinde üstlendiği rollerin çeşitlendiği bir dönemde yapılmış olan bu heykelin, kadının toplum içinde artan özgürlüğünü de simgeleyen, diyonizyak bir hareketlilik içerdiğini görüyoruz. Elbisesinin etekleri adeta bu özgürlüğün rüzgarıyla şişmiş gibi!

PERGE'NİN YAMAN KIZI: PLANCIA MAGNA

Müzenin İmparatorlar Salonu'nda tümü Perge kazılarında ele geçirilen ve bölgenin tarihteki en parlak dönemlerinden birine denk düşen İS 2-3. yüzyıllara ait başka heykeller de var. Bunlardan biri Perge'de soylu ve bağımsız bir kadın figürü olarak büyük önem taşımış olan ve Roma dönemine ait yazıtlarda kendisinden "kent'in kızı" olarak da bahsedilen Plancia Magna.

Hayırsever yönüyle de bilinen bu soylu kadın Perge kentinde güçlü bir siyasi pozisyona sahip Romalı bir senatör olan M. Plancius Rutilius Varus'un kızı. Aile İtalya'dan Perge'ye göçmüş ailelerden.

Helenistik Dönem ile Roma İmparatorluk devrinde kadınları da hayırseverlikleri üzerinden toplumsal yönetime katılırken görebilme olanağımız vardı. Plancia Magna bunlar arasında en önemlilerinden biridir ve Hadrianus döneminde (İS 117-138) kent yönetiminde aktif görev almıştır. Plancia, Nero zamanında senatör olmuş ve İmparator Vespianus döneminde Julius Cornutus Tertullus ile evlenmişti.

Plancia Magna yaşadığı dönemde Perge'yi imar faaliyetleri ile yenilemeye ve zenginleştirmeye çalışmış bir kadındı. En önemli imar faaliyetlerinden biri Perge'nin en büyük anıtsal yapısı olan Helenistik Kent Kapısı'nın restorasyonudur. Plancia, Perge'nin Kent Kapısı'nın iç kısmına İS 119-122 tarihleri arasında iki katlı bir avluya açılan üç taçkapılı bir giriş kapısı da yaptırmıştı. Avluyu ve kalıntıları bugün Perge antik kentinde görmek mümkün.

Plancia Magna Perge şehrinin Atina'da her yıl düzenlenen ve Olimpiyat Oyunları'nı da kapsayan PanHellene oyunlarına katılabilmesi için kentin kurucularının ve mitolojik kahramanlarının bronzdan heykellerini de bölgeye diktirmişti.

Onun görev ve sıfatları arasında sadece şehrin hamiliğini değil sulh hakimliği, okul müdürlüğü, Ana Tanrıça Kybele, Artemis ve İmparatorluk kültü rahibeliklerini de sayabiliriz.

8 SANİYE

KÜLTÜR / SANAT

FİLM ÖYKÜSÜ: 8 SANİYE

*Senaryo Yazarı ve Başrol Oyuncusu
Esra İnal Anlatıyor...*

8 Saniye filmi, senaryosunda bahsettiği hayat kadar inişli çıkışlı ve mucizelerle dolu bir yolculuk oldu hepimiz için. Eşsiz bir tecrübeydi... Yönetmenim Ömer Faruk Sorak ve yapımcım İpek Sorak'la ilk karşılaşmamız 2011 yılının haziranında Berlin'de oldu. Ben de o sıralar psiko-dinamik beden çalışmaları üzerine verdiğim eğitimler ve seminerler kapsamında gerçekleştirdiğim 9 aylık bir dünya turundan yeni dönmüştüm.

20 yaşımıdayken büyük bir psikolojik sarsıntı yaşadım. Bu derin sarsıntıyla birlikte hayatım da büyük ölçüde değişti. "Lucid dreaming" yani "Berrak rüya" denen bir deneyim yaşıyordum. Lucid dreaming; rüyanın içinde bilinçli olma ve içeride bilinçli geçişler yaşayabilme halidir. Bir nevi rüya içinde farkındalığı sürdürebilme hali de denebilir. Ben bu deneyimi çocukluğumdan beri yaşıyorum. O yıllardan beri bu fenomeni çözebilmek ve anlayabilmek için çok uğraştım.

Zaman içinde giderek yoğunlaşmaya başlayan berrak rüyalarım hakkında, dert anlattığım insanlar, bu durumu nefes kesici ve keyifli bir macera gibi dinleyip eğlenseler de aslında benim kendi içimde yaşadıklarım yazık ki o kadar kolay şeyler değildi. Bilinçli rüyalarımın dolaylı ciddi korkular, ağır travmalar ve temelsizlik hissi yaşıyordum.

Gözlerimi kapadığım an, bambaşka bir gerçekliğe uyanıyordum. Bu başka gerçekliğin içinde, uyanırken tecrübe ettiğim dünyanın kuralları geçmiyordu. Burada başka bir hakikat ve büyük bir bilinmezlik vardı. Ben bütün bu bilinmezlikle bir başıma mücadele ediyordum. Kimsenin beni anlaması ve benimle empati kurabilmesi mümkün değildi. Bu tecrübeyi kelimelerle ifade edebilmem çok zor.

Yaşadığımız her tecrübe içimizde duygusal bir miras bırakır. Kalan mirasın miktarı değişimimize ve hatta evrimimize sebep olur. Bu bilinçli rüyalarda

soyut fenomenlere ve kapasitemi esneten bir takım görüntülere tanık oluyordum. Beni dönüştüren rüyalarda tanık olduklarımdan ve yaşadığım hikayelerden ziyade her birinin içimde bıraktığı duygusal miraslar olmuştur. Hem gerçeklikte bedenimin istirahatte olduğunu hem de dünya gerçekliğinin dışında başka bir hakikatin içinde aynı anda var olduğumu deneyimliyordum. Bu deneyimin de bilinçli olarak farkındaydım.

Rüyalarımın farklı bir çok gerçekliğe tanık olmak, uyanırken yaşadığım hayatın gerçekliklerine bağlanmaya başlamıştı. Dolayısıyla kişiliğim güçlü ve farklı bir etkenin altında geliyordu. Gerçekliğine tutunabileceğim şeyler bilinçli rüyalarla bağlanınca ikisi arasındaki ayrımı yapmak benim için güç oluyordu ve kendimi emniyette hissedebileceğim alanı bilinmezliğin içinde kavramam gerekiyordu.

20 yaşında, rüya ve gerçeklik arasında sıkışıp kaldığım yoğun bir sarsıntı yaşadım. Bu sarsıntı 4 gün boyunca sürdü ve beni de sonunda komaya soktu.

*"Dünyamızın bir yılı tamamlaması için
güneşimizin etrafında bir daire çizmesi gerekir.
Bu tur 365 gün sürer, bunu zaten biliyoruz...
Bir gün bana çok sevdiğim biri, güneşten bahsetti.
Güneşimiz de bir yılı tamamlamak için samanyolunun
etrafında bir daire çizer. Ve bu yolculuk yaklaşık 255 milyon
yıl sürer dedi... İnanılmaz değil mi?
Eğer hayatlarımızı dünyaya göre değil de
Güneşe göre hesaplarsak bir insan ömrü ortalama
8 saniye sürüyor... 8 saniye için doğmak..."*

Tedaviye sürüklenerek götürüldüğümde ve etrafındaki insanların yüzlerini gördüğümde, onlardan kaçmaya çalıştım. Kapıların kilitli olduğunu ve bir süre daha kilitli kalacağını, burada zapt edilmiş halde baskıyla tutulacağımı anlamıştım.

Tedavi altında geçirdiğim günler boyunca eski hayatıma dair pek çok şeye veda etmem gerekiyordu. Kabullenme duygusuyla dost olduğum yer hastane oldu. Sonunda günler birbirini kovaladı ve ben hiç bir teşhis koyulamadan taburcu edildim. Kabus gibi başlayan bu hastane serüvenim bugün düşündüğümde, en sevdiğim anlarımların arasında yer alıyor. Şu sıralar yazmakta olduğum kitabımda, hastane sürecinden bolca bahsedeceğim. Okuma fırsatınız olur umarım.

Rüyalarımın bahsetmeye devam edecek olursam, size bir adamdan söz etmem gerekir. Ona bilinçli rüyalarım sırasında sıkça rastlıyordum. Arkadaşlarıma kendisinden sıkça bahseder ve profil resmini çizdirmeye çalışırdım. Fakat bir süre sonra, kendi durumumla ilgili daha sağlıklı mücadele edebilmem adına onu zihnimde rafa kaldırmıştım. Her zaman olduğu gibi ben peşini bıraktığım an, o benim karşıma çıktı. Hastaneden bir kaç ay sonra kendimi Teotihuacan Meksika'da buldum. Bu adamın adı Don Miguel Ruiz'di ve "4 anlaşma" adlı bir kitabı vardı. Uluslararası bir bestseller yazardı. Ben o sıralar bu bilgilerden habersizdim.

Elektronik posta kutuma düşen bir seminer davetiyesinde onun yüzünü tanıyıp kendisiyle derhal iletişime geçtim. Sonra hemen biletlerimi alıp, rüyalarımın yaşadığım şeyin adını koyamayan bu şehri terk ettim.

Bugün geriye baktığımda neyin gerçek olup olmadığını çoktan aşmışım. Herşey zaten olması gerektiği gibi olmuş... Yolunda gitmemiş gibi görünen şeyler bile aslında olması gerektiği gibi gitmiş.

Bir zamanlar korkusundan tek başına pazara bile gidemeyen ben son 15 yıldır dünyanın her yerini gezdim. Değişik kültürlerle ve mitolojilere şahit oldum. Bir insanın bana verdiği cesaret ve güven duygusuyla yeni ufuklara açılmayı becerebildim.... İnsan olmak sadece yaz mevsimini değil tüm mevsimleri içinde barındıran bir macera anlamına geliyordu artık benim serüvenimde.

Ömer Faruk Sorak ve İpek Sorak Berlin'e geldiklerinde, aslında İpek'in de zamanında benimkine benzer bir tecrübe yaşadığını ve buraya "lucid dreaming" hakkında bilgi edinmeye geldiğini öğrendim. Bu konuyla ilgili bir film projeleri vardı. Buluşmamızın ilk akşamında, en yakın arkadaşımın konseri vardı ve biz hep birlikte bu konseri izlemeye gittik. İş konuşmaya fırsatımız olmadı. İkinci gün de pizzacıda buluştuk. Orası benim hastaneye kaldırılmadan önce son yemek yediğim yerdirdi. Buluşmanın o pizzacıya denk gelmiş olması ilginçti. Orada tam 11 saat boyunca konuşup sohbet ettik. Aramızda muhteşem bir sinerji oluştu.

Ömer Faruk, bir kağıdın üzerine o günün tarihini attı ve bana "Esra, iki buçuk ya da üç sene sonra bu film vizyona girecek, filmde başrolü sen oynayacaksın çünkü bu senin hikayen olacak" dedi. Hepimiz ellerimizi üst üste koyup bu hayale inandık. İkisinin de kim olduklarını bilmiyordum, onları iyi tanıımıyordum ama kısa sürede çok sevmiştim. Daha önce de söylediğim gibi "bilinmez" olan zaten benim yuvamdı. Bu yolculuğa ilerleyen zamanda önce dostlarım sonra da ailem olacak insanlarla birlikte çıkmıştım.

"8 Saniye" benim ilk verdiğim seminer programının adıdır. Bir Güneş yılı, 255 milyon yıldır. Güneş'in bir yılından dünyaya baktığımızda 60-70 yıl-

lık bir insan ömrü sadece 8 saniye kadar sürer. İşte "8 Saniye", bizim 60-70 yıllık ortalama ömrümüzün Güneş'ten bakıldığında görüldüğü süredir. Bu yüzden filme de bu ismi vermemizin çok sembolik bir anlamı var.

Hikayemiz "8 saniye için doğmak" diye başlıyor filmde. Senaryosunu Nuran Evren Şit'le beraber yazdık. Yazım sürecinde benim daha önce bulunduğum yerlere yolculuklar yaptık. Beraber aylarca evlere kapandık. İnişlerimiz, çıkışlarımız oldu... Bazen kıvrandık... Herkes kendinden parçalar buldu senaryonun içinde ve kendinden parçalar bıraktı geriye... Bu 3 yıl hepimiz için ayrı bir dönüşüm süreci oldu.

120 dakikaya koca bir hayatı sığdırmak zor tabiki. Bu yüzden bu film için "hayatımdan parçalar barındırıyor" diyorum. Yaşadığım yüzlerce tecrübeyi eleyerek bu hikayeleri birleştirdik. Benim için zaten daha önce de söylediğim gibi hikayelerden çok ardında bıraktığı duygusal miraslar önemlidir. Aldığımız olumlu reaksiyonlardan, bunu becere-

bildiğimizi görüyorum. Ve bu da beni çok ama çok mutlu ediyor.

Bana genelde "kendini oynarken zorlandın mı?" diye sordular şimdiye kadar. Açıkçası senaryoyu yazarken çok zorlandık ama kendimi oynamak konusunda hiç zorlanmadım. Büyük zevk aldım. Belki siz de duymuşsunuzdur, aile dizimi diye birşey vardır. Yani ailelerin kuşaktan kuşağa birbirlerine görünmez bağlarla bağlı olduğu anlayışı... İşte ben de bu görünmez bağlarla kendimi kocaman bir projenin içinde yer almış bir aile diziminde buldum. Geçmişe sürüklenmişim. Her şeyi bir daha hatırladım... Bir daha düşündüm... Son bir defa daha ağladım... Bir daha affettim... Ve bir daha yeniden başladım....

Şu sıralar İstanbul'a yerleşiyorum ve eğitimlerimi de buraya taşıyorum. İstanbul'a yerleşmekten dolayı çok ama çok büyük bir mutluluk duyuyorum. 8 Saniye filmi bana geçmişimden bir armağan, bir barış ilanı... Umarım sizin için de küçük bile olsa bir ilham kaynağı olur.

“EVLİLİK Mİ EVCİLİK Mİ? ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLER ÇOCUK GELİNLER”

ELVAN AYDEMİR

*International Strategic Research Organization (USAK)
1 Ekim 2011, 59 sayfa.*

Uluslararası belgelere göre, on sekiz yaşının altında yapılan evlilikler erken evlilik olarak nitelendirilmektedir. Bireyin ruhsal ve fiziksel gelişimini tamamlamadan yaptığı bu evliliklerin büyük çoğunluğu bireyin bilinçli rızası dışında yapılması dolayısıyla da ‘erken ve zorla yapılan evlilikler’ olarak literatürdeki yerini almıştır.

Kesin rakamlara ulaşmak mümkün olmasa da gelişmekte olan ülkelerde her yıl 10-12 milyon kız çocuğunun erken yaşta evlendirildiği düşünülmektedir. Konuyu Türkiye özelinde ele aldığımızda ise her üç kadından birinin çocuk evliliği yaptığını söylemek mümkündür.

Bu raporun amacı, ülkemizde ve dünyada gerçekleştirilen erken ve zorla evliliklerin sebep ve sonuçlarını tartışmak, uluslararası ve ulusal mevzuatta erken ve zorla evliliklerin yerini incelemek, erken yaşta evliliklerin görülme sıklıklarına dair rakamlarını gözler önüne sermek ve uluslararası çalışmalarla karşılaştırmalı bir analiz sunmaktır.

“Satı Atakul Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Makale Ödülü (2015)”

Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı tarafından bu yıl ikincisi düzenlenen “Satı Atakul Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Makale Ödülü” karakolda gördüğü işkence sonucu yaşamına son veren Onur Yaser Can için ailecek girdikleri hukuk mücadelesinde evladının acısıyla aramızdan ayrılan annesi Hatice Can’a ithaf edilmiştir. Ödül töreni 16 Ekim 2015 tarihinde aynı Anabilim Dalında gerçekleştirilmiştir.

2015 yılı “Toplumsal Mücadele ve Direnişte Anne Olarak Kadınlar” temasıyla düzenlenen Satı Atakul Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Makale Ödülü’ne Kaliforniya Üniversitesi doktora öğrencisi Emine Rezzan Karaman, “Dünya Yerinden Oynar Anneler Birlik Olsa!” makalesiyle layık bulunmuştur.

Satı ATAKUL

1971 yılında Bahadın’da (Yozgat) doğdu. Sağlık meslek lisesinin ardından hemşire olarak çalışmaya başladı, bir yandan da Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi’ni bitirdi. İletişim yüksek

lisansına devam ederken 1996 yılında açılan Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı’na bağlı Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programına, bölümün ilk öğrencilerinden biri olarak kaydoldu. 2002 yılında “Popüler feminist bir yayın deneyimi: Kadınlara mahsus gazete Pazartesi” başlıklı yüksek lisans teziyle bölümden mezun oldu. Bu süre boyunca önce Sağlık Bakanlığı’nda, ardından Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)’de çalışmaya devam etti, evlendi ve anne oldu. Hayatla derdi olan kadınlardan biri olarak değdiği her alana, dokunduğu her insana ilişkin hikayeleri oldu hep. Kadın çalışmaları öğrencisi olmak, anne olmak, feminist bir anne olmak, hemşire olmak... Bütün bunlara ilişkin kadın anlatıları, özgün diliyle yazdığı yazılarına yansdı. Aynı zamanda Eksik Etek ve Uçan Haber gibi kadın dergilerinin çıkarılmasında yer aldı. Kadın politikasını, Günebakan, Kadın Dayanışma Vakfı, Feminist Anneler, Ankaralı Feministler gibi feminist örgüt ve gruplarda sürdürdü. Satı Atakul iki yıl meme kanseri ile mücadelesinde sonra Ağustos 2013’te yaşama veda etti.

MADENDEKİ CEVHERLER

İTÜ Maden Fakültesi Maden Mühendisliği ve Cevher Hazırlama Mühendisliği Kulüpleri tarafından 15 Aralık 2015 tarihinde Maden Fakültesi İhsan Ketin Konferans Salonunda, Maden Fakültesi Dekanlığı ve İTÜ Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezinin (İTÜ BMT-KAUM) desteğiyle Maden Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Fatma Arslan'ın moderatörlüğünde "Madendeki Cevherler" konu başlığı altında madencilik sektöründe kadının yeri ile ilgili bir açık oturum düzenlendi. Toplantıya sektörde çalışan kadın mühendislerden G. Şeyda Çağlayan (Genel Müdür, Türk Maadin Şti A.Ş.), Nursun Şirvancı (Proses ve Bakım Müdürü, Efemçukuru Altın Madeni İşletmesi, Tüprag Metal Madencilik Tic. A.Ş.), Esen Tuncer (Tesis Müdürü, Akmetal Madencilik ve Ltd. Şti.), Burçin Öztürk Demirhanöz (Doktora Öğrencisi, University of Queensland ve Caterpillar-WesTrac Avusturalya-Teknoloji Departmanında İş Geliştirme Grubunda Maden Performansı ve Teknoloji Uygulamaları Mühendisliği Uzmanı), Şükriye Beste Aydın (Araş. Gör. İTÜ Maden Fakültesi-Cevher Hazırlama Mühendisliği Bölümü), Yaprak Çelik Emek (Filli Boya - Betek Boya ve Kimya Sanayi A.Ş.- Su Bazlı Boyalar Ar-Ge'de Yönetici) katılmışlardır.

Kulüp başkanlarının açılış konuşmalarından sonra Prof. Dr. Fatma Arslan fakültedeki öğrenci ve çalışanların kadın-erkek dağılımları ile sektörde çalışan/iş bulmaya çalışan kadın maden/cevher hazırlama mühendislerinin karşılaştıkları zorluklar hakkında bilgi verdikten sonra açık oturumu başlatmıştır. Panelde yer alan konuşmacılardan Türk Maadin Şirketi Genel Müdürü Şeyda Çağlayan: "Bizler

İTÜ'de öğrenim görmüş, görece şanslı kadınlarız ama erkek egemen bir sektörde uzun yıllardır görev yapan bazen işin mücadelesini veren bir kadın mühendis, çalışan kadın ve bir birey olarak işaret etmek isterim ki; 21. Yüzyılın neredeyse ilk çeyreğini yaşadığımız bu günlerde dahi tüm Dünya'da Madencilik sektöründe iş eşitliği maalesef istenilen düzeye ulaşamamıştır. Madencilik sektörümüzün özellikle Cevher Hazırlama alanında, ülkemizde

ve dünyada, bu sektörün paydaşı olan tüm ülkelerde mesleki eğitim programlarıyla kadın istihdamını arttırmanın öncelikle kadınlara ve toplumun tümüne olumlu yansımaları olacaktır" diye sözlerine başlamıştır.

Proses ve Bakım Müdürü Nursun Şirvancı: "İTÜ'lü olmak bir ayrıcalıktır, İTÜ Maden Fakültesi'nin, öğrencilerini ne kadar sahiplendiğini, onların geleceklerini ne kadar düşündüğünü net bir şekilde gösteren önemli bir organizasyon. İTÜ'ye yakışır, ufka odaklı, tartışmacı, yenilikçi ve yapıcı bir edayla yürütülen bu açık oturumda konuşmacı olmaktan son derece mutluluk ve gurur duyduğumu ifade etmek isterim. Madencilik sektöründe kendilerine bir yer edinmiş mesleğini icra eden, azimli, tutkulu, idealist kadın madencilerimizle yıllar sonra tekrar okulumuzda buluşmak ayrı bir mutluluk kaynağı oldu" diye memnuniyetini belirtmiştir.

Akmetal Madencilik'ten Esen Tuncer: "Öncelikle tüm meslektaş adaylarının; iş güvenliğini ilk sırada tutan, sorunlara analitik yaklaşıp, mühendis gibi karar veren, çevresine ve ülkesindeki gelişmelere, sıkıntılara duyarlı birer birey olmak için çabalarını temenni ediyorum. Kadın

öğrenciler için ayrıca, mesleklerine hiç bir zaman bireyci yaklaşmamaları yani kadını yapabilir miyim gibi olgulardan uzak olmaları, meslek şartlarının zorluğu ve eksileriyle her zaman mücadele etmeleri gerektiğini unutmamalarını öneriyorum" şeklinde tavsiyede bulunmuştur.

Queensland'da doktora yapan Burçin Öztürk Demirhanöz: "Ben madencilik sektöründe öğrenci ve profesyonel olarak 14-15 yıldır yer almaktayım. İTÜ Maden Mühendisliği/Cevher Hazırlama ve Anadolu Üniversitesi (Açıköğretim) İşletme Bölümünü bitirdim. Avusturalya'da MBA ve sonrasında Yüksek Lisans Maden Mühendisliği Maden Yönetimi (University of New South Wales) programlarından mezun oldum. Bugüne kadar mermer, granit, bor, krom, altın, gümüş, bakır, kömür, demir, boksit ve benzeri maden projelerinde fizibilite, cevher hazırlama prosesleri, yeraltı ve açık ocak maden planlama ve dizaynıyla ilgili olarak stajyerlik ve profesyonel mühendis olarak da çalıştım. Gerek öğrenim dönemlerim gerekse çalışma hayatımda birçok farklı maden planlama ve maden dizaynı yazılım programları ve uygulamalarını öğrendim. Kişinin başarılı olabilmesi için mühendislik öğrenimi

hariç, ek alanlarda da donanımına sahip olması gerektiğini ve sürekli sektörde gelişmeleri takip etmesi gerektiğine inanıyorum."

Aynı gün, Şükriye Beste Aydın "Kadın mühendis olarak çalışmanın en zor olduğu mühendislik dallarının başında Maden Mühendisliği gelmektedir. Son yıllarda Maden Mühendisliği ve Cevher Hazırlama Mühendisliği bölümünde öğrenim gören kadın öğrenci sayısının artması ile sektörde bu alanda çalışan kadın mühendis sayısı da yükselmiştir. Kadın mühendis adayları eğitimini aldıkları bu meslekleri gerçekten seviyor ve yapmak istiyorlarsa üstesinden gelemeyecekleri hiçbir şey olmayacaktır. Ayrıca şantiyede kadın mühendis olarak çalışmak hayatlarında çok farklı bir deneyim ve kendilerini tanıma fırsatı sağlayacaktır." Yaprak Çelik Emek "... Unutmayalım; "Madendeki Cevherlere" tüm sektörlerin ihtiyacı var ve iş hayatında kadın olduğumuz için hiçbir zaman geri planda olmamalıyız" şeklinde paneli sonlandırmıştır.

Maden Fakültesi öğrenci ve öğretim üyelerinin yoğun katılımıyla renklenmiş toplantı plaket sunumlarıyla sona ermiştir.

IX. ÜNİVERSİTELERARASI CİNSEL TACİZ VE SALDIRIYA KARŞI İŞBİRLİĞİ VE İLETİŞİM GRUBU ÇALIŞTAYI

IX. Üniversitelerarası Cinsel Taciz ve Saldırıya Karşı İşbirliği ve İletişim Ağı (CTS) Çalıştayı 27 Kasım 2015 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (HÜKSAM) ev sahipliğinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir. Toplantıda üniversiteler cinsel tacizle mücadele bağlamında tecrübelerini paylaşıp fikir alışverişinde bulundular.

Açılış konuşmalarının ardından HÜKSAM tarafından yapılan 'Hacettepe Üniversitesinde Cin-

sel Taciz ve Cinsel Saldırı Araştırması' sonuçları sunulmuş ve 'Üniversitede Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırı Araştırmalarında Etik ve Yöntemsel Yaklaşımlar' oturumu gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra 'Üniversitelerde Cinsel Taciz ve Cinsel Saldırıya Yönelik Deneyimler, İyi Uygulama Örnekleri' adlı oturum gerçekleştirilmiş, bu oturum soru cevap kısmıyla son bulmuştur.

Yılda iki kere gerçekleştirilen çalıştay dizisinin 10'uncusu 22 Nisan 2016 tarihinde İTÜ Süleyman Demirel Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilecektir.

DÜNYA KIZ ÇOCUKLARI GÜNÜ KONFERANSI

Birleşmiş Milletler 2012 yılında Türkiye, Kanada ve Peru'nun ortak girişimleriyle, kız çocuklarına karşı ayrımcılığın önlenmesi ve onların insan haklarından tam ve etkili bir şekilde yararlanmalarını sağlamak amacıyla 11 Ekim gününü 'Dünya Kız Çocukları Günü' olarak ilan etti.

9 Ekim 2015 tarihinde Dünya Kız Çocukları Günü'ne dikkat çekmek, Türkiye'de kız çocuklarının eğitim - öğretim konusunda yaşadığı sorunları ve eğitimin kız çocuklarının hayatında yarattığı farkı ortaya koymak amacıyla Birleşmiş Milletler, Aydın Doğan Vakfı, UNFPA, UNICEF ve UN WOMEN tarafından bu yıl ilk kez 'Dünya Kız Çocukları Günü Konferansı' düzenlenmiştir. "Güçlü Kızlar, Güçlü Yarınlar" temasıyla düzenlenen konferansa merkezi temsilen Prof. Dr. Fatma Arslan ve Sebahat Duran Karahan katılmıştır.

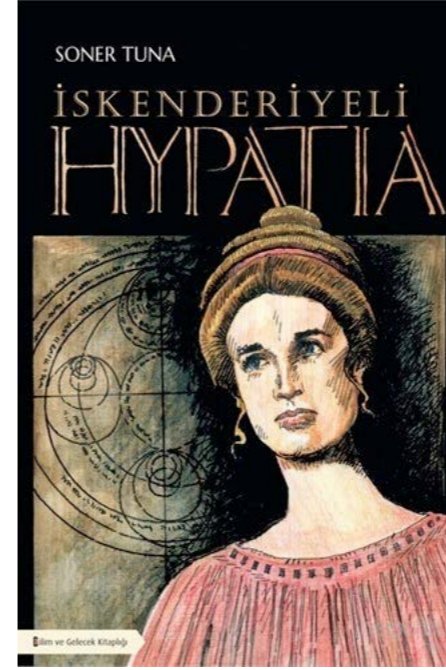
SİVİL KONUŞMALAR

Yaşama Dair Vakfı'nın Sivil Toplum Kuruluşlarını bu-
luşturmak amacıyla düzen-
lediği "Sivil Konuşmalar"
etkinliği, 2-3 Ekim 2015 tarihlerinde
İstanbul Kadir Has Üniversitesi'nde
gerçekleştirildi.

"Türkiye'de Sivil Toplumun Geliş-
minin ve Sivil Toplum-Kamu İşbirli-
ği'nin Güçlendirilmesi Projesi" kap-
samında AB desteğiyle gerçekleşen
etkinlikte, STK'lar, birbirlerine ve ka-
muya bugüne kadar anlatmakta zor-
landıkları meseleleri tartıştı.

Toplantının konusu, kimlikler, sorun
alanları ve ayrımcılıklar olarak belir-
lendi. Alevi Düşünce Ocağı'ndan İMC
TV'ye, Kadına Şiddete Karşı Müs-
lumanlar İnişiyatifi'nden Hakikat
Adalet Hafıza Merkezi'ne, İHH'dan
Greenpeace'e 26 STK'nın katıldığı et-
kinlikte, 10 "Sivil Koltuk", 4 panel ve
4 forum konuşmacısı yer aldı. Top-
lantıya merkezimiz de davetli olarak
katıldı.

Sivil Konuşmalar'da Alevi, Ermeni, Kürt ve Müslüman kimlikleri üzerine çalışmalar yürüten uzmanlar ve kadın, çevre, insani yardım, çocuk hakları, asker hakları, kent hakları gibi yurttaş girişimlerinden temsilciler konuşacak.	
<p>2 EKİM 2015, CUMA</p> <p>09:00 - 09:30 Kayıt</p> <p>09:30 - 09:40 Sivil Konuşmalar Film Gösterimi</p> <p>09:40 - 10:00 Mehmet Ali Çelepkan Yaşama Dair Vakfı</p> <p>10:00 - 10:30 Doğan Bernek AÖD-Alevi Düşünce Ocağı Başkanı</p> <p>10:30 - 11:00 Aric Malek İMC TV Editörü ve T24 Blog Yazarı</p> <p>11:00 - 11:15 ÇAY - KAHVE ARASI</p> <p>11:15 - 11:30 Sivil Sayfalar Hakkında Zeynel Lüle, Gazeteci</p> <p>11:30 - 12:00 Turgay Oğur Yazar</p> <p>12:00 - 12:30 Günay Aslan Gazeteci Yazar</p> <p>12:30 - 14:00 ÖĞLE YEMEĞİ</p> <p>14:00 - 14:30 Emel Armutçu Aile İç Şiddete Son Kampanyası Koordinatörü</p> <p>14:30 - 15:00 Bahar Kılınc Kadına Şiddete Karşı Müslümanlar İnişiyatifi</p> <p>15:00 - 15:20 ÇAY - KAHVE ARASI</p> <p>15:20 - 17:00 PANEL Umur Tümay Arslan, Moderator Ayda Erbal, New York Üniversitesi, Siyaset Bölümü, Öğretim Görevlisi Özgür Savgi Günel, Hakikat Adalet Hafıza Merkezi, Hafıza Çalışmaları Program Direktörü Özge Genç, PODEM - Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları Derneği, Araştırma Direktörü Feyza Akınardem, Reçel-Blog Yazarı</p>	<p>3 EKİM 2015, CUMARTESİ</p> <p>09:30 - 09:50 Kayıt</p> <p>09:50 - 10:00 Sivil Konuşmalar Film Gösterimi (Tekrar)</p> <p>10:00 - 10:30 İzzet Şahin İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı İnsani Diplomasi Koordinatörü</p> <p>10:30 - 11:00 Adem Arkadaş Thibert Uluslararası Çocuk Merkezi</p> <p>11:00 - 11:30 Betül Selcen Özer Tchum Otizm Vakfı Genel Müdürü</p> <p>11:30 - 11:45 KAHVE ARASI</p> <p>11:45 - 12:15 Berrin Sönmez Başkent Kadın Platformu</p> <p>12:15 - 12:30 Sivil Sayfalar Hakkında Zeynel Lüle, Gazeteci</p> <p>12:30 - 13:30 ÖĞLE YEMEĞİ</p> <p>13:30 - 15:00 FORUM Sivil Toplumda Yeni Gündemler Sunay Damircan, Moderator Reçel Elçin, Greenpeace, İklim ve Enerji Kamp Sor. Evren Emre Çakmak, İnsan Hakları Aktivist Zeynep Araboğlu, Bisikletli Kadın İnişiyatifi Kerem Çiftçioğlu, Asker Hakları İnişiyatifi</p> <p>15:00 - 15:15 ÇAY - KAHVE ARASI</p> <p>15:15 - 16:00 Kapanış ve Değerlendirme Sivil Toplum Nereye Gidiyor? Sunay Damircan İki Günün Özet / Karşılıklar Ulaş Tol, Yaşama Dair Vakfı</p> <p><small>Zorunlu haller dışında program aksadığı ve konuşmacılarda değişiklikler olabilir.</small></p>

İskenderiyeli Hypatia

Yazar : Soner Tuna
Yayınevi : Bilim ve Gelecek
Baskı Yılı : 2014
Sayfa Sayısı : 64

370-415 yılları arasında İskenderiye kentinde yaşamıştır ve ta-
rihte ilk kadın matematikçi olarak bilinir. Geometri ve psikoloji
eğitimi almıştır. Matematik üzerine çalışmalar yapıyor Home-
ros ve Platon üzerine dersler veriyordu. Yaşamını bilgiye ada-
mıştı. Yaşadığı döneme göre kadın bilim insanlarının azlığını
düşündüğümüzde, Hypatia'nın matematiğe verdiği bu gönül
yine matematikçi olan babası İskenderiye'li Theon sayesinde
olmuştur. Matematiğin bir çok alanında çalışmalar yapmışsa
da onun en önemli katkıları; astronomik tablolar, appolonius
konik kesitleri ve diophant üzerine yaptığı çalışmalarıdır.

Güzelliğin ve bilgeliğin vücuda gelmiş haliydi. İlerici bir kadındı. Hypatia, bilinen ilk kadın matematikçi. İskenderiyeli filozof Theon'un kızı. Babası tarafından yetiştirildi. Engin bilgisi, olağanüstü zekâsı ve sağ-
lam karakteri ile "erkekler dünyası" olarak bilinen bilim ve felsefe alanında zirveye çıktı. Yüksek bilgisi-
nin kendisine sağladığı benlik bilinci ile, yöneticilere karşı korkusuz davranıyor, erkeklerin toplantılarına
katılmaktan hiç çekinmiyordu. Böyle bir kadının dönemin gericiilerinin tepkisini çekmesi kaçınılmazdı.

İskenderiye'de verdiği dersler, zarafeti, bilgeliği ve olağanüstü güzelliği geniş bir öğrenci ve hayran kitlesi
çekmesini getirmiştir. Ancak bir kadın olarak alanında tek olması dönemin bilim ve aydınlanma karşıtı
çevre tarafından kabul edilememiş, inançsız olmakla suçlanarak "İskenderiyeli hayasız bir kadın öğret-
men" olarak karalanmaya çalışılmıştır. İskenderiye'de çıkan dinsel gerginlik ve çatışmaların içerisinde
bilgeliğiyle öne çıkan eski aydınlanmanın temsilcisi olan hypatia öğrencilerine yaptığı konuşmalarından
birini bitirdikten sonra bir grup keşiş tarafından linç edilerek öldürülmüştür. Bilinen ilk kadın matema-
tikçi Hypatia, bilinen ilk kadın bilim şehidi oldu.

Voltaire bir yazısında bu olaydan Papaz tırışlı köpeklerin işlediği hayvanca bir cinayet diye söz etti. Hy-
patia ile birlikte matematik de ölmüştü İskenderiye'de. XIX. yy şairlerinden Charles Leconte, "de lisle
hypatia" adlı şiirinde onu şöyle anlatır;

"Platon'un ruhu, Afrodit'in bedeni
ebediyen Hellas'ın güzel göklerine çekildi."

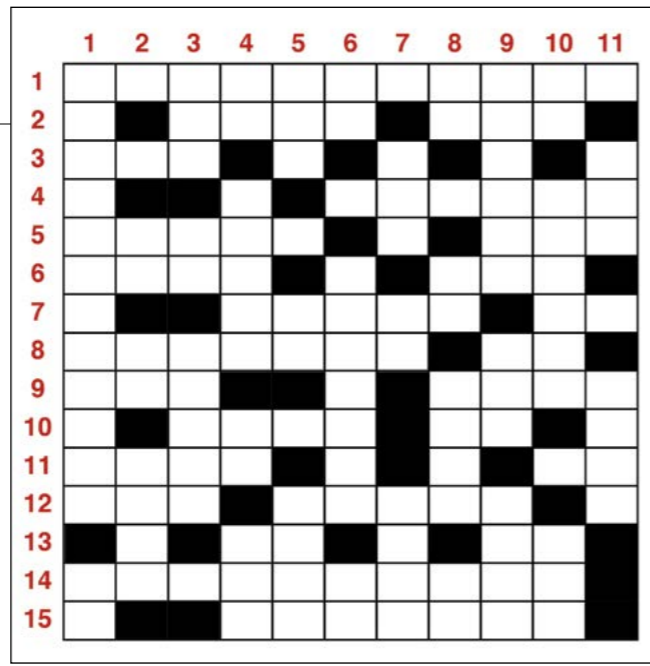
BULMACA

SOLDAN SAĞA

- 1936'da Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında paraşütle gösteri atlayışı yaparken hayatını kaybeden ilk kadın pilot.
- Durgun, yumuşak hava. -- Eski Mısır'da şehir devletlerine verilen ad.
- Gözde sarıya çalan kestane rengi.
- Baklagillerden çiçekleri sarı ve kimi türlerinde beyaz ya da menekşe renginde, yaprakları akasya yaprağına benzeyen bir süs bitkisi.
- İlk insanlar tarafından yapıldığı sanılan en eski aletlere verilen ad; -- Enis Batur'un bir şiir kitabı.
- İskandinav mitolojisinde evrenin yaratılışında meydana gelen ilk canlı; -- Kibrit çöpleriyle oynanan bir oyun.
- Türkiye'nin ilk kadın yüksek makine mühendisi, Altan.....; -- Molibden elementinin simgesi.
- Anneannenin annesi; -- Selenyum elementinin simgesi.
- Sürüden ayrıldıktan sonra orada burada otlayıp arkadan gelen davar, sığır; -- Asıl adı İrma Felegyan olan (1912 - 1992) yılları arasında yaşamış, 1960'ta İstanbul Tiyatrosu'nun kurucuları arasında yer almış, aktör Mehmet Karaca'nın da eşi olan Ermeni asıllı Türk opera ve tiyatro sanatçısının adı.
- Çanta, eldiven yapımında kullanılan yumuşak deri. -- İşaret, alamet.
- Yunan mitolojisinde, kuğu kılığına giren Zeus'la karşılaşması bir çok sanatçıya esin kaynağı olmuş ünlü kadın; -- İstanbul Boğazına adını veren tanrıça.
- Bilimsel bir açıklaması olmadığı ve genellikle dünya dışı yaşam taşıdığı iddia edilen gizemli nesne; -- Bilerek, isteyerek yapılan.
- Çin ve Japonya'da oynanan bir strateji oyunu, Çin satrancı; -- Briçte Sanzatunun kısa yazılışı.
- Bir çeşit mimoza.
- Mehmet Rauf'un 1908 yılında yayına başlattığı kadın gazetesi.

YUKARIDAN AŞAĞI

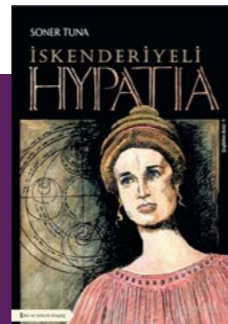
- 1907-1988 yılları arasında yaşamış geleneksel Anadolu yaşamını yansıtan yapıtlarıyla tanınmış kadın ressamımız; --- Hile, düzen.
- Kemiklerin toparlak ucu; -- Kamer; -- Evham, sıkıntı veren düşünce.
- Büyük ve çatalı geyik boynuz veya ovalarda yaşayan büyük geyik; -- Lityum elementinin simgesi; -- Dört tekerlekli, çift körüklü binek arabası.

- Baryum elementinin simgesi; -- Mitolojide, kadın başlı kanatlı hayvan; -- Bir haber ajansımızın kısaltması; -- Atı yönlendirmek için ağzına takılan demir araç.
- Bir işi yapabilme gücü, kudret, iktidar; -- Bağlama ve kuvvetlendirme edatı; -- Bakımlı küçük orman, küçük ağaçlık.
- Hong Kong'un plakası; -- En geride gelen; -- İlenme, beddua.
- İslandığı zaman kolayca biçimlendirilebilen yumuşak ve yağlı toprak; -- Germanyum Elementinin simgesi; -- Bir kondansatörün elektrik yığma sınırı, kapasite.
- Radon elementinin simgesi; -- Neon elementinin simgesi; -- Metal bilyelerin savrulması ilkesine dayalı elektrikli bir oyun makinesi; -- Arsenik Elementinin simgesi.
- Başka bir ülkeye yerleşmeye giden göçmen topluluğu ya da bu topluluğun yerleştiği yer; -- Kırgızistan'ın para birimi; -- Sedat Simavi'nin çıkardığı aylık kadın dergisi (1919).
- Karın şişliği, kursak bozukluğu; -- Kurum ve kuruluşlarda çalışanlara veya para işleri ile uğraşan görevliye imza karşılığı teslim edilen para veya eşya; -- Tınlayan şeyin çıkardığı ses, tınlama sesi.
- Bir cins güvercin; -- Molekülünde üç atom bulunan oksijenden oluşan, ağır kokulu, gaz durumundaki basit element.

Dergimizin 2. sayısındaki bulmacayı doğru yanıtlayan okurlarımızdan Can Karahan (İstanbul) Mrs. Dalloway isimli kitap ödülünü kazanmıştır. Dergimizin bu sayısında yukarıdaki bulmacayı doğru çözen okurlarımız arasından belirleyeceğimiz bir kişi İskenderiyeli Hypatia isimli kitabını kazanacak. Çözümlerinizin değerlendirmeye alınabilmesi için en geç 15 Haziran 2016 tarihine kadar e-posta veya faks ile adresimize ulaşmanız gerekiyor. Kolay gelsin.

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
BİLİM, MÜHENDİSLİK VE TEKNOLOJİDE
KADIN ARAŞTIRMALARI VE UYGULAMA MERKEZİ DERGİSİ

MİMOZA

İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi E-322, 34469 Maslak, İstanbul
Tel: 212 - 285 71 24 Faks: 212 - 285 60 80
kaum@itu.edu.tr